ਮਿਰਗਾਵਲੀ

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

ਮਿਰਗਾਵਲੀ

ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ

ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਰਚਨਾਵਾਂ :

ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 1978, 1992, 2003, 2011	
ਹਰ ਧੁਖਦਾ ਪਿੰਡ ਮੇਰਾ ਹੈ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 1996, 2007, 2021	
ਬੋਲ ਮਿੱਟੀ ਦਿਆ ਬਾਵਿਆ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 1992, 1999, 2003, 2009	
ਅਗਨ ਕਥਾ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2000, 2003, 2010	
ਖ਼ੈਰ ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2005, 2006, 2009, 2022	
ਧਰਤੀ ਨਾਦ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2006, 2008	
ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਝਾਂਜਰ	(ਗੀਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2006, 2012, 2025	
ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2008, 2014	
ਮਨ ਤੰਦੂਰ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2014, 2015	
ਮੋਰ ਪੰਖ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2010, 2021	
ਗੁਲਨਾਰ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2015, 2024	
ਰਾਵੀ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2018, 2019	
ਸੰਧੂਰਦਾਨੀ	(ਰੁਬਾਈਆਂ) 2019	
ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2019	
ਸੁਰਤਾਲ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2021	
ਜਲ-ਕਣ	(ਰੁਬਾਈਆਂ) 2021	
ਪਿੱਪਲ ਪੱਤੀਆਂ	ਗੀਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 2022, 2026	
ਚਰਖ਼ੜੀ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2021, 2023	
ਜ਼ੇਵਰ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2025	
ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰਗਾਹ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2025	(ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੇ ਫ਼ੋਟੋ ਚਿੱਤਰਾਂ ਸਹਿਤ)
ਪੱਤੇ ਪੱਤੇ ਲਿਖੀ ਇਬਾਰਤ	(ਰੁਬਾਈਆਂ) 2021	(ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੇ ਫ਼ੋਟੋ ਚਿੱਤਰਾਂ ਸਹਿਤ)
ਕੈਮਰੇ ਦੀ ਅੱਖ ਬੋਲਦੀ	(ਸੁਚਿੱਤਰ ਵਾਰਤਕ) 1999	(ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੇ ਫ਼ੋਟੋ ਚਿੱਤਰਾਂ ਸਹਿਤ)

ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ

ਖ਼ੈਰ ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2005, 2023
ਰਾਵੀ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2019
ਸੁਰਤਾਲ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2021
ਗੁਲਨਾਰ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2023
ਮਿਰਗਾਵਲੀ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2024
ਮੇਰੇ ਪੰਜ ਦਰਿਆ	(ਸੰਪੂਰਨ ਗੀਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2025

ਹੋਰਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ

ਸੁਰਖ਼ ਸਮੁੰਦਰ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 1992, 1994, 2000, 2022
ਦੋ ਹਰਫ਼ ਰਸੀਦੀ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 1996, 2021
ਮਨ ਦੇ ਬੂਹੇ ਬਾਰੀਆਂ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2004, 2007, 2015
ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2014, 2021 (ਦੋ ਸੰਸਕਰਣ)
ਇਤਫ਼ਾਕ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2024 (ਦੋ ਸੰਸਕਰਣ)

ਹਿੰਦੀ

ਆਧਾਰ ਭੂਮੀ	(ਕਵਿਤਾਵਾਂ) 2022

ਸੰਪਾਦਨ

ਧਰਤਿ ਵੰਗਾਰੇ ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ (ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚਾ 2020-21 ਬਾਰੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ) 2025

ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕੋਰ (ਲੋਕ ਕਵੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਚੋਣਵੀਂ ਕਵਿਤਾ)

ਮਿਰਗਾਵਲੀ

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਦਮੀ
ਲੁਧਿਆਣਾ

Mirgawali
(Punjabi Ghazals)

By
© Gurbhajan Singh Gill
113-F Shaheed Bhagat Singh Nagar,
Pakhowal Road, Ludhiana, INDIA

ISBN : 978-93-5231-136-1

ਮੁੱਖ ਪੰਨਾ ਚਿਤਰ : ਆਸਿਫ਼ ਰਜ਼ਾ
ਅੱਖਰਕਾਰੀ : ਇਮਰੋਜ਼

Price : Rs. 250/- (INDIA)
$ 10 US

3rd Print : 2026

Distributors
Singh Brothers
City Centre, Amritsar

Chetna Parkashan
Panjabi Bhawan, Ludhiana

Navchetan Book Depot
Barnala

Printed at
Printwell
146, Industrial Focal Point, Amristar
www.printwell.org

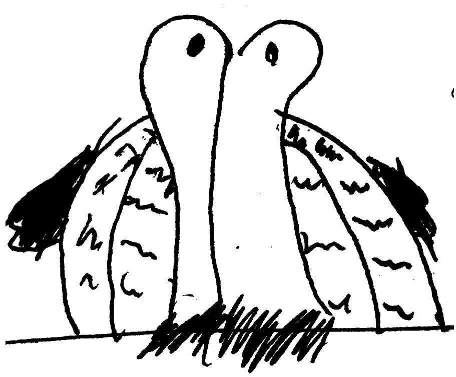

ਰੇਖਾਂਕਣ: ਅਸੀਸ ਕੌਰ ਗਿੱਲ

ਸਮਰਪਣ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ ਕਾਲਾ ਅਫ਼ਗਾਨਾ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ)
ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ
ਤੇ **ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ**, ਲੁਧਿਆਣਾ
ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜ ਦੋਰਾਹਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ
ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਕਾਲਜ ਜਗਰਾਉਂ, ਲੁਧਿਆਣਾ
ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ
ਗੁਰੂ ਕਾਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, **ਤਲਵੰਡੀ** ਸਾਬੋ, ਬਠਿੰਡਾ
ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ
ਸ਼ਬਦਾਂ ਲਈ ਮਿਲੀ ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਨਾਮ !

ਰੇਖਾਂਕਣ: ਅਸੀਸ ਕੌਰ ਗਿੱਲ

ਰੰਗ, ਰਾਗ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਮੁਕੰਮਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅੰਦਰ ਰੰਗ ਭਰਦੇ ਨੇ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨ ਰੂਹ ਦੇ ਪੰਛੀ, ਗਗਨ ਉਡਾਰੀ ਕਦ ਭਰਦੇ ਨੇ।
ਪਰ ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਧਰਤ ਬਰਾਨੀ ਤੇ ਕਲਗਰੀ, ਬੀਜ ਨਾ ਪੁੰਗਰੇ,
ਰੋਟੀ ਦੀ ਜੰਗ ਲੜਦਿਆਂ ਏਥੇ, ਸੁਪਨ ਕਰੋੜਾਂ ਨਿੱਤ ਮਰਦੇ ਨੇ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

ਤਤਕਰਾ

ਭੂਮਿਕਾ 9
ਜਰਦਾ ਜਰਦਾ ਮਰ ਨਾ ਜਾਵਾਂ 15
ਭੀਲ ਬੱਚਾ ਫੇਰ ਹਾਜ਼ਰ 16
ਦੀਵੇ ਨਾਲ ਤੂਫ਼ਾਨ ਲੜਾਈ 17
ਪਾਣੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰੇ 18
ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ 19
ਰੰਗ ਕਿਉਂ ਖ਼ੁਰ੍ਹੇ ਮੁਸੱਵਰ ਮਿੱਤਰਾ 20
ਅੱਜ ਉੱਠਦੇ ਸਵੇਰੇ ਤੇਰਾ ਆਇਆ 21
ਹਾਮੀ ਨਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰੇਂ ਤੂੰ 22
ਅੱਗੇ ਅੱਗ ਸੀ ਪਿੱਛੇ ਪਾਣੀ 23
ਅੰਬਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਰੀ ਲੱਗਣੀ ਨਹੀਂ 24
ਬੰਸਰੀ ਵਿਚ ਫੂਕ ਮਾਰੀਂ 25
ਵੇਖ ਲਵੋ ਜੀ, ਸਾਡੇ ਹੁੰਦਿਆਂ 26
ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾਇਆ 27
ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਜੀਣ ਜੋਗਾ ਛੱਡ 28
ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਨਾ ਜਾਵੇ 29
ਗੈਰਾਂ ਤੋਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਨੇ 30
ਰੁੱਸ ਗਿਆ ਦਿਲ ਹੁਣ 31
ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਆਖਣ ਦੇ 32
ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ 33
ਰਾਤੀਂ ਬਿਰਖ਼ ਉਦਾਸ ਬੜੇ ਸੀ 34
ਕੀਹ ਦੱਸਾਂ ਮਹਿਕੰਦੜੇ ਯਾਰੋ 35
ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਰਹੀਏ 36
ਝੀਲ ਦੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਚਿਹਰਾ 37
ਸਮੁੰਦਰ ਜਦ ਕਦੇ ਫੁੰਕਾਰਦਾ ਹੈ 38
ਤੇਰਾ ਹੱਸਣਾ ਬਹਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ 39
ਚਲੋ ਚਲੋ ਜੀ, ਧਰਤੀ ਪੈਰੀਂ ਝਾਂਜਰ 40
ਮਨ ਵਿਚਾਲੇ ਤੂੰ ਭਲਾ ਕਿੱਦਾਂ 41
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀਤਾ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ 42
ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ਼ਾਨ ਤਾਂ 43
ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਾ ਹੁੰਦਾ 44
ਰੂਹ ਦੀ ਤੂੰਬੀ ਖ਼ੁਦ ਟੁਣਕਾਉਣੀ 45
ਚਲੋ ਤੁਰੀਏ ਕਿ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੂਰ ਭਾਵੇਂ 46
ਇਹ ਨਾ ਸਮਝੀਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਲਿਖਾਰੀ ... 47
ਕਾਲੇ ਕਾਫ਼ਰ ਪਹਿਨ ਰਹੇ 48
ਜੋ ਹਾਲੇ ਚੁੱਪ ਨੇ 49
ਸੀਨਾ ਤਾਂਹੀਓ ਤਾਣ ਬਰਾਬਰ 50
ਸਾਡੇ ਹੋਠਾਂ ਨਾਲੋਂ 51
ਬੱਦਲ ਬਣ ਕੇ ਉੱਡਿਆ ਫਿਰਦੈਂ 52
ਇੱਕੋ ਵਿਹੜੇ ਚੋਗ ਚੁਗਦੀਆਂ 53
ਮਨ ਦਾ ਵਿਹੜਾ 54
ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 55
ਮੈਂ ਬਦਕਿਸਮਤ 56
ਲੋਕਤੰਤਰ ਬਣ ਗਿਆ 57
ਦਿਲ ਦੀ ਬਗੀਚੜੀ 58
ਜ਼ੁਲਮ ਜਬਰ ਦਾ ਕਹਿਰੀ 59
ਮੰਗਾਂ ਜੇ ਤੈਥੋਂ ਖ਼ੁਦ 60
ਖ਼ੁਰ ਗਿਆ ਜੀ 61
ਤੂੰ ਛੇੜ ਨਾ ਦਿਲ ਦੀਆਂ 62
ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ ਨਾ 63
ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ 64
ਉਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਚੋਲ਼ਾ ਬਦਲੇ 65
ਸ਼ਹਿਰ ਬਣ ਗਿਆ 66
ਮੰਨਿਆ ਦਰਦ ਦਿਲੇ ਦਾ 67
ਆ ਜਾ ਤੈਨੂੰ ਬਾਤ ਸੁਣਾਵਾਂ 68
ਤੇਰੇ ਨੀਮ ਨਸ਼ੀਲੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ 69

ਹੋਠਾਂ ਉੱਤੋਂ ਚੁੱਪ ਦੇ ਜੰਦਰੇ 70
ਹੁੱਬਿਆ ਨਾ ਫਿਰ 71
ਦੂਰ ਦੇਸ ਪਰਦੇਸੋਂ ਹੁਣ ਤੂੰ 72
ਅੱਜ ਹੀ ਸੁਣ ਲੈ 73
ਕਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਪਲ ਕੀਹ 74
ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਇਲਮ ਪਤਾ ਨਹੀਂ 75
ਹੋ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਭਲਾ ਕੀਹ 76
ਰਹਿਣ ਦਿਆ ਕਰ 77
ਸਰਹੱਦਾਂ ਜਾਂ ਚੌਂਕ ਚੁਰਸਤੇ 78
ਜੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਰਾਖੀ 79
ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ 80
ਨੈਣ ਜਦੋਂ ਬਰਸਣ ਲਈ ਤਰਸਣ 81
ਸਹਿਮ ਦੀ ਬਗੀਚੜੀ 82
ਇਸ ਵਾਰੀ ਨਾ ਦਿਲ ਦੇ 83
ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਰਾਜੇ 84
ਅੱਜ ਪਾਪ ਵਾਲੀ ਜੰਝ 85
ਵਕਤ ਦੇ ਇਸ ਕਾਫ਼ਲੇ ਨੂੰ 86
ਅਜਬ ਹੈ ਇਹ ਗਜ਼ਬ 87
ਜਬਰ ਸਬਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ 88
ਮੇਰੇ ਵੀਰੋ, ਮਾਂ ਪਿਉ ਜਾਇਓ 89
ਭੁੱਲ ਗਈ ਪਰਵਾਜ਼ ਮੈਨੂੰ 90
ਜਦ ਵੀ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਇੰਜ ਲੱਗਿਆ 91
ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸਦਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ 92
ਮਹਿਕਦਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਜਾਪੇ 93
ਸੱਜਣਾ ਤੇਰਾ ਬੋਲ ਤਿਖੇਰਾ 94
ਬਿਰਖ਼ ਬਰੂਟੇ ਚੀਕ ਰਹੇ ਨੇ 95
ਕਿੱਥੇ ਵੱਸਦੇ ਭੇਤ ਨਾ ਦੱਸਦੇ 96
ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ, ਚਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ 97
ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਰਕੇ 98
ਨਜ਼ਰ ਤੇਰੀ ਦੀ ਇਨਾਇਤ 99
ਇੱਕ ਚਸ਼ਮਾ ਫੁੱਟਿਆ 100
ਤੇਰੇ ਨੈਣੀਂ ਸੁਪਨਾ ਬਣ ਜਾਂ 101
ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਵੇ 102
ਮਹਿੰਗੇ ਵਸਤਰ 103
ਡੋਰ ਨਾ ਬੰਨ੍ਹੀਂ 104
ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਸਿਰਾਂ ਤੇ 105
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਜ਼ ਨੂੰ 106
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵਰਨ ਦਾ 107
ਧਰਤੀ ਵੀ ਬਦ ਰੰਗ 108
ਜੇ ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਸੌਂਪਣਾ 109
ਡੇਰਾ ਲਾ ਕੇ ਬਹਿ ਨਾ ਜਾਵੇ 110
ਵੇਖ ਲਉ ਤਾਰੀਖ਼ ਕੀਹ 111
ਕਿਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਆਖਾਂ 112
ਮੈਂ ਚਾਹਾਂ ਰਾਤ ਰਾਣੀ 113
ਦਰਦ-ਸਮੁੰਦਰ ਭਾਫ਼ ਬਣੇ 114
ਅਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਕਿੱਧਰ ਤੁਰ ਪਏ 115
ਦੀਨਾ ਕਾਂਗੜ ਵਿਚ ਬਹਿ ਲਿਖਿਆ 116
ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ 117

●

ਭੂਮਿਕਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰਵਚਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਅਜਿਹਾ ਯੁਗ -ਦਰਸ਼ੀ ਹਸਤਾਖਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਵਿੱਚ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਆਦਿ-ਜੁਗਾਦੀ ਮਹਿਕ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਸਤਿਤਵ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਚਿੰਤਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨ ਸੂਤਰ ਵਿੱਚ ਪਰੋਈ ਹੋਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਲਪੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਵਗਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਦਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਭਾਸ਼ਕਰ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਕਾਵਿ-ਬੰਦਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਲੜੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਥਾਹ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਸੁਹਜਮਈ ਅਤੇ ਸੰਰਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਾਤਮਕ ਯਾਤਰਾ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਉਸ ਧਰਾਤਲ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਵਿਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਕੌੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮਿੱਠੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ-

ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਗਵਾਚੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ।
ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਫਿਰਦੇ ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਦੇ ਹਾਂ।

ਜਣਨੀ ਚੇਤੇ ਆਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਧਰਤੀ ਮਾਂ,
ਵਿੱਚ ਮੁਸੀਬਤ ਜਦ ਵੀ ਆਪਾਂ ਘਿਰਦੇ ਹਾਂ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਇਸ਼ਕ-ਮਜ਼ਾਜੀ ਦੀਆਂ ਵਲਗਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਾਸਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਸੰਵੇਦਨਾ ਦਾ ਘੇਰਾ ਏਨਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਰਤੀ ਦੇ ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਤੀਕ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦ ਵਜੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦਾ, ਸਗੋਂ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਚੇਤਨਾ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਸਾਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰਿੰਘੜੀ ਪਾ ਲੈ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਤੂੰ ਨਾਲ ਰਲ਼ਾ ਲੈ,
ਮੈਂ ਵੀ ਦਿਲ-ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਤਰਨਾ, ਤੇਰੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਨੀ ਮੁਰਗਾਈਏ।

ਜੇ ਨਾ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਥਾਂ ਪਰਦੇਸ ਨਾ ਹੁੰਦਾ,
ਆਪ ਸਮਝੀਏ ਪਹਿਲਾਂ ਏਦਾਂ, ਮਗਰੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਈਏ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਦਾ ਧੁਰਾ 'ਮਨੁੱਖ' ਹੈ- ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਪੀੜਾਂ ਦੇ ਥਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਸਾਂ ਦੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਬੂਟੇ ਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਨਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤ, ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਕਟ ਦੀ ਕਰੁਣਾ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਉੱਕਰੀ ਥਕਾਵਟ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਮਨ ਦੀ ਤੜਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਜੀਵੰਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਾਂਗ ਉੱਭਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਦਰਦ ਦੇ ਉਹ ਨਕਸ਼ ਹਨ ਜੋ ਅਕਸਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਵੱਤਰ ਅਤੇ ਧੁੱਪ ਸਾਫ਼ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਸੰਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਬਾਰੀਕੀ ਅਤੇ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਉਲੀਕਦਾ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਵਿੱਚ ਅਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੁਲੰਦ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਮੁਲਾਹਜ਼ੇਦਾਰ ਅਵਾਜ਼ ਗੂੰਜਦੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਵਰਗ ਜਾਂ ਫਿਰਕੇ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦਮਨਕਾਰੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਖੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਆਈ ਹੈ।

ਜ਼ੁਲਮ, ਜਬਰ ਦਾ ਕਹਿਰੀ ਚਿਹਰਾ ਜਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।
ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਏਦਾਂ ਮਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸੱਤ ਪੱਤਣਾਂ ਦੇ ਤਾਰੂ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ,
ਰੇਤ-ਛਲਾਵੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਹੱਕ ਸੱਚ ਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਕਿੰਜ ਮਨਸੂਰ ਬਣਾਂ,
ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲਾ ਹੋਠਾਂ ਹੈ, ਘੁੱਟ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਦਲਦਲ ਅੰਦਰ ਧਸਦੇ ਜਾਈਏ, ਪਲ ਪਲ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ,
ਇਕ ਵੀ ਕਦਮ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਤਾਹੀਓਂ ਧਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਧਰਤੀ-ਪੁੱਤਰ ਬਣੀਏ, ਤਣੀਏ ਜ਼ਾਲਮ ਅੱਗੇ ਜੀ,
ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰਮ ਕਿਉਂ ਹੁਣ ਕਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਅਜਬ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਇਸ ਦੇ ਚਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਹੈ,
ਮਨ ਦਾ ਸੱਖਣਾ ਭਾਂਡਾ ਸਾਥੋਂ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਬੰਨ੍ਹ ਕਲੀਰੇ ਬੈਠੀ, ਕੰਜ-ਕੁਆਰੀ ਧੜਕਣ ਨੂੰ,
ਤਖ਼ਤਾ ਤਖ਼ਤ ਬਣਾਏ ਤੋਂ ਬਿਨ ਵਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਅਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਜਿਹਾ ਐਲਾਨਨਾਮਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਹਜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਹੱਕਾਂ ਅਤੇ ਫ਼ਰਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਰਤਮਾਨ ਦੌਰ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਲਪੀ ਸੁਹਜ-ਸ਼ਾਸਤਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਜ਼ੁਲਮ, ਜ਼ਬਰ ਅਤੇ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚੰਡ ਲੋਅ ਵਾਂਗ ਲਟ ਲਟ ਬਲ਼ਦਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਇਸੇ ਲੋਅ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸੱਤਾ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਬੇਬਾਕੀ ਨਾਲ ਉਘਾੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਾਇਰੀ ਉਸ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਜਥੇਬੰਦਕ ਸੁਰ ਹੈ, ਜੋ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਲਿਤਾੜਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਬਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਰ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਢਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਖਲੋਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਤਿੱਖਾਪਣ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਰੰਜਿਸ਼ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਸਮੂਹਿਕ ਪੀੜ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦਾ ਲਿਤਾੜਿਆ ਵਰਗ ਹੰਢਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਨਾਬਰੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਥਾਪਿਤ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੇ ਬੋਦੇਪਣ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਵਿਕ ਉਡਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਲੜਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬੌਧਿਕ ਯੁੱਧ ਹਨ।

ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਕਲਾ ਦਾ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲੂ ਲੋਕ-ਧਾਰਾਈ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਜੁੜਾਅ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਜੀਵੰਤ ਮਿੱਟੀ, ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਨਿੱਘ,ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੀ ਟਕਸਾਲੀ ਮਿਠਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਨੂੰ ਸਮਕਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਕੋਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੀਆਂ ਵਿਰਾਸਤੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਾਵਿ-ਚਮਤਕਾਰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬਣਾਵਟੀ ਭਰਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਸਹਿਜ, ਸੰਕੇਤਮਈ ਅਤੇ ਅਰਥ-ਭਰਪੂਰ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀਆਂ ਅਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿ ਜਾਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਾਦਗੀ ਅਤੇ ਸਰਲਤਾ ਉਸ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚੰਡ ਊਰਜਾ ਹੈ। ਕਲਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੇਖਦਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਿੱਚ ਲੈਅ ਅਤੇ ਬਹਿਰ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਰਸ- ਮਈ ਪਕੜ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸ਼ਿਅਰ ਆਪਣੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਹਸਤੀ ਰੱਖਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਪੂਰੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਭਾਵ-ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਦੀਫ਼ ਅਤੇ ਕਾਫੀਆ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜੀ ਬਣਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤਮਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਖ਼ਸ਼ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਦਰਿਆ ਵਾਂਗ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਬਣ ਕੇ ਪਾਠਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦਸਤਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਇਹ ਕਲਾਤਮਕਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਤਕਨੀਕੀ ਮੁਹਾਰਤ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਕਾਵਿ-ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।

ਭਟਕਣ ਅੰਦਰ ਮਿਰਗ ਮਿਰਗਣੀ, ਲੱਭਦੇ ਨੱਸਦੇ ਹਫ਼ ਜਾਂਦੇ ਨੇ,
ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ ਵੀ ਸਦੀਆਂ ਲੰਮੀ ਪੀੜ ਪੁਰਾਣੀ।

ਇਹ ਜਾਦੂ ਨਾ ਟੂਣਾ ਕੋਈ ਵੇਖ ਮੁਹੱਬਤੀ ਅੱਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ,
ਪਰਬਤ ਜੇਰੇ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ, ਪਿਘਲ਼ ਗਿਆ ਤੇ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਵਿੱਚ ਬਿੰਬ-ਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਦੀ ਜੜਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਨੂਠੀ ਅਤੇ ਮੌਲਿਕ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤੱਤ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਹਰੀ ਸਜਾਵਟ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਅਨੁਭਵ, ਵਰਤਮਾਨ ਦੁਖਾਂਤ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ - ਮੁਖੀ ਉਮੀਦਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਬਣ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ-ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਭੂਗੋਲਿਕਤਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਤਾ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਸਮਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿ-ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਨਿੱਜੀ ਅਹਿਸਾਸ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦਾ ਹੁਨਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਬਰ, ਸੰਤੋਖ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਸਪਾਟ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤਿ ਸੂਖ਼ਮ ਕਲਾਤਮਕ ਸੰਕੇਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸੱਚਾਈਆਂ ਦੇ ਅਸਲ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ 'ਵਿਚਾਰ' ਅਤੇ 'ਕਲਾ' ਦਾ ਇੱਕ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸੰਗਮ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਦੌਰ ਦੀਆਂ ਪੇਚੀਦਾ ਚੁਣੌਤੀਆਂ, ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਦਵੰਦ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਕੈਨਵਸ 'ਤੇ ਉਤਾਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦ ਦੀ ਗਰਦ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਮਨੁੱਖੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿੱਚ ਹੌਸਲੇ ਅਤੇ ਆਸ਼ਾਵਾਦ ਦੀ ਨਵੀਂ ਜੋਤ ਜਗਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਾਲ਼ੀ ਬੋਲ਼ੀ ਰਾਤ ਸਿਰਾਂ ਤੇ, ਦੀਵਾ ਬਾਲ਼ ਬਨੇਰੇ ਧਰੀਏ।
ਚੁੱਪ ਦੇ ਜੰਦਰੇ ਤੋੜਨ ਖ਼ਾਤਰ, ਆਜਾ ਰਲ਼ ਕੇ ਹਿੰਮਤ ਕਰੀਏ।

ਸਾਡੇ ਸੁਪਨੇ ਚੁਗਣ ਮਸ਼ੀਨਾਂ, ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਹੌਂਕਦੇ ਪਹੀਏ,
ਜਿਥੋਂ ਕਿਧਰੇ ਮਹਿਕ ਗੁਆਚੀ, ਆ ਜਾ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੀਏ।

ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ-ਪਰੰਪਰਾ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪੁਲ਼ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਸਥਾਨਕ ਪਛਾਣਾਂ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਮੋਹ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਅੱਜ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਧੁੰਦਲੀ ਹੋ ਰਹੀ

ਹੈ, ਉੱਥੇ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਕਲਮ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਗੌਰਵਮਈ ਅਤੀਤ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਕਲ਼ਾਵੇ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖੀ ਕਦਰਾਂ - ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਿਰਭੈ ਆਵਾਜ਼ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕਾਵਿ-ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ 'ਸੱਚ' ਦਾ ਪੱਲਾ ਏਨਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਝੁਕਾਉਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਣਨ ਜਾਂ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰ ਕੇ ਉਸ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਹਜ-ਸੁਆਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਪੜਚੋਲ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀਤਾ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ, ਸੱਚ ਦੇ ਅੱਜ ਰੂਬਰੂ।
ਹੱਕ ਤੇਰੇ ਤੇ ਗੁਆਚਾ, ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ਸੁਰਖ਼ਰੂ।

ਨਜ਼ਰ ਭਰ ਨਾ ਵੇਖਿਆ ਤੂੰ, ਨਾ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾ ਖਲੂਸ,
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਬੇ-ਆਬਰੂ।

ਸਾਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਅਜਿਹਾ 'ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ' ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ, ਸੰਵੇਦਨਾ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਅਤੇ ਕਲਾਤਮਕਤਾ ਦੀ ਚਮਕ ਦਾ ਅਦਭੁਤ ਸੁਮੇਲ ਹੈ। ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਜਲ ਸਮੇਂ ਦੀ ਧੂੜ ਨੂੰ ਧੋਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਊਰਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਾਇਰ ਵਜੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸਿਰਜਕ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਲਮ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਠੋਰ ਪੱਥਰਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਮੁਹੱਬਤ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਉੱਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣ ਜਿਹਾ ਰੂਹਾਨੀ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਅਨੁਭਵ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਾਦ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਅਸਲ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਰਫ਼ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੁੰਦਰ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਲੋਕ-ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸਦਾ ਹਨੇਰਾ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ।
ਵਕਤ ਨਿਰੰਤਰ ਤੁਰਦਾ, ਇਸਨੇ ਬਹਿਣਾ ਨਹੀਂ।

ਘੁੱਟ ਗਲਵਕੜੀ ਪਾ ਲੈ ਇਸ ਜਿੰਦਗਾਨੀ ਨੂੰ,
ਇਸ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਗਹਿਣਾ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਭਵਿੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹਰ ਸ਼ਿਅਰ ਚੰਗਿਆੜੀ ਵਾਂਗ ਹੈ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲਗੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੜੀ ਹੈ ਜੋ ਬਾਬਾ ਨਜਮੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਜੋਕੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਤੀਕ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਸਮੋ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਵਾਨੀ ਅਤੇ ਗਹਿਰਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਦਰਦ ਦੀ ਸਾਂਝ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣ ਸਮਰੱਥਾ ਇਸ ਸੰਪੂਰਨ ਗ਼ਜ਼ਲ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ-

ਉਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਚੋਲ਼ਾ ਬਦਲੇ, ਕੌਣ ਕਹੇ ਮਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਉਹ ਤਾਂ ਪੁੱਤਰ ਧੀਆਂ ਅੰਦਰ, ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਧਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਹਿਕ-ਸਦੀਵੀ, ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ, ਮਮਤਾ-ਮੂਰਤ ਰੂਪ ਬਦਲਦੀ,
ਕਿੰਨੇ ਮਹਿੰਗੇ ਅਸਲ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ, ਦੇ ਕੇ ਝੋਲ਼ੀ ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਬਰ, ਸਿਦਕ, ਸੰਤੋਖ, ਸਮਰਪਣ, ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ, ਸੁਰਤੀ ਸੁੱਚੀ,
ਸਬਕ-ਸਦੀਵੀ ਹੋਰ ਬੜਾ ਕੁਝ, ਆਪ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਘਰ ਦੀ ਥੁੜ ਨੂੰ ਕੱਜਦੀ ਕੱਜਦੀ, ਆਪ ਟਾਕੀਆਂ ਲਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ,
ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤੇ ਜੋੜ- ਜੋੜ ਕੇ, ਨੀਂਹ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਸੰਗ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਕੇ, ਮਿੱਟੀ 'ਚੋਂ ਆਕਾਰ ਸਿਰਜਦੀ,
ਟੁੱਟ ਜਾਵਣ ਨਾ ਖੇਡ-ਖਿਡੌਣੇ, ਸੋਚ ਸੋਚ ਮਾਂ ਡਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਤੇ ਅੰਬਰ ਬਾਬਲ, ਰੂਹ ਦਾ ਸੂਰਜ ਦੌਣੀ-ਟਿੱਕਾ,
ਸਿਰ ਸੂਹੀ ਫੁਲਕਾਰੀ ਲੈ ਕੇ, ਚੰਨ-ਚਾਨਣੀ ਵਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਦੀ ਧੀ ਸੁਚਿਆਰੀ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀ ਹਰ ਮਾਂ,
ਬਿਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ-ਭੰਡਾਰਾ ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨ ਜਿਹਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁੜ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵੇਖਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਵਿਧੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਨੁੱਖਤਾ, ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਮੁਹੱਬਤ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੋਣਗੇ। ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਗ਼ਜ਼ਲ-ਕਿਤਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ।

6 ਮਾਰਚ, 2026

ਗੁਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ (ਡਾ.)
ਸੰਪਾਦਕ "ਸੁਰਤਿ"
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ

❑

ਜਰਦਾ ਜਰਦਾ ਮਰ ਨਾ ਜਾਵਾਂ

ਜਰਦਾ ਜਰਦਾ ਮਰ ਨਾ ਜਾਵਾਂ, ਸੁੱਤਾ ਦਰਦ ਜਗਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ।
ਮਿਲਣ ਮਿਲਾਉਣ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ।

ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਰਵੇਲ ਦਾ ਬੂਟਾ, ਲਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਖੁਸ਼ਬੂ ਖ਼ਾਤਰ,
ਪਹਿਰਾ ਰੱਖਿਉ ਸੁੱਕ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਪਿਆਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ।

ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ ਤਾਰ ਜੁੜੀ ਹੈ, ਅਣਦਿਸਦੀ ਪਰ, ਕਾਇਮ ਦਾਇਮ,
ਪੋਟੇ ਸੁਰ ਤੇ ਲਾਈ ਜਾਣਾ, ਟੁਣਕ ਟੁਣਕ ਟੁਣਕਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ।

ਗੁਲਕੰਦ ਸੁਰਖ਼ ਗੁਲਾਬ ਦੀ ਮਿੱਠੀ, ਸੁੱਚੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣਾ,
ਹਰ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਵਾਲਿਉ, ਦਾਬਾਂ, ਕਲਮਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ।

ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਵੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੇਤਾ, ਦੂਰ ਦੇਸ ਪਰਦੇਸ 'ਚ ਫਿਰਦੇ,
ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਪੰਖੇਰੂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਬਕ ਸਦਾ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ।

ਇਸ ਮੰਡੀ ਸਭ ਮਾਲ ਵਿਕਾਊ, ਤੱਕੜੀ ਤੋਂ ਬੱਸ, ਬਚ ਕੇ ਵੀਰੋ,
ਰੀਝਾਂ ਦੀ ਫੁਲਕਾਰੀ ਉੱਤੇ ਮੋਰ-ਬੂਟੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ।

ਦਰਦਾਂ ਦੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀ, ਅੰਤਰ-ਮਨ ਦੀ ਪੀੜ ਗ਼ਜ਼ਲ ਨੂੰ,
ਸੁਰ ਨਾ ਡੋਲੇ, ਤੇ ਬਿਨ ਬੋਲੇ, ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ।

●

❑

ਭੀਲ ਬੱਚਾ ਫੇਰ ਹਾਜ਼ਰ

ਭੀਲ ਬੱਚਾ ਫੇਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੇ ਦਰੋਣਾਚਾਰੀਆ।
ਮੈਂ ਦਰਾਵੜ ਏਕਲਵਿਆ, ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਰੀਆ।

ਫਿਰ ਅੰਗੂਠਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਦਖਸ਼ਣਾ ਵਿਚ ਵੇਖ ਲੈ,
ਚੁੱਪ ਕਿਉਂ, ਤੂੰ ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਮੌਸਮੀ ਬਨਵਾਰੀਆ।

ਏਨੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਫੇਰ ਓਥੇ ਹੀ ਖੜਾਂ,
ਘੂਰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਧਰਮ-ਵੇਦਾਚਾਰੀਆ।

ਤੀਸਰਾ ਨੇਤਰ ਲਿਆਕਤ, ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ,
ਖੜਗ-ਭੁਜ ਬਣਿਆ ਰਹੀਂ ਨਾ, ਯੋਧਿਆ ਬਲਕਾਰੀਆ।

ਮੈਂ ਅਕਲ ਮੰਗਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸ ਤੋਂ, ਨੇਰ੍ਹ ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਵਿਚ,
ਚੋਰ, ਕੁੱਤੀ ਨਾਲ ਰਲ਼ਿਆ, ਤੀਸਰਾ ਅਖ਼ਬਾਰੀਆ।

ਤੂੰ ਕਦੇ ਸੀ ਢਾਲ ਬਣਿਆ, ਧਰਮ-ਧਰਤੀ-ਪਾਲਕਾ,
ਬਾਜ਼ ਤੋਂ ਚਿੜੀਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ, ਫੇਰ ਕਲਗੀਧਾਰੀਆ।

ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸਿਹਰੇ ਕਸੀਦੇ, ਲੈ ਵਜ਼ੀਫ਼ੇ ਭੁਰ ਗਿਆ,
ਕਲਮਧਾਰੀ ਵੇਖ ਲਉ ਹੁਣ ਬਣ ਗਿਆ ਦਰਬਾਰੀਆ।

●

❑

ਦੀਵੇ ਨਾਲ ਤੂਫ਼ਾਨ ਲੜਾਈ

ਦੀਵੇ ਨਾਲ ਤੂਫ਼ਾਨ, ਲੜਾਈ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਰ ਗਿਆ ਹੈ।
ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਰੂੰ ਦਾ ਫੰਬਾ, ਹਸਤੀ-ਕੀਮਤ ਤਾਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਧੁੱਪ ਤੇ ਛਾਂ ਵੀ ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ, ਦੁੱਖ ਤੇ ਸੁਖ ਵੀ ਮੇਰੀ ਸ਼ਕਤੀ,
ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਡਰਾਂ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਕੋਲੋਂ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਹੰਕਾਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼ਾਮ ਢਲ਼ੇ ਕਿਉਂ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਬੁੱਕਲ,
ਤਾਰੇ ਰਾਤੀਂ ਪੁੱਛਦੇ ਤੇਰਾ ਕਿੱਧਰ ਮਹਿਰਮ-ਯਾਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜੋ ਦਿਲਬਰੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸੀ ਉਹ ਲੀਰਾਂ ਹੋਈਆਂ,
ਰੂਹ ਦਾ ਕੋਰਾ ਵਸਤਰ, ਤੇਰਾ ਇੱਕੋ ਸ਼ਬਦ ਲੰਗਾਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਕੰਨੀ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ, ਨਕਸ਼ ਗੁਆਚੇ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦਾਂ,
ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਪਰ-ਹੀਣਾ ਪੰਛੀ ਦੂਰ ਦੋਮੇਲੋਂ ਪਾਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵੇਖ ਲਵੋ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰੇ ਘਰ, ਖੋਲ੍ਹ ਜਬਾੜੇ ਆ ਬੈਠਾ ਏ,
ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੱਟੀਆਂ, ਵੱਟਿਆਂ ਸਣੇ ਡਕਾਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਸਾਂ ਦੀ ਤੰਦ ਟੁੱਟ ਗਈ ਜਾਪੇ, ਕੰਧਾਂ ਡੁਸਕਦੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ,
ਪੁੱਤ-ਪਰਦੇਸੀ ਘਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ, ਕੁੰਡੇ ਜੰਦਰੇ ਮਾਰ ਗਿਆ ਹੈ।

●

❑

ਪਾਣੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰੇ

ਪਾਣੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰੇ, ਬਿਰਖ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀ. ਘਬਰਾਉਂਦਾ।
ਇਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਵੀ ਲਵਾਂ ਹੌਸਲਾ, ਦਰਦ ਜਦੋਂ ਹੱਲੇ ਕਰ ਆਉਂਦਾ।

ਸ਼ਾਮ, ਸਵੇਰੇ ਨਵੀਂ ਕਰੂੰਬਲ, ਆਸ ਦੀ ਟਾਹਣੀ ਇੰਜ ਲਹਿਰਾਵੇ,
ਨਿੱਤਨੇਮੀ ਕਾਦਰ ਜਿਉਂ ਮੈਨੂੰ, ਲਾਗੇ ਬਹਿ ਕੇ ਗੀਤ ਸੁਣਾਉਂਦਾ।

ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੱਕਿਆ, ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਾਇਦ ਕਦੇ ਹੈ ਚਿਤਵੀ,
ਸਮਝ ਨਾ ਪੈਂਦੀ, ਕਿਉਂ ਹਰ ਵਾਰੀ, ਓਸੇ ਦਾ ਹੀ ਸੁਪਨ ਜਗਾਉਂਦਾ।

ਸ਼ਹਿਰ-ਨਿਵਾਸੀ ਹੋ ਗਿਆਂ ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪਿੰਡ ਨਾ ਮਰਿਆ,
ਹੱਥ ਅਰਦਾਸ 'ਚ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਜਦ, ਚੜ੍ਹੇ ਵੈਸਾਖ 'ਚ ਬੱਦਲ ਆਉਂਦਾ।

ਬਲ਼ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ, ਉੱਡਦਾ ਉੱਡਦਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ,
ਬਿਰਖ਼-ਵਿਹੂਣੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਰੱਬ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ।

ਵੇਖ ਸ਼ਰੀਂਹ ਕਿੰਜ ਪੱਤਝੜ ਰੁੱਤੇ, ਵਜਦ 'ਚ ਆ ਫ਼ਲੀਆਂ ਛਣਕਾਵੇ,
ਐਸੇ ਗੀਤ-ਇਲਾਹੀ ਦੀ ਰੱਬ, ਬਿਰਖੀਂ ਬਹਿ ਕੇ ਤਰਜ਼ ਬਣਾਉਂਦਾ।

ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਖਿੜ ਕੇ ਰਹਿ ਤੇ ਰੱਖ ਹਯਾਤੀ ਘੁੰਮਦਾ ਪਹੀਆ,
ਕੰਧ ਤੇ ਟੰਗਿਆ ਟਾਈਮ ਪੀਸ ਵੀ ਟਿੱਕ ਟਿੱਕ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਉਂਦਾ।

●

ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ

ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਗਵਾਚੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ।
ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਫਿਰਦੇ ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਦੇ ਹਾਂ।

ਜਣਨੀ ਚੇਤੇ ਆਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਧਰਤੀ ਮਾਂ,
ਵਿੱਚ ਮੁਸੀਬਤ ਜਦ ਵੀ ਆਪਾਂ ਘਿਰਦੇ ਹਾਂ।

ਚਿੱਤ-ਬੇਚੈਨ, ਉਦਾਸੀ, ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀ ਵਿੱਚ,
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਖ਼ਾਤਰ ਦੌੜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ।

ਵਿੱਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਹਾਂ ਨਾ ਗੋਰੇ ਨਾ ਕਾਲੇ,
ਕਿੱਦਾਂ ਦੱਸੀਏ ਆਪਾਂ ਕਿਹੜੀ ਧਿਰ ਦੇ ਹਾਂ।

ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਬਿਰਖਾ ਜੂਨੇ ਪਏ,
ਟਾਹਣੀ ਨਾਲੋਂ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਕਿਰਦੇ ਹਾਂ।

ਮਨ-ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਹੈ ਅਣਚਾਹਿਆ,
ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਕਹੀਏ, ਆਪਾਂ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦੇ ਹਾਂ।

ਹੱਸ ਕੇ ਵੇਖ, ਮਨਾ ਲੈ ਰੁੱਸਿਆ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ,
ਵੇਖੀ ਫਿਰ ਤੂੰ ਕਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਵਿਰਦੇ ਹਾਂ।

❑

ਰੰਗ ਕਿਉਂ ਥੁੜ੍ਹੇ ਮੁਸੱਵਰ ਮਿੱਤਰਾ

ਰੰਗ ਕਿਉਂ ਥੁੜੇ ਮੁਸੱਵਰ ਮਿੱਤਰਾ, ਮੱਥੇ ਲੀਕਾਂ ਵਾਹੀਆਂ ਲਈ।
ਬੇਪਰਵਾਹਾ ਕਿੰਜ ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਵਾਂ, ਲਾਪਰਵਾਹੀਆਂ ਲਈ।

ਸਾਡੇ ਗਲਮੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਵੇ, 'ਰੱਬ' ਕਹਾਵੇਂ ਸਾਥੋਂ ਹੀ,
ਜ਼ਾਲਮ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨਗੀਆਂ ਕਿਉਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਗੱਡੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਲਈ।

ਰਾਜ-ਘਰਾਣਿਆਂ ਖ਼ਾਤਰ ਤੇਰੇ ਸਭ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਨੇ,
ਬੰਦ ਕਿਉਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਇਹ, ਗੁਰ-ਮਾਰਗ ਦੇ ਰਾਹੀਆਂ ਲਈ।

ਦੌਲਤਮੰਦ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਮਸ਼ੀਨਾਂ, ਵੰਡੀ ਜਾਵੇਂ ਦੌਲਤ ਲਈ,
ਕਿਉਂ ਨੇ ਖੁੰਢੀਆਂ ਰੰਬੀਆਂ ਹਾਲੇ, ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਘਾਹੀਆਂ ਲਈ।

ਦਿਲ ਦੀ ਦੌਲਤ ਖਿੱਲਰ ਚੱਲੀ, ਰੂਹ ਨੂੰ ਗੁਰਬਤ ਘੇਰ ਲਿਆ,
ਤਨ ਮੇਰੇ ਨੂੰ ਝੋਰਾ ਲੱਗਾ, ਕੁਝ ਮਰਲੇ, ਸਰਸਾਹੀਆਂ ਲਈ।

ਕਲਮ, ਦਵਾਤ ਡੁਸਕਦੀ ਵੇਖੀ ਕੱਚੇ ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ,
ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ, ਗ਼ੁਲਾਮ ਬਚਪਨਾ, ਤਰਸੇ ਕਲਮ-ਸਿਆਹੀਆਂ ਲਈ।

ਟੁੱਟੀ ਮੰਜੀ ਵਾਣ ਪੁਰਾਣਾ, ਗਾਂਢੇ ਲਾ ਲਾ ਹੰਭ ਗਏ ਹਾਂ,
ਹੁਣ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਸਹਾਰਾ ਇੱਟਾਂ, ਰੱਖੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਬਾਹੀਆਂ ਲਈ।

●

❑

ਅੱਜ ਉੱਠਦੇ ਸਵੇਰੇ ਤੇਰਾ ਆਇਆ

ਅੱਜ ਉੱਠਦੇ ਸਵੇਰੇ ਤੇਰਾ ਆਇਆ ਸੀ ਖਿਆਲ।
ਝੋਲ਼ੀ ਭਰ ਗਈ ਹੈ ਮੇਰੀ ਕਿੰਨੇ ਸੂਹੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ।

ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਮੇਰੇ ਕੋਲ,
'ਕੱਲ੍ਹਾ ਹੱਲ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤੇਰੀ ਚੁੱਪ ਦਾ ਸਵਾਲ।

ਰਾਤੀਂ ਵੇਖਿਆ ਮੈਂ ਚੰਨ, ਟਿਕੀ ਰਾਤ ਸੀ ਚੁਫ਼ੇਰ,
ਤੂੰ ਹੀ ਅੰਬਰਾਂ 'ਚ ਫਿਰੇਂ, ਲੈ ਕੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਥਾਲ।

ਓਸ ਖ਼ਤ ਨੂੰ ਵੀ ਕਦੇ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਕਰ ਜਾਨੇ,
ਜਿਹੜਾ ਲਿਖਿਆ ਮੈਂ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ।

ਤੈਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ,
ਲੱਗਾ ਕਿੰਨੀ ਸੋਹਣੀ ਵੇਲ ਭਰੀ ਮੋਤੀਏ ਦੇ ਨਾਲ।

ਆ ਜਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹੌਕਿਆਂ ਦੇ ਕਹਿਰ ਤੋਂ ਬਚਾ,
ਇਹ ਤੇ ਮੰਗਦੀ ਹੁੰਗਾਰਾ ਤੈਥੋਂ ਹਾੜ੍ਹ ਤੇ ਸਿਆਲ।

ਪੱਤਝੜ ਤੋਂ ਫੁਟਾਰਾ ਤੇ ਫੁਟਾਰੇ ਪਿੱਛੋਂ ਫੁੱਲ,
ਫੁੱਲਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਫ਼ਲ ਪੈਣੈਂ, ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਸੰਗ ਨਾਲ।

●

❑

ਹਾਮੀ ਨਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰੇਂ ਤੂੰ

ਹਾਮੀ ਨਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰੇਂ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਏਦਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵਾਂਗਰਾਂ।
ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾਂ ਮੈਂ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਰ ਵਾਂਗਰਾਂ।

ਕੰਮ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਕਦੇ ਨਾ ਕੋਈ, ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦਾ ਰੋਲ਼ ਘਚੋਲ਼ਾ,
ਕੀਹ ਦੱਸਾਂ ਮੈਂ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ, ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਾਂਗਰਾਂ।

ਕੰਬਦੀ ਟਾਹਣੀ ਉੱਤੋਂ ਉੱਡ ਗਏ ਵੇਖ ਪਰਿੰਦੇ, ਡਰ ਕੇ ਸਾਰੇ,
ਦਿਲ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ, ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਂਗਰਾਂ।

ਦਰਦ-ਦਿਲਾਂ ਦਾ ਸੁਣ ਲੈਂਦਾ ਜੇ ਮਹਿਰਮ ਮੇਰਾ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ,
ਮਹਿੰਗੇ ਮੋਤੀ ਕਿਵੇਂ ਪਰੋਂਦਾ, ਮੈਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਹਾਰ ਵਾਂਗਰਾਂ।

ਕਿੰਨਾ ਚਾਨਣ, ਅਗਨੀ, ਤਾਕਤ, ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਕਿੰਨੇ ਸੂਰਜ,
ਅਪਣੇ ਅੰਦਰ ਕੀ ਕੁਝ ਰੱਖਿਆ, ਤੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਰ ਵਾਂਗਰਾਂ।

ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲਵਾਂ ਤੇ ਦਿਸਦੀ, ਤੇਰੀ ਸੂਰਤ ਜੁਗਨੂੰ ਜਗਦੇ,
ਨੰਗੀ ਅੱਖ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਣਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਾਂਗਰਾਂ।

ਯਾਦ ਤੇਰੀ ਦਾ ਪੱਲੂ ਫੜ ਕੇ, ਹੁਣ ਵੀ ਭਟਕਣ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਨਾਂ,
ਮੇਰੇ ਲਈ ਰਣਭੂਮੀ ਅੰਦਰ, ਤੂੰ ਹੈਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰ ਵਾਂਗਰਾਂ।

●

❑

ਅੱਗੇ ਅੱਗ ਸੀ ਪਿੱਛੇ ਪਾਣੀ

ਅੱਗੇ ਅੱਗ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਪਾਣੀ, ਜਾਨ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਦੱਸ ਕੀਹ ਕਰਦੇ।
ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਮੌਤ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੇ।

ਸੱਤ ਨਦੀਆਂ ਤੇ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ, ਇਸ ਤੋਂ ਡੂੰਘੇ ਨੈਣ-ਬਲੌਰੀ,
ਦਿਲ-ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕਿੱਦਾਂ ਤਰਦੇ।

ਸ਼ਾਮ ਢਲੀ ਪਰਛਾਵੇਂ ਲੰਮੇ, ਰਾਤ ਪਈ ਤੇ ਜਗ ਪਏ ਦੀਵੇ,
ਪੌਣ ਵਗੀ ਤੇ ਲਾਟਾਂ ਡੋਲਣ, ਜਾਪਣ ਜੀਕੂੰ ਹੌਕੇ ਭਰਦੇ।

ਡਾਢਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਘੋਰ ਹਨ੍ਹੇਰਾ, ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ੋਰ ਬਥੇਰਾ,
ਚੁੱਪ ਦਾ ਜੰਗਲ ਚਾਰ-ਚੁਫ਼ੇਰੇ, ਏਸੇ ਤੋਂ ਹੀ ਰਹੀਏ ਡਰਦੇ।

ਤੂੰ ਤੇ ਹੁਕਮ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਸਿਖਰ ਚੁਬਾਰੇ ਪਹੁੰਚੋ ਸਾਰੇ,
ਬਿਨ ਪੌੜੀ ਤੋਂ ਆਪੇ ਦੱਸ ਤੂੰ, ਕਦਮ ਉਤਾਂਹ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਧਰਦੇ।

ਮੰਡੀ ਦੇ ਵਿਚ ਆਸ ਦੇ ਪੰਛੀ, ਪੈਲ਼ੀ ਵਿਚ ਉਮੀਦਾਂ ਮੋਈਆਂ,
ਰਾਤ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਅੰਦਰ ਜੁਗਨੂੰ, ਜੇ ਨਾ ਸੜਦੇ, ਦੱਸ ਕੀ ਕਰਦੇ।

ਗਿਲਤੀ ਬੰਨ੍ਹੀ, ਗ਼ਮ ਦੀ ਬੁੱਕਲ, ਬੈਠੇ ਬੀਬੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ,
ਹੌਕੇ, ਹਾਵੇ ਤੇ ਉਦਰੇਵੇਂ, ਮੇਰੇ ਹਾਣੀ ਅੱਜ ਵੀ ਠਰਦੇ।

●

❑

ਅੰਬਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਰੀ ਲੱਗਣੀ ਨਹੀਂ

ਅੰਬਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਰੀ ਲੱਗਣੀ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਖੰਭਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ।
ਕਬਰਾਂ ਜਿਹੀ ਚੁੱਪ ਕਿਉਂ ਚਿਹਰੇ ਤੇ, ਹੈ ਬੰਦ ਜ਼ਬਾਨ, ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ।

ਕਾਵਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ, ਤੂੰ ਜਾਣਦਿਆਂ ਵੀ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦੈਂ,
ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਜਾਣਾ, ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ।

ਚਿੜੀਆਂ ਵੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਹਿਮਦੀਆਂ, ਨਾ ਸੁਣੇਂ ਅਪੀਲਾਂ ਰਹਿਮ ਦੀਆਂ,
ਇਹ ਸ਼ਿਕਰਾ ਆਦਮਖ਼ੋਰ ਜਿਹਾ, ਚੋਟੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ।

ਗਰਜ਼ਾਂ ਲਈ ਫ਼ਰਜ਼ ਭੁਲਾ ਬੈਠਾਂ, ਮੈਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਗਰਕ ਗਿਆਂ,
ਮੈਂ ਤਾਹੀਉਂ ਚੁੱਪ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਂਝ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ।

ਜੋ ਮੇਰੀ ਚੁੱਪ ਮਿਸਮਾਰ ਕਰੇ, ਤੇ ਰੂਹ ਮੇਰੀ ਸਰਸ਼ਾਰ ਕਰੇ,
ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਸੰਦਲ ਘੋਲ਼ੇ ਜੋ, ਕਿਉਂ ਵੱਜਦਾ ਇੱਕ ਵੀ ਸਾਜ਼ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਖੇਲ ਰਚਾਇਆ ਹੈ, ਚੋਰਾਂ ਤੇ ਸਾਧਾਂ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ,
ਸਭ ਜਾਣਦਿਆਂ ਵੀ ਚੁੱਪ ਬੈਠੇ, ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਲੁਕਵਾਂ ਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ।

ਤੂੰ ਮਾਣ-ਮਰਤਬੇ ਕੁਰਸੀ ਤੇ, ਕਲਗੀ ਦਾ ਕੈਦੀ ਬਣ ਬੈਠਾ,
ਜੋ ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ ਛੱਡ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਰਹਿੰਦਾ ਉਹ ਜਾਂਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ।

●

❑

ਬੰਸਰੀ ਵਿਚ ਫੂਕ ਮਾਰੀਂ

ਬੰਸਰੀ ਵਿਚ ਫੂਕ ਮਾਰੀਂ, ਦੇ ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਨਗ਼ਮਗੀ*।
ਇੱਕ ਲੱਤ ਦੇ ਭਾਰ, ਬਾਂਸਾਂ ਬਹੁਤ ਕੀਤੀ ਬੰਦਗੀ।

ਰੁਮਕਦੀ ਵੇਖੀਂ, ਸੁਣੀਂ ਤੂੰ ਆਪ ਗਾਉਂਦੀ ਕਾਇਨਾਤ,
ਇੰਜ ਹੀ ਫੁੱਲਾਂ 'ਚ ਭਰਦੀ ਮਹਿਕ ਵੀ ਤੇ ਤਾਜ਼ਗੀ।

ਮੈਂ ਥਲਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਿਆ ਹਾਂ, ਅੱਜ ਤੀਕਰ ਥਾਂ ਕੁਥਾਂ,
ਨਾ ਕੋਈ ਮੰਜ਼ਿਲ ਮਿਲੀ ਨਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋਈ ਤਿਸ਼ਨਗੀ**।

ਪੌਣ ਹੈ, ਇਹ ਕੌਣ ਹੈ ਜਾਂ ਮਨ ਮੇਰੇ ਦੀ ਭਟਕਣਾ,
ਮੁੱਕਦੀ ਨਹੀਂ ਅੰਤਹੀਣੀ, ਰੋਜ਼ ਦੀ ਆਵਾਰਗੀ।

ਤੇਜ਼ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਤੇ ਨਾ ਤੋਰ ਤੂੰ ਤਲਵਾਰ ਤੇ,
ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੀ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਦਿਲਲਗੀ।

ਚੂਹੇ-ਦੌੜਾਂ ਦਾ ਸਿਕੰਦਰ, ਜਿੱਤ ਕੇ ਚੂਹੇ ਸਮਾਨ,
ਅਸਲ ਸ਼ਕਤੀ ਸਹਿਜ ਤੁਰਦੀ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਾਦਗੀ।

ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਮੰਡੀ, ਵਿਕਾਊ-ਮਾਲ ਵਰਗਾ ਕਿਉਂ ਬਣਾਂ,
ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੈ ਖੋਹਣੀ, ਅਣਖ਼ ਤੇ ਮਰਦਾਨਗੀ।

●

---

*ਸੰਗੀਤਕਤਾ
**ਪਿਆਸ

❑

ਵੇਖ ਲਵੋ ਜੀ, ਸਾਡੇ ਹੁੰਦਿਆਂ

ਵੇਖ ਲਵੋ ਜੀ, ਸਾਡੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਸੱਚ ਨੂੰ ਏਥੇ ਡੰਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।
ਜ਼ੁਲਮ ਜ਼ਬਰ ਦੇ ਡੇਰੇ ਮੈਥੋਂ, ਕੱਲ੍ਹਿਆਂ ਕਿੱਥੇ ਭੰਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਕੰਧਾਂ ਕਰਨ ਚੁਗਲੀਆਂ ਅਕਸਰ, ਵਤਨ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਪਰ,
ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਅੱਖੀਂ ਤੱਕਿਐ, ਪੌਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੰਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਚੰਦਰਬੰਸੀ, ਸੂਰਜਬੰਸੀ, ਮਾਵਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਜੰਮਦੀਆਂ ਜੀ,
ਧੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪੁੱਤਰ ਹੀ ਕਿਉਂ, ਅੱਖ ਦੇ ਤਾਰੇ, ਚੰਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਸੀਸ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰਦੇ, ਮਰਦੇ, ਚੌਂਕ, ਚੁਰਸਤੇ ਦੀਵੇ ਧਰਦੇ,
ਏਸ ਨਸਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਧੀਆਂ, ਸੱਚੀਂ-ਮੁੱਚੀਂ ਧੰਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਤੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਦਿਲ ਹੌਲਾ ਕੀਤਾ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਵੇਖੀਂ ਤੇਜ਼ ਤੁਰਾਂਗਾ,
ਦਿਲ-ਦਰਿਆਈ-ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਪਾਣੀ, ਕੱਲ੍ਹਿਆਂ ਕਿੱਥੇ ਬੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਤੁਰਦੇ ਜਾਈਏ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ, ਸਿਵਿਆਂ ਦੇ ਵੱਲ ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੀ,
ਛਲਕ ਰਹੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਕੁੱਜੇ, ਓਦਾਂ ਕਿੱਥੇ ਭੰਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਵਕਤ ਵਿਖਾਵੇ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਸਭ ਨੂੰ, ਵੇਖੋ ਜਾਂ ਨਾ ਵੇਖੋ ਮਰਜ਼ੀ,
ਰੂਹ ਦੇ ਦਾਗ ਤੇ ਮੈਲੇ ਚਿਹਰੇ, ਓਦਾਂ ਕਿੱਥੇ ਮੰਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।
●

ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾਇਆ

ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾਇਆ, ਸੀਸ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰਿਆ ਨਹੀਂ।
ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਵੀ, ਕਿਣਕਾ ਮਾਤਰ ਡਰਿਆ ਨਹੀਂ।

ਕੰਢੇ ਕੰਢੇ ਤੁਰਦੇ ਤੁਰਦੇ, ਮਾਰਗ ਦੱਸਦੈ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ,
ਆਪ ਕਦੇ ਸ਼ਹੁ-ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵੀ ਤਾਰੀ ਤਰਿਆ ਨਹੀਂ।

ਸਾਡੇ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਧਰੇ ਹਾਕਮ ਛੁਪ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ,
ਬੰਦ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਦੇ ਇਸ, ਪੈਰ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਧਰਿਆ ਨਹੀਂ।

ਬਹਿਸ ਕਰਦਿਆਂ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ, ਅਕਲਾਂ ਨੇ ਮੱਤ ਮਾਰ ਲਈ,
ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕਹੀਏ, ਉਹੀਓ ਸਾਥੋਂ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ।

ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਾਪ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਭਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦਾ,
ਅਜਬ ਸਰੋਵਰ ਡੋਬੇ ਨਾ ਜੋ, ਆਖੇ ਪੂਰਾ ਭਰਿਆ ਨਹੀਂ।

ਓਸ ਜੁਰਮ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਜਾਪ ਰਿਹੈ,
ਜਿਹੜਾ ਏਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਅੱਜ ਤੱਕ, ਸਹੁੰ ਮੇਰੀ ਮੈਂ ਕਰਿਆ ਨਹੀਂ।

ਤੋਰ ਮਟਕਣੀ ਤੁਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਕਲਵਲ ਕਲਵਲ ਲਹਿਰ ਲਹਿਰ,
ਮੇਰੇ ਦੇਸ-ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇੱਕ ਵੀ ਐਸਾ ਦਰਿਆ ਨਹੀਂ।

ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਜੀਣ ਜੋਗਾ ਛੱਡ

ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਜੀਣ ਜੋਗਾ ਛੱਡ, ਰਹਿੰਦਾ ਮਾਰ ਦੇ ਮੈਨੂੰ।
ਮੇਰੇ 'ਚੋਂ ਮੈਂ ਮੁਕਾ ਦੇ, ਤੇ ਨਵਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਮੈਨੂੰ।

ਮੁਹੱਬਤ ਸਾਂਭ ਲੈ ਤੂੰ, ਜਿੱਤ ਦੇ ਤਮਗੇ ਮੈਂ ਕੀਹ ਕਰਨੇ,
ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਰਹੀਂ ਤੂੰ, ਹਾਰ ਦੀ ਮਹਿਕਾਰ ਦੇ ਮੈਨੂੰ।

ਜਵਾਨੀ ਠਰ ਗਈ, ਬੇ-ਹਰਕਤੀ ਹੈ, ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਹੀਣੀ,
ਲਗਨ ਦੇ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਅੱਗ ਤੇ ਅੰਗਿਆਰ ਦੇ ਮੈਨੂੰ।

ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੋਂ ਤੋੜਿਆ ਤੇ ਜੋੜਿਆ ਕਿੱਥੇ,
ਨਿਰੰਤਰ ਜੀਣ ਖ਼ਾਤਰ 'ਸ਼ਬਦ' ਜਹੇ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਮੈਨੂੰ।

ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਧਰਤ ਦੀ ਅਗਨੀ 'ਚ ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕੀਤਾ ਹੈ,
ਨਜ਼ਰ ਭਰ ਵੇਖ ਮੈਨੂੰ, ਧੁਖ਼ ਰਿਹਾਂ, ਹੁਣ ਠਾਰ ਦੇ ਮੈਨੂੰ।

ਮੈਂ ਟਾਹਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ,
ਤੂੰ ਮੈਥੋਂ ਫੁੱਲ ਲੈ ਜਾ, ਸਿਰਫ਼ ਤਿੱਖੇ ਖ਼ਾਰ ਦੇ ਮੈਨੂੰ।

ਮੇਰੇ ਬਿਰਖ਼ਾਂ ਦੇ ਪੱਤਰ, ਟਾਹਣ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਨੇ ਨੇ,
ਖ਼ੁਦਾਇਆ ਰਹਿਮਤਾਂ ਕਰ, ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਡਾਰ ਦੇ ਮੈਨੂੰ।

●

❑

ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਨਾ ਜਾਵੇ

ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਮਿੱਤਰਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਤੀਜੇ ਨੇਤਰ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਗੁਮਰਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਗ਼ਫ਼ਲਤ ਮਾਰੇ ਬੰਦੇ ਅਕਸਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆਂ,
ਤੂੰ ਹੀ ਕਰਦੇ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਤੇ ਆਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਗਾਉਂਦੇ ਮਰ ਚੱਲੇ ਹਾਂ,
ਤੌਕ ਗੁਲਾਮੀ ਵਾਲਾ ਗਲ਼ 'ਚੋਂ ਲਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜ਼ਿੰਦਾਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੁਰਦਾ ਹੋਰ ਬੜਾ ਕੁਝ,
ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗੂੰ, ਕੱਲ੍ਹਾ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਆਪਣੀ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਆਪੇ ਕੱਤਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂਓਂ,
ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਐਸਾ ਚਰਖ਼ਾ ਡਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪਾਉਣਾ, ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ,
ਖ਼ੁਦ ਤੋਂ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲਾ ਸਭ ਨੂੰ ਥਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਤੋਂ ਅਪਣੀ ਤੀਕਰ ਘੁੰਮੀ ਜਾਈਏ,
ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਫਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਫ਼ਨਕਾਰਾਂ ਸੰਗ ਯਾਰੀ ਲਾ ਲੈ, ਜਾਣ ਲਏਂਗਾ,
ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

●

❑

ਗੈਰਾਂ ਤੋਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਨੇ

ਗੈਰਾਂ ਤੋਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਆਏ ਨੇ।
ਏਦਾਂ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ, ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈਆਂ ਨਾਲ ਲਿਆਏ ਨੇ।

ਲੱਭ ਲੈਣੇ ਰਿੜਕ ਸਮੁੰਦਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜੋ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਮਹਿੰਗੇ ਨੇ,
ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਧਰਤ ਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਥਾਂ ਪਹਿਰੇ ਲਾਏ ਨੇ।

ਕਿੱਦਾਂ ਦੱਸ ਛੁਪ ਕੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ, ਇਹ ਇਸ਼ਕ, ਮੁਸ਼ਕ ਤੇ ਚਾਨਣੀਆਂ,
ਇਹ ਮਹਿਕਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਦੱਸ ਭਲਿਆ, ਬਈ ਕਿਸ ਨੇ ਜੰਦਰੇ ਲਾਏ ਨੇ।

ਇਸ ਓਪਰਿਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ, ਕੋਈ ਅਪਣਾ ਮਰ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ,
ਜੋ ਦਮ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਇੰਜ ਲੱਗਦਾ ਇਹ ਆਪਣੇ ਨਹੀਂ, ਪਰਾਏ ਨੇ।

ਤੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾ ਦੇਵੀਂ, ਝਿਜਕੀਂ ਨਾ ਸੰਗੀਂ ਮਹਿਰਮ ਤੋਂ,
ਵਤਨਾਂ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਮਗਰੇ ਹੀ, ਇਹ ਪੌਣ ਸੁਨੇਹੇ ਆਏ ਨੇ।

ਤੇਰੇ ਹੀ ਦਿਲ-ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ, ਅੱਜ ਤੱਕ ਮੈਂ ਜੰਦਰਾ ਤੱਕਿਆ ਨਹੀਂ,
ਤਾਂ ਹੀ ਤੇ ਅੰਦਰ ਆ ਵੜਿਆਂ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਬਾਰ ਪਰਾਏ ਨੇ।

ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਢੂੰਡ ਲਿਆ, ਅਸੀਂ ਰੂਹ ਦੇ ਸੱਜਣ ਬੇਲੀ ਨੂੰ,
ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਵੀ ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਜਿਸ, ਤੇ ਸੌ ਸੌ ਭੇਸ ਵਟਾਏ ਨੇ।

●

❑

ਰੁੱਸ ਗਿਆ ਦਿਲ ਹੁਣ

ਰੁੱਸ ਗਿਆ ਦਿਲ ਹੁਣ ਕਦੋਂ ਤੂੰ ਮਨਾਵੇਂਗਾ।
ਕਰੀਂ ਇਕਰਾਰ, ਕਦੇ ਰੁੱਸ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਂਗਾ।

ਉਮਰਾ ਤੇ ਲੰਘ ਚੱਲੀ, ਗਿਣ ਗਿਣ ਤਾਰਿਆਂ,
ਮੁੱਕ ਚੱਲੀ ਜਿੰਦ ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਤੜਫ਼ਾਵੇਂਗਾ।

ਬੇ-ਪਰਵਾਹਾ ਦੱਸੀਂ ਬੇੜੀ ਦੇ ਮਲਾਹਾ ਮੇਰੀ,
ਭੰਵਰਾਂ 'ਚ ਜਾਨ ਫਸੀ ਪਾਰ ਕਦੋਂ ਲਾਵੇਂਗਾ।

ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਖੂਹੇ ਖ਼ਾਲੀ, ਨਜ਼ਰਾਂ ਸਵਾਲੀ ਦੱਸ,
ਮਿਲਿਆਂ ਨੂੰ ਯੁਗ ਬੀਤੇ, ਫੇਰਾ ਕਦੋਂ ਪਾਵੇਂਗਾ।

ਔੜ ਮਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਾਂਗਰਾਂ ਤਰੇੜੀ ਜਿੰਦ,
ਦਿਲ ਦੀ ਬਗੀਚੜੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਕਦੋਂ ਲਾਵੇਂਗਾ।

ਮੇਰਿਆ ਤੂੰ ਪੂਰਨਾ ਵੇ, ਜਾਈਂ ਮੈਥੋਂ ਦੂਰ ਨਾ ਵੇ,
ਸੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਮਹਿਲੀਂ ਕਦੋਂ ਅਲਖ ਜਗਾਵੇਂਗਾ।

ਓਦਰੀ ਮਧੋਲੀ ਜਿੰਦ, ਕੱਖੋਂ ਹੌਲੀ ਹੋਈ ਪਿੰਜ,
ਮਰ ਮੁੱਕ ਚੱਲੀ ਹੋਰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਮੁਕਾਵੇਂਗਾ।

ਕੱਸ ਕੇ ਉਮੀਦ ਵਾਲੀ ਕੰਨੀ ਮੈਂ ਵੀ ਫੜੀ ਹੋਈ,
ਕਦੋਂ ਮੇਰੀ ਸੁਣੇਂਗਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੁਣਾਵੇਂਗਾ।

●

❑

ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਆਖਣ ਦੇ

ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਆਖਣ ਦੇ ਲਈ ਹਰ ਵਾਰੀ ਮੁਸਕਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
ਹਰ ਵੰਗਾਰ, ਚੁਣੌਤੀ ਮਿੱਤਰੋ, ਹਰ ਮਨ ਵਿਚ ਮਹਿਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਤੋਪਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਭਾਵੇਂ ਅਜ਼ਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ,
ਵੇਖ ਲਵੋ ਜੀ ਹਾਕਮ ਕੋਲੋਂ, ਸੱਚ ਦੀ ਬੰਦ ਜ਼ਬਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਰੂਹ ਦੇ ਖੇਡ-ਖਿਡੌਣੇ ਵੇਚੇਂ, ਬਿਨ ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਨਗਦ-ਮ-ਨਕਦੀ,
ਦਿਲ-ਦਰਬਾਰ ਬਿਨਾ ਓ ਭੋਲ਼ੇ, ਸੱਚ ਦੀ ਕੋਈ ਦੁਕਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਤੂੰ ਦਾਰੂ ਦੇ ਲੋਰ 'ਚ ਆ ਕੇ, ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਬੜ੍ਹਕਾਂ ਮਾਰੇਂ,
ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਅੰਦਰ, ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਖ਼ੁਦ ਵੇਖਣ ਲਈ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਤੇ ਸੋਨੇ ਵਾਲੇ ਮਹਿਲ-ਮੁਨਾਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ,
ਗੁਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬਿਨਾ ਓ ਭਲਿਓ, ਭਵਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਸ਼ਬਦ, ਵਿਚਾਰ ਲਿਆਕਤ-ਹੀਣੀ ਅੱਜ ਵੀ ਮੋਈ, ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਮੋਈ,
ਸਿਰਫ਼ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲ਼ੀ, ਕੌਮ ਕਦੇ ਬਲਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਵਿਰਸੇ ਦਾ ਸਵੈਮਾਣ ਜ਼ਰੂਰੀ, ਪਰ ਹਿੰਮਤ ਵੀ ਓਨੀ ਲਾਜ਼ਿਮ,
ਸਾਹਾਂ ਬਾਝੋਂ ਨਿਰਜਿੰਦ ਪੋਰੀ, ਵੰਝਲੀ ਵਿਚ ਵੀ ਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
●

❑

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਕਿਉਂ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ?
ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੀਕ ਲੁਕਾਇਆ, ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ ਕਾਲ਼ੇ ਬੱਦਲ, ਅਜਬ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ, ਇਹ ਕੀ ਵਰ੍ਹਦਾ,
ਅਣਵਿੱਧ ਮੋਤੀ ਗਿਣਨੋਂ ਬਾਹਰੇ, ਨੈਣੋਂ ਸਾਵਣ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬਾਦ ਮੁਹੱਬਤ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਆਈ, ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ,
ਚਾਨਣ ਵੰਨੀ ਰੂਹ ਦਾ ਜਲਵਾ, ਗਲਵੱਕੜੀ ਵਿਚ ਕੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਜਬ ਕਹਿਰ, ਇਹ ਨੀਮ ਜ਼ਹਿਰ, ਕਿਉਂ ਅੰਗ ਅੰਗ ਤੇ ਜਾਵੇ ਚੜ੍ਹਦਾ,
ਅੱਗ ਦੀ ਉਮਰੇ ਸੱਪ ਲੜਿਆ ਸੀ, ਓਹੀ ਮੁੜ ਕੇ ਡੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਚੇਤੇ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਤੁਰਦਾ,
ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਜੀਕੂੰ ਕੋਈ, ਮੇਰੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਝੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਟਕ-ਚਾਨਣਾ, ਆਲ-ਦੁਆਲੇ, ਰੂਹ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੀ, ਗੂੜ੍ਹ ਹਨ੍ਹੇਰੇ,
ਮੇਰਾ ਮਹਿਰਮ, ਏਦਾਂ ਕਰਕੇ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਖੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਕਿੱਧਰ ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ ਜਾਵਾਂ, ਜਲ ਥਲ, ਦਲਦਲ ਚਾਰ-ਚੁਫ਼ੇਰੇ,
ਪਿਛਲਾ ਕਦਮ ਗਵਾਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਗਲਾ ਹੇਠਾਂ ਧੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।
●

❑

ਰਾਤੀਂ ਬਿਰਖ਼ ਉਦਾਸ ਬੜੇ ਸੀ

ਰਾਤੀਂ ਬਿਰਖ਼ ਉਦਾਸ ਬੜੇ ਸੀ, ਲੱਭਦੇ ਫਿਰਦੇ ਛਾਵਾਂ ਨੂੰ।
ਰੋਗ ਵਿਯੋਗ ਦਾ ਖਾਵੇ ਜੀਕੂੰ, ਕੱਲ-ਮ-ਕੱਲ੍ਹੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲੇ ਸੀ ਜਿੱਥੇ, ਅੱਜ ਵੀ ਨੁੱਕਰਾਂ ਮਹਿਕਦੀਆਂ,
ਆਪਾਂ ਭੁੱਲ ਭੁਲਾ ਗਏ ਭਾਵੇਂ, ਸੱਜਣਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚਕਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਹ ਧਰਤੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,
ਜਿਥੇ ਮਿਲਦੀ ਅਜਬ ਚਾਨਣੀ, ਪਾਲਣਹਾਰੇ ਚਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਏਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪੱਕੀਆਂ ਸੜਕਾਂ, ਰਾਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾਂ ਅਕਸਰ ਹੀ,
ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਪੈਰੀਂ ਗਾਹੀਆਂ, ਪਗਡੰਡੀਆਂ ਤੇ ਰਾਹਵਾਂ ਨੂੰ।

ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤੇ ਅਸਲੀ ਤਾਕਤ, ਪੜ੍ਹ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਹੰਝੂਆਂ 'ਚੋਂ,
ਪੱਥਰ ਦੀ ਅੱਖ ਵੇਖ ਸਕੇ ਨਾ, ਦਿਲ ਦੇ ਹਾਵਾਂ-ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ, ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਗ ਪਈ,
ਤਾਂਹੀਉਂ ਮੁੱਠੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਚਾਹਵੇਂ ਤੂੰ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ।

ਦਿਲ-ਦੀਵਾਰ ਉਸਾਰ ਨਾ ਵੀਰਾ, ਇਸ ਨੇ ਪੱਕੀ ਹੋ ਜਾਣਾ,
ਕਿੱਦਾਂ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਗਾਵੇਂਗਾ ਤੂੰ ਭੱਜੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਨੂੰ।

ਚੱਲ ਬਣ ਜਾਈਏ ਮੁੜ ਕੇ ਬੱਚੇ, ਮੀਂਹ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜੀਏ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ,
ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਫੇਰ ਬੁਲਾਈਏ, ਲੈ ਲੈ ਕੱਚਿਆਂ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ।

●

❑

ਕੀਹ ਦੱਸਾਂ ਮਹਿਕੰਦੜੇ ਯਾਰੋ

ਕੀਹ ਦੱਸਾਂ ਮਹਿਕੰਦੜੇ ਯਾਰੋ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਚੇਤਾ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਇਹ ਮਨ ਚੰਚਲ, ਕਿੰਨਾ ਸ਼ੋਹਦਾ, ਮੋਹ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਡੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਅਮੋਲਕ ਦਿਲ ਦਾ ਸੌਦਾ, ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿਹੜਾ ਪਾਵੇ,
ਤੂੰ ਵੇਖੇਂ ਤਾਂ ਢੇਰੀ ਹੋ ਕੇ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਤੱਕੜੀ ਤੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਪੁੰਨੂੰ ਕੀਹ ਕਿੰਨੇ ਰਾਂਝੇ, ਯੂਸਫ਼ ਵਰਗੇ, ਮਿਰਜ਼ੇ ਮੋਏ,
ਇਸ਼ਕ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਬੁਲ ਬੁਲਾ, ਛੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੁਲ਼ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਓਹੀ ਹਰਕਤ, ਓਹੀ ਲਹਿਰਾਂ, ਕਾਲੀ ਚਿੱਟੀ ਚਮੜੀ ਥੱਲੇ,
ਨੈਣਾਂ ਤੋਂ ਨੈਣਾਂ ਤੱਕ ਹਰ ਥਾਂ, ਅਣਦਿਸਦਾ ਇੱਕ ਪੁਲ਼ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੇਰੀ ਰੂਹ ਦਾ ਰੰਗ ਬਲੌਰੀ, ਨਿਰਮਲ ਜਿਉਂ ਭਰ ਵਗਦਾ ਚਸ਼ਮਾ,
ਜਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਮੇਰੇ, ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਘੁਲ਼ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੱਛੋਂ ਤੇ ਪੁਰਵੱਈਏ ਵਰਗਾ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਧੁੱਪੇ ਛਾਵੇਂ,
ਮਨ ਦੇ ਮਹਿਰਮ ਬਾਝੋਂ ਤਨ ਤੇ, ਇਹ ਵੀ ਝੱਖੜ ਝੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਦੀਵੇ ਵਿੱਚ ਬੱਤੀ, ਤੇਲ-ਮੁਹੱਬਤੀ ਮੰਗਦੀ ਤੈਥੋਂ,
ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਵੀਂ, ਏਸ ਬਿਨਾਂ ਇਹ, ਪਲ ਅੰਦਰ ਹੋ ਗੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
●

❑

ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਰਹੀਏ

ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਰਹੀਏ, ਆ ਜਾ ਬੈਠ ਉਦਾਸੀ ਧੋਈਏ।
ਆਪੋ-ਅਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮਿੱਟੀ, ਕੁੱਟੀਏ, ਭੰਨੀਏ, ਮੁੜ ਕੇ ਗੋਈਏ।

ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਗਏ, ਸੰਗਦੇ ਮਰਦੇ ਦੱਸ ਕੀ ਕਰਦੇ,
ਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਾਨ ਪਰੋਈਏ, ਹੁਣ ਹੀ ਤੁਰੀਏ, ਅੱਗੇ ਹੋਈਏ।

ਇਹ ਜੀਵਨ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ, ਬਿਨ ਖੇਡਣ ਤੋਂ ਆਪਾਂ ਹਾਰੇ,
ਆ ਹਾਰਨ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਈਏ, ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਹੱਸੀਏ, ਕਾਹਨੂੰ ਰੋਈਏ।

ਕੀਹ ਕਰਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲੇ, ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਦਰਦ-ਝਮੇਲੇ,
ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਕੰਨੀ ਨਾ ਛੱਡੀਏ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੈਣੀਂ ਖੋਈਏ।

ਜਿਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾ ਕੋਈ, ਚਿਤਵਦਿਆਂ ਮਨ ਖਿੜ ਪੁੜ ਜਾਵੇ,
ਆ ਐਸੇ ਮਹਿਬੂਬ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ, ਰਲ਼ ਕੇ ਤੇਲ ਬਰੂਹੀਂ ਚੋਈਏ।

ਅਣਵਾਹੀ ਇੱਕ ਲੀਕ ਵਿਚਾਲੇ, ਲੰਘਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਲੰਘ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ,
ਬਿਨ ਮਿਲਿਆ ਤੋਂ ਸਾਂਝੀ ਧੜਕਣ, ਆ ਜਾ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਸਾਹ ਹੋਈਏ।

ਲੰਘ ਗਈ ਰੇਲ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਬੈਠੇ, ’ਟੇਸਣ ਉੱਤੇ ਕੱਲ-ਮ-ਕੱਲ੍ਹੇ,
ਆ ਜਾ ਤੁਰੀਏ ਰਲ਼ ਕੇ ਦੋਵੇਂ, ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਕੁਝ ਨੇੜੇ ਹੋਈਏ।
●

ਝੀਲ ਦੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਚਿਹਰਾ

ਲੇਕ ਲੂਈਸ ਕੈਲਗਰੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠਿਆਂ।

ਝੀਲ ਦੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਚਿਹਰਾ ਆਪਣਾ ਕੀ ਵੇਖਿਆ।
ਆਦਮੀ ਹੈਂ, ਰੀਸ ਕਰ, ਬਿਨ ਬੋਲਿਆਂ ਉਸ ਆਖਿਆ।

ਰੌਸ਼ਨੀ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਸੀ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਸਾਫ਼ ਨੀਰ,
ਵੇਖਿਆ, ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਬੱਸ, ਬੱਸ ਵੇਖਦਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਜੰਮ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ ਸਿਆਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਵੀ ਬਰਫ਼ ਵਾਂਗ,
ਤੂੰ ਜਦੋਂ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਨਜ਼ਦੀਕ ਮੇਰੇ, ਉਸ ਕਿਹਾ।

ਮੇਰੇ ਕੰਢੇ ਫੁੱਲ ਬੂਟੇ, ਵਗ ਰਹੀ ਨਿਰਮਲ ਸਮੀਰ,
ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਦੇ ਗੀਤ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸਾਰਾ ਗਾ ਰਿਹਾ।

ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਨਿੱਤਰੀ ਝੀਲ ਹਾਂ,
ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਕਵਿਤਾ, ਗ਼ਜ਼ਲ ਜਾਂ ਗੀਤ ਪੜ੍ਹ ਲੈ ਭੋਲ਼ਿਆ।

ਤੂੰ ਤਾਂ ਮਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਾਂਗੂੰ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਮੇਰੇ ਸਦਾ,
ਲਿਖ ਸਕੇਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਖ਼ਨ ਲਿਖ, ਜੋ ਅਜੇ ਹੈ ਅਣਕਿਹਾ।

ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ, ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ, ਬਰਫ਼ ਦੇ ਅਣਮੁੱਕ ਪਹਾੜ,
ਦਰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ ਸਾਹੀਂ ਨਿਰੰਤਰ ਘੁਲ਼ ਰਿਹਾ।

ਫੇਰ ਨੂਰੋ-ਨੂਰ ਸੀ, ਮਖ਼ਮੂਰ ਸੀ, ਦਿਲ ਤੇ ਬਦਨ,
ਬੋਲਿਆਂ ਬਿਨ, ਜਦ ਸੁਣਾਈ, ਓਸ ਪੂਰੀ ਵਾਰਤਾ।

ਜਦ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਨਜ਼ਰ ਭਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ,
ਓਸ ਪਿੱਛੋਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ, ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੀਹ ਕਿਹਾ?

❑

ਸਮੁੰਦਰ ਜਦ ਕਦੇ ਫੁੰਕਾਰਦਾ ਹੈ

ਸਮੁੰਦਰ ਜਦ ਕਦੇ ਫੁੰਕਾਰਦਾ ਹੈ।
ਉਹ ਬੇੜੇ ਡੋਬਦਾ ਹੈ, ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

ਉਹੀ ਫਿਰ ਸ਼ਾਂਤ ਸਾਗਰ ਹੋਣ ਵੇਲੇ,
ਕਰੋੜਾਂ ਬੇੜਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਖ਼ੁਦ ਵੀ ਆਪ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ,
ਕਿ ਤਾਕਤਵਰ ਕਿਵੇਂ ਹੰਕਾਰਦਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਕਿਸਦੇ ਜਾਲ਼ ਵਿਚ ਉਲਝੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ,
ਇਹ ਮਾਹੀਗੀਰ ਪਰਲੇ ਪਾਰ ਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਚੋਗ ਚੁਗਦੈ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ,
ਪਰਿੰਦਾ ਓਪਰੀ ਜਹੀ ਡਾਰ ਦਾ ਹੈ।

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜ਼ਖ਼ਮ ਖਾਧੇ ਦਿਲ ਮਿਰੇ ਨੇ,
ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਦਿਲ-ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ,
ਇਹ ਤੇਰਾ ਕਰਮ ਤਾਂ ਇਕਰਾਰ ਦਾ ਹੈ।

●

❑

ਤੇਰਾ ਹੱਸਣਾ ਬਹਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ

ਤੇਰਾ ਹੱਸਣਾ ਬਹਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ ਤਾਂ ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਬਿਰਖ ਨਵੀਆਂ ਕਰੂੰਬਲਾਂ ਖ਼ਾਤਰ,
ਜ਼ਰਦ ਪੱਤੇ ਉਤਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਤੀਰ ਸੀਨੇ ਮੇਰੇ ਨੂੰ ਚੁੰਮਦੇ ਨੇ,
ਵੈਰੀ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਨਕਦ ਸੌਦਾ ਹੈ ਤੇਗ ਤੇ ਤੁਰਨਾ,
ਵਕਤ ਕਿਸ ਨੂੰ ਉਧਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮੋਹ ਵਾਲ਼ੀ,
ਤੇਰਾ ਤੱਕਣਾ ਖ਼ੁਮਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹੀਏ ਪੱਤਝੜ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਜੀ ਆਇਆਂ,
ਵਕਤ ਆਪੇ ਬਹਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

'ਨੇਰ੍ਹ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈਂਦਾ ਧਰਤ ਸ਼ਾਮੀਂ,
ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਕੇ ਉਤਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

●

❑

ਚਲੋ ਚਲੋ ਜੀ, ਧਰਤੀ ਪੈਰੀਂ ਝਾਂਜਰ ਪਾਈਏ

ਚਲੋ ਚਲੋ ਜੀ, ਧਰਤੀ ਪੈਰੀਂ ਝਾਂਜਰ ਪਾਈਏ, ਨੱਚੀਏ ਗਾਈਏ।
ਸੂਰਜ-ਟਿੱਕਾ, ਚੁਨਣ ਦੌਣੀ, ਤਾਰਿਆਂ ਰਾਣੀ-ਹਾਰ ਬਣਾਈਏ।

ਅੱਗੇ ਤੁਰੀਏ, ਤੇਜ਼-ਤਰਾਰੀ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਉਪਰਾਮ ਨਾ ਕਰੀਏ,
ਪੌਣਾਂ ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਵਾਂਗੂੰ ਰਹਿੰਦਾ ਸਫ਼ਰ ਮੁਕਾਈਏ।

ਫੁੱਲ-ਕਲੀਆਂ ਵਿਚ ਘੁਲ਼ ਮਿਲ਼ ਜਾਈਏ, ਪਹਿਲੋਂ ਅਪਣੇ ਨਕਸ਼ ਮਿਟਾ ਕੇ,
ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਚੁੰਮੀਏ, ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾਈਏ।

ਆ ਜਾ ਮੇਰੀ ਮਹਿਰਮ ਬਣ ਜਾ, ਪੌੜੀ ਪੌੜੀ ਦਿਲ ਵਿਚ ਲਹਿ ਜਾ,
ਕੂੰਜ ਲੈ ਮੇਰੇ ਖਿੱਲਰੇ ਫੰਬੇ, ਨੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਪੂਣ-ਸਲਾਈਏ।

ਦਰ-ਦੀਵਾਰ ਨਿਖੇੜਨ ਹਾਰੇ, ਤੈਨੂੰ ਮੈਨੂੰ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ,
ਰੂਹ-ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰੱਖੀਏ, ਜਦ ਚਿੱਤ ਚਾਹੇ, ਆਈਏ ਜਾਈਏ।

ਸਾਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰਿੰਘੜੀ ਪਾ ਲੈ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਤੂੰ ਨਾਲ ਰਲ਼ਾ ਲੈ,
ਮੈਂ ਵੀ ਦਿਲ-ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਤਰਨਾ, ਤੇਰੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਨੀ ਮੁਰਗਾਈਏ।

ਜੇ ਨਾ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਥਾਂ ਪਰਦੇਸ ਨਾ ਹੁੰਦਾ,
ਆਪ ਸਮਝੀਏ ਪਹਿਲਾਂ ਏਦਾਂ, ਮਗਰੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਈਏ।

●

❑

ਮਨ ਵਿਚਾਲੇ ਤੂੰ ਭਲਾ ਕਿੱਦਾਂ ਦੀ ਵਾਹੀ ਲੀਕ ਹੈ

ਮਨ ਵਿਚਾਲੇ ਤੂੰ ਭਲਾ ਕਿੱਦਾਂ ਦੀ ਵਾਹੀ ਲੀਕ ਹੈ।
ਠੀਕ ਨੂੰ ਵੀ ਗਲਤ ਮੰਨੇਂ, ਗਲਤ ਆਖੇਂ ਠੀਕ ਹੈ।

ਤੇਰਿਆਂ ਹੋਠਾਂ ਦੀ ਥਿਰਕਣ, ਬੇਬਸੀ ਏਨੀ ਕਿ ਬੱਸ,
ਬਾਹਰ ਆਉਣੋਂ ਸਹਿਕਦੀ ਹੈ, ਦਿਲ 'ਚ ਗੁੰਗੀ ਚੀਕ ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੇ ਬੇ-ਮਜ਼ਾ ਹੈ, ਜਾਣ ਲੈ ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ,
ਖੌਲ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੋ ਰਿਹੈਂ, ਇਹ ਓਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਤੇ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰਖ਼-ਲਾਟ,
ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝੇਂਗਾ, ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਬੱਸ ਤਕਨੀਕ ਹੈ।

ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਬੋਹਲ ਪਿੱਪਲ, ਨੇ ਗਵਾਹ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ,
ਜਾਣਦੇ ਕਿਹੜਾ ਪਰਿੰਦਾ, ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਹੈ।

ਜਿਉਂ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਤਰ ਕੇ ਸੁੱਕੀਆਂ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ,
ਸ਼ਬਦ-ਰੰਗਣ ਤੋਂ ਵਿਹੂਣਾ, ਕੌਣ ਇਹ ਭਜਨੀਕ ਹੈ?

ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਕਚਕੌਲ ਖ਼ਾਲੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ, ਠਹਿਰ ਜਾ,
ਵੇਖਦੀ ਰਹਿ ਐ ਹਯਾਤੀ, ਹਾਲੇ ਪਹਿਲੀ ਡੀਕ ਹੈ।

●

❑

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀਤਾ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀਤਾ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ, ਸੱਚ ਦੇ ਅੱਜ ਰੂਬਰੂ।
ਹੱਕ ਤੇਰੇ ਤੇ ਗੁਆਚਾ, ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ਸੁਰਖ਼ਰੂ।

ਨਜ਼ਰ ਭਰ ਨਾ ਵੇਖਿਆ ਤੂੰ, ਨਾ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾ ਖਲੂਸ,
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਬੇ-ਆਬਰੂ।

ਤੂੰ ਹਿਮਾਲਾ ਹੋਣ ਦਾ ਜੇ ਮਾਣ ਕਰਦੀ, ਫੇਰ ਸੁਣ,
ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਟੀਸੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ, ਕਰ ਲਿਆ ਤੁਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਇਆ ਮੇਰਾ, ਅੱਜ ਕਹਿ ਗਿਆ ਏ ਅਲਵਿਦਾ,
ਨਾ ਵਿਖਾਈਂ ਖ਼ੂਨ ਦਾ ਰੰਗ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿੱਟਾ ਗੁਰੂ।

ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ, ਅੰਤ ਨਾ ਕੋਈ ਪੜਾਅ,
ਏਸ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਦੱਸ ਤੂੰ, ਕਮਲਿਆ ਕਿਹੜਾ ਤੁਰੂ।

ਹਮਸਫ਼ਰ ਰਹਿਣਾ ਤੂੰ ਮੇਰੀ, ਆਸ ਦੀ ਕੰਨੀ ਦੇ ਵਾਂਗ,
ਜਿਸਮ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਹੈ ਆਖ਼ਰ, ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਭੁਰੂ।

ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਘੁਲ਼ ਜਾ, ਮਹਿਕਦੀ ਜੀਕੂੰ ਰਵੇਲ,
ਹੌਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿੱਦਾਂ, ਆਖ ਦੇਈਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

●

❑

ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ਼ਾਨ ਤਾਂ

ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ਼ਾਨ ਤਾਂ ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਹੈ।
ਜੋ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਬੇਕਸਾਂ ਦੇ ਯਾਰ ਦੀ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿਓ, ਸੰਭਲ ਜਾਵਾਂ,
ਖ਼ੁਦੀ ਦੀ ਨਾਗਣੀ ਫੁੰਕਾਰਦੀ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡੇ ਆਸਰੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਓਦਾਂ,
ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਮੌਤ ਕੂਕਾਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੀ, ਤਾਂ ਸਮਝੋ,
ਰੁਕਾਵਟ ਰੂਹ ਦੇ ਉਤਲੇ ਭਾਰ ਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਚੋਗਾ ਚੁਗਦਿਆਂ ਵਿੱਛੜੀ ਹੈ ਡਾਰੋਂ,
ਵਿਚਾਰੀ ਕੂੰਜ ਪਰਬਤ ਪਾਰ ਦੀ ਹੈ।

ਨਵੇਂ ਸੂਰਜ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਰੋਜ਼ ਨਵੀਆਂ,
ਜਵਾਨੀ ਕੌਣ ਆਖੇ, ਹਾਰਦੀ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਿਉ ਮਿਹਰਬਾਨੋ,
ਮੁਹੱਬਤ ਡੁੱਬਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੀ ਹੈ।

●

❑

ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਾ ਹੁੰਦਾ

ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ 'ਨੇਰ੍ਹਾ ਗਰਦੀ।
ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਬਣ ਕੇ ਲੋਕ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਰਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਵਰਦੀ।

ਬਾਬਰ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੀਕਰ, ਸਰਬ ਸਮੇਂ ਨੇ ਤੱਕਿਆ,
ਛਤਰਾਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਖ਼ਾਤਰ, ਕਲਗੀ ਕੀਹ ਕੁਝ ਕਰਦੀ।

ਹਾਲ਼ੀ ਬਲਦਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਛਿੱਕਲੀ, ਅਦਲ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵੇਖੋ,
ਰਾਜੇ ਦੀ ਘੋੜੀ ਮੈਂ ਤੱਕਿਆ, ਸਦਾ ਅੰਗੂਰੀ ਚਰਦੀ।

ਖੁੱਸ ਗਏ ਧਰਤੀ ਅੰਬਰ ਦੋਵੇਂ, ਤੜਫ਼ ਰਹੀ ਲੋਕਾਈ,
ਚੌਂਕ-ਚੁਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਆ ਬੈਠੀ, ਮਰਦੀ ਕੀਹ ਨਾ ਕਰਦੀ।

ਗੂੰਗਾ ਹੈ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਬੋਲ਼ੀ ਧਰਤੀ ਕਿੱਧਰ ਜਾਈਏ,
ਹਾੜ੍ਹ ਸਿਆਲ ਚਿਖ਼ਾ ਵਿਚ ਚਿਣਦੇ, ਕੀਹ ਗਰਮੀ ਕੀਹ ਸਰਦੀ।

ਕੁੱਟਿਆਂ ਤੇ ਇਹ ਭੁਰਦੀ ਨਹੀਂਓਂ, ਨਾ ਵਾਛੜ ਵਿਚ ਖ਼ੋਰਾ,
ਜਿਸ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਗੈਰਤ ਹੋਵੇ, ਕਿਣਕਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ।

ਹੋਵੀਂ ਨਾ ਉਪਰਾਮ ਕਦੇ ਵੀ, ਨੀ ਉਮਰਾ ਦੀ ਸੂਈਏ,
ਰੁਕ ਨਾ ਜਾਵੀਂ ਵੇਖ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ, ਰਹੀਂ ਤੂੰ ਟਿਕ-ਟਿਕ ਕਰਦੀ।

●

❑

ਰੂਹ ਦੀ ਤੂੰਬੀ ਖ਼ੁਦ ਟੁਣਕਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ

ਰੂਹ ਦੀ ਤੂੰਬੀ ਖ਼ੁਦ ਟੁਣਕਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।
ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਤਾਰ ਹਿਲਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤਲਵਾਰ-ਧਾਰ ਤੇ ਤੁਰ ਤੁਰ ਕੇ,
ਰਾਤਾਂ ਵਾਲੀ ਨੀਂਦ ਕਮਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਦਿਲ ਤੋਂ ਭਾਰ ਉਤਾਰਨ ਖ਼ਾਤਰ ਹਮਸਫ਼ਰੋ,
ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਤ ਸੁਣਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਚੰਦ ਸਿਤਾਰੇ ਤੋੜਨ ਦੇ ਲਈ ਅੰਬਰ 'ਤੋਂ,
ਸੁਪਨੇ ਵਰਗੀ ਪੌੜੀ ਲਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਕੱਲ-ਮ-ਕੱਲ੍ਹੇ ਸਿਖ਼ਰ-ਸਵਾਰਾ ਭੁੱਲੀਂ ਨਾ,
ਆਪੇ ਆਪਣੀ ਘੋੜੀ ਗਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਕੂੜ-ਕਬਾੜਾ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੂਚਣ ਲਈ,
ਮਨ-ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਝਾਤੀ ਪਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਸਿਰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਗੁਰਭਜਨ ਸਿਹਾਂ,
ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

●

❑

ਚਲੋ ਤੁਰੀਏ ਕਿ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੂਰ ਭਾਵੇਂ

ਚਲੋ ਤੁਰੀਏ ਕਿ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੂਰ ਭਾਵੇਂ।
ਬੜਾ ਚਿਰ ਬਹਿ ਲਿਆ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ।

ਚਲੋ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਜੁੜੀਏ, ਅਰਥ ਬਣੀਏ,
ਗੁਆਚੇ ਫਿਰਨ ਕਿਉਂ ਅੱਖਰ ਭੁਲਾਵੇਂ।

ਸਿਖਾਵੇ ਕੌਣ ਤੈਨੂੰ ਹੁਕਮਰਾਨੀ,
ਜਦੋਂ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਂ।

ਤੂੰ ਉੱਡਣਹਾਰਿਆ ਭੁੱਲੀਂ ਕਦੇ ਨਾਂਹ,
ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਧਰਤ ਰੱਖੇ ਅਸਲ ਥਾਵੇਂ।

ਇਹ ਤੇਰਾ ਵਿੱਤ ਪਰਖ਼ਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ,
ਮਿਲੇ ਜੋ ਹੁਸਨ, ਤਾਕਤ, ਨਾਂ ਤੇ ਨਾਵੇਂ।

ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲੋਕ ਨੇ ਭਰਦੇ ਹੁੰਗਾਰਾ,
ਜਦੋਂ ਵੀ ਚੋਟ ਤੂੰ ਡੰਕੇ ਦੀ ਲਾਵੇ।

ਹਕੂਮਤ ਪਾਸ ਜੇ ਤੋਪਾਂ ਬੰਦੂਕਾਂ,
ਖਲੋਂਦੇ ਸੂਰਮੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਵੇਂ।

●

❑

ਇਹ ਨਾ ਸਮਝੀਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਲਿਖਾਰੀ ਹਾਂ

ਇਹ ਨਾ ਸਮਝੀਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਲਿਖਾਰੀ ਹਾਂ।
ਹਰ ਪਲ ਬਦੀਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਕੱਟਦੀ ਆਰੀ ਹਾਂ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਉਪਰਾਮ ਕਦੇ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ,
ਨਵੇਂ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਹਰ ਪਲ ਨਵੀਂ ਤਿਆਰੀ ਹਾਂ।

ਮੇਰੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਸ਼ਬਦ ਸਲਾਮਤ ਰਹਿਣ ਸਦਾ,
ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਭਰਦਾ ਸਦਾ ਉਡਾਰੀ ਹਾਂ।

ਹੱਕ, ਸੱਚ, ਇਨਸਾਫ ਰਮਾਇਆ ਸਾਹਾਂ ਵਿੱਚ,
ਤਾਂਹੀਓਂ 'ਕੱਲ੍ਹਾ ਲੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਭਾਰੀ ਹਾਂ।

ਗੀਤ, ਗ਼ਜ਼ਲ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੌਕ ਨਹੀਂ,
ਧਰਮ ਪਛਾਨਣ ਵਰਗੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਹਾਂ।

ਜੇ ਮੇਰਾ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਕਦੇ ਵੀ ਡੋਲੇ ਤਾਂ,
ਮੈਂ ਮੁਜਰਿਮ ਹਾਂ, ਲਾਅਣਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਾਂ।

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਘਰ-ਬਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪੁੱਛਦਾ ਏਂ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਵੀਰਾ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਹਾਂ।

●

❑

ਕਾਲੇ ਕਾਫ਼ਰ ਪਹਿਨ ਰਹੇ ਨੇ

ਕਾਲੇ ਕਾਫ਼ਰ ਪਹਿਨ ਰਹੇ ਨੇ ਧੋਬੀ ਧੋਤੇ ਚਿੱਟੇ ਬਾਣੇ।
ਅਕਲਾਂ ਤੇ ਵੀ ਕਾਬਜ਼ ਓਹੀ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਦਾਣੇ।

ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਜ਼ੋਰੀਂ ਦਾਨ ਮੰਗਦਿਆਂ ਬਾਰੇ,
ਰਾਜੇ ਸ਼ੀਂਹ ਮੁਕੱਦਮ ਕੁੱਤੇ, ਕਦ ਸੁਧਰਨਗੇ ਜ਼ਰ-ਜਰਵਾਣੇ।

ਇੱਕ ਇੱਕ ਪਲ ਹੈ ਮੌਤ ਬਰਾਬਰ, ਲੀਰੋ-ਲੀਰ ਦਿਵਸ ਤੇ ਰਾਤਾਂ,
ਤਕੜੇ ਹੋਰ ਵੀ ਤਾਕਤਵਰ ਤੇ ਲਿੱਸੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋਰ ਨਿਤਾਣੇ।

ਮੰਦਰ, ਮਸਜਿਦ, ਗੁਰਘਰ ਸਾਰੇ, ਇਹ ਕੀ ਸੌਦਾ ਵੇਚ ਰਹੇ ਨੇ,
ਕੁਫ਼ਰ ਵੇਖ ਕੇ ਆਖੀ ਜਾਵਣ, ਉਸ ਦਾਤੇ ਦੀਆਂ ਓਹੀ ਜਾਣੇ।

ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਡੋਲ ਗਈ ਹੈ, ਲਗਰਾਂ ਪੱਤ ਹਵਾ ਨੇ ਝੰਬੇ,
ਉੱਖੜੇ ਆਸ ਉਮੀਦਾਂ ਬੂਟੇ, ਫ਼ਿਕਰਾਂ ਅੰਬਰ ਤੰਬੂ ਤਾਣੇ।

ਜ਼ੋਰ ਜਬਰ ਨੂੰ ਸਹਿੰਦੇ ਸਹਿੰਦੇ, ਬਹੁਤ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਉਮਰਾ ਬਾਬਾ,
ਹੁਣ ਦੱਸ ਹੋਰ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਜਰੀਏ, ਤੇਰੀ ਆਸ ਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਭਾਣੇ।

ਕੁਰਸੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਅਹੁਲ ਰਿਹਾ ਏ, ਹਰ ਘੋੜੀ ਦੇ ਮਗਰ ਵਛੇਰਾ,
ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੁਣ ਵੀ, ਟੋਡੀ ਪੁੱਤਰ ਰਾਜੇ ਰਾਣੇ।

●

❑

ਜੋ ਹਾਲੇ ਚੁੱਪ ਨੇ

ਜੋ ਹਾਲੇ ਚੁੱਪ ਨੇ, ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਬਾਨ ਰੱਖਦੇ ਨੇ।
ਇਕੱਲੇ ਤੀਰ ਨਹੀਂ, ਤਰਕਸ਼, ਕਮਾਨ ਰੱਖਦੇ ਨੇ।

ਉਦੋਂ ਸਰਹੰਦ ਨੂੰ ਵੀ ਤਹਿ-ਤੇਗ ਕਰਦੇ,
ਸਤਾਏ ਲੋਕ ਜਦ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮਿਆਨ ਰੱਖਦੇ ਨੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਹਰਬਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕਰਾਂ,
ਜੋ ਖ਼੍ਵਾਬ ਨੋਚਦੇ, ਮੁੱਠੀ 'ਚ ਜਾਨ ਰੱਖਦੇ ਨੇ।

ਜ਼ਮੀਰ ਆਪਣੀ ਰੱਖਦੇ ਨੇ ਗਹਿਣੇ, ਕੁਰਸੀ ਲਈ,
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸਮ ਕਿੰਝ ਫੋਕੀ ਇਹ ਸ਼ਾਨ ਰੱਖਦੇ ਨੇ।

ਨਾ ਹੇਠ ਧਰਤ ਸਾਡੇ, ਗਾਇਬ ਸਿਰ ਤੋਂ ਅੰਬਰ ਹੈ,
ਕਿ ਹਾਕਮ ਵੇਖ ਲਉ ਕਿੰਨਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੇ ਨੇ।

ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਲ ਲਾ ਕੇ ਚੋਗ ਪਾ ਭਰਮਾ ਰਿਹਾ ਏ,
ਪਰਿੰਦੇ ਚਾਲ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਗਿਆਨ ਰੱਖਦੇ ਨੇ।

ਕਿਵੇਂ ਹੈ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਿਲਕਸ਼ ਤੇ ਜਗਮਗ ਮੈਖ਼ਾਨੇ,
ਸਜਾ ਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਕਿੱਦਾਂ ਦੁਕਾਨ ਰੱਖਦੇ ਨੇ।

●

❑

ਸੀਨਾ ਤਾਂਹੀਓ ਤਾਣ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ

ਸੀਨਾ ਤਾਂਹੀਓਂ ਤਾਣ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।
ਮਰ ਮੁੱਕਣ ਦੀ ਬਾਣ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

ਗੰਦਲ ਵਾਂਗੂੰ ਕੱਚੀਆਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੋਸਤੀਆਂ,
ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

ਅਕਲ-ਛੁਰੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਵੇਲੇ,
ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਣ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

ਗਹਿਰ-ਗੰਭੀਰ ਨਾ ਰਹਿੰਦੇ ਸ਼ਾਮ, ਸਵੇਰ ਕਦੇ,
ਚਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਾਣ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

ਲੋਹਾ ਢਲ਼ੇ ਕੁਠਾਲ਼ੀ, ਤਦ ਕਿਰਪਾਨ ਬਣੇ,
ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਵੀ ਪਾਣ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

ਮੜ੍ਹਕ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਲਈ ਧਰਤੀ ਦੀ,
ਮਾਣ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

ਅਣਖ਼ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਢਾਲ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ,
ਭੱਥੇ ਵਿਚ ਵੀ ਬਾਣ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

●

❑

ਸਾਡੇ ਹੋਠਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪਿੱਛੇ ਅਜੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਗਲਾਸ

ਸਾਡੇ ਹੋਠਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪਿੱਛੇ ਅਜੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਗਲਾਸ।
ਅਸੀਂ ਜਾਗਦੇ ਜਿਉਂਦੇ, ਹੈ ਹੁੰਗਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਸ।

ਰੱਬ ਜਾਣੇ ਕਦੋਂ ਮੁੱਕਣੀ ਖੜਾਵਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ,
ਇੱਕ ਮੁੱਕਦਾ ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਦੂਜਾ ਬਨਵਾਸ।

ਇਹ ਤਾਂ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਸੌਦੇ, ਚੱਲ ਕਰੀਏ ਸੰਭਾਲ਼,
ਤੇਰੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਗੁਜ਼ਾਰਾਂ, ਮਿਲੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸਵਾਸ।

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਕਦੇ ਰੋਂਦ ਨਹੀਓਂ ਮਾਰੇ,
ਖੇਡ ਸੁਥਰੀ ਤੋਂ ਡੋਲਿਆ ਨਾ ਕਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ।

ਮੇਰੀ ਧਰਤੀ ਹੈ ਮਾਤ, ਮੇਰਾ ਬਾਬਲ ਆਕਾਸ਼,
ਮੈਨੂੰ ਧੁੱਪੇ ਛਾਵੇਂ ਏਹੀ ਸਦਾ ਦੇਣ ਧਰਵਾਸ।

ਇਹ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ ਸੀਮਾ ਆਹ ਜੋ ਹੱਦਾਂ ਸਰਹੱਦਾਂ,
ਏਥੇ ਲੱਖਾਂ ਨੇ ਪਾਤਾਲ ਏਥੇ ਲੱਖਾਂ ਨੇ ਆਗਾਸ।

ਸੁਣ, ਆਖਿਆ ਫ਼ਰੀਦ ਕਾਗਾ ਚੁੰਝ ਨਾ ਤੂੰ ਮਾਰ,
ਇਹਨਾਂ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦੀ, ਪਿਰ ਮਿਲਣੇ ਦੀ ਆਸ।

●

❑

ਬੱਦਲ ਬਣ ਕੇ ਉੱਡਿਆ ਫਿਰਦੈਂ

ਬੱਦਲ ਬਣ ਕੇ ਉੱਡਿਆ ਫਿਰਦੈਂ, ਕਿਣਮਿਣ ਕਿਣਮਿਣ ਵਰ੍ਹਿਆ ਕਰ ਤੂੰ।
ਧਰਤੀ, ਜੰਤ, ਪਰਿੰਦੇ ਮੰਗਦੇ, ਜਲ ਥਲ ਮਹੀਅਲ ਕਰਿਆ ਕਰ ਤੂੰ।

ਇਹ ਧਰਤੀ, ਇਹ ਜੰਗਲ ਬੇਲੇ, ਅੰਬਰ ਚੰਨ ਸਿਤਾਰੇ ਸਾਰੇ,
ਤੇਰੀ ਖ਼ਾਤਰ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਏਡਾ, ਮਿਰਗਾ ਚੁੰਗੀਆਂ ਭਰਿਆ ਕਰ ਤੂੰ।

ਸੂਰਜ ਤੇਰੀ ਮੁੱਠੀ ਅੰਦਰ, ਧਰਤੀ ਤੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ,
ਚੌਰ ਝੁਲਾਵੇ ਸਗਲ ਬਨਸਪਤ, ਐਵੇਂ ਨਾ ਫਿਰ ਡਰਿਆ ਕਰ ਤੂੰ।

ਕਿੱਲੇ ਦੀ ਪਰਿਕਰਮਾ ਕਰਦੇ, ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਲਈ ਕਿਉਂ ਸਾਰੀ,
ਮਿਥ ਲੈ ਮੰਜ਼ਿਲ ਸ਼ੇਰ ਜਵਾਨਾ, ਪੈਰ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਧਰਿਆ ਕਰ ਤੂੰ।

ਇਹ ਛਤਰੀ ਜੋ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ, ਸਮਝੀਂ ਨਾ ਇਹ ਸਾਥ-ਸਦੀਵੀ,
ਵੇਖ ਬਿਰਖ਼ ਤੂੰ ਮਾਰੂਥਲ ਦੇ, ਹਰ ਮੌਸਮ ਨੂੰ ਜਰਿਆ ਕਰ ਤੂੰ।

ਦੋ-ਚਿੱਤੀ ਵਿਚ ਹਰ ਪਲ ਰਹਿ ਕੇ, ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੀਹੋਂ ਲਹਿ ਕੇ,
ਫ਼ਰਜ਼ ਵਿਸਾਰੇਂ ਗਰਜ਼ਾਂ ਪਿੱਛੇ, ਜੀਂਦੇ ਜੀਅ ਨਾ ਮਰਿਆ ਕਰ ਤੂੰ।

ਜਿੱਤ ਨਾ ਸਕਿਆ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਕੰਦਰ, ਪੋਰਸ ਉਸਦਾ ਘੋੜਾ ਫੜਿਆ,
ਲੋਕ-ਸਮੁੰਦਰ ਅੰਗ ਸੰਗ ਤੇਰੇ, ਇਸ ਅੰਦਰ ਵੀ ਤਰਿਆ ਕਰ ਤੂੰ।

●

❑

ਇੱਕੋ ਵਿਹੜੇ ਚੋਗ ਚੁਗਦੀਆਂ

ਇੱਕੋ ਵਿਹੜੇ ਚੋਗ ਚੁਗਦੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀਆਂ ਨੇ।
ਸੋਚਦੀਆਂ, ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਰੇ ਨੇ ਕਿਉਂ, ਜਾਨਾਂ ਸੂਲੀ ਟੰਗੀਆਂ ਨੇ।

ਆਪਣੇ ਤਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਜੇ ਚੁੰਝਾਂ ਹੀ ਕੰਮ ਆਈਆਂ ਨਾ,
ਫਿਰ ਤਾਂ ਏਸ ਹਯਾਤੀ ਨਾਲੋਂ, ਸੱਜਣੋਂ ਮੌਤਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਨੇ।

ਅਪਣੇ ਅਸਲੀ ਰੰਗ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖਣਾ ਧਰਮ ਬਰਾਬਰ ਹੈ,
ਏਸ ਲਈ ਹੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਸਮਾਂ ਸਾਥੋਂ ਮੰਗੀਆਂ ਨੇ।

ਸਾਡੇ ਪੁੱਤਰ, ਧੀਆਂ ਬਣ ਗਏ ਵਰਮੀ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਕਿਉਂ,
ਏਥੇ ਵੱਸਦੀ ਨਾਗਣ ਨੇ ਹੀ ਸਾਡੀਆਂ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਡੰਗੀਆਂ ਨੇ।

ਚੰਦਰਮਾ ਜਾਂ ਮੰਗਲ ਉੱਤੇ, ਆਪਾਂ ਜਾ ਕੇ ਲੈਣਾ ਕੀ,
ਇਸ ਧਰਤੀ ਨਾ ਉੱਗੀਆਂ ਹਾਲੇ ਰੀਝਾਂ ਸੋਨੇ-ਰੰਗੀਆਂ ਨੇ।

ਤੀਰਾਂ ਵਿੰਨਿਆ ਬਾਬਲ ਮੇਰਾ, ਖੇਤਾਂ ਅੰਦਰ ਫ਼ਿਕਰ ਖੜ੍ਹੇ,
ਪੈਰੀਂ ਧੌੜੀ ਜੁੱਤੀ ਭੀੜੀ, ਚਾਰ-ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਤੰਗੀਆਂ ਨੇ।

ਖ਼ੌਰੇ ਕਦ ਪੱਤਝੜ ਦੇ ਮਗਰੋਂ, ਲਗਰਾਂ ਫੁੱਟਣ, ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ,
ਜਿਉਂ ਜੰਮੇ ਹਾਂ, ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਤਾਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਟਾਹਣਾਂ ਨੰਗੀਆਂ ਨੇ।

●

❑

ਮਨ ਦਾ ਵਿਹੜਾ ਮਹਿਕ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਨ ਦਾ ਵਿਹੜਾ ਮਹਿਕ ਗਿਆ ਹੈ।
ਹੁਣ ਹੀ ਤੇਰਾ ਖ਼ਤ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਵਗਦੀ ਪੌਣ ਮਗਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ,
ਮੈਂ ਸੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਵਰਜ ਲਿਆ ਹੈ।

ਰੰਗ ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਕੌਣ ਨਿਖੇੜੇ,
ਇਹ ਤੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਦਰਦ ਉਧਾਰਾ ਕਿਹੜਾ ਮੰਗੇ,
ਹਰ ਮਨ ਹੀ ਭਰਿਆ ਭਰਿਆ ਹੈ।

ਲੰਮੀ ਚੁੱਪ ਤੇ ਏਡੇ ਜੰਦਰੇ,
ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਹ ਧਰਿਆ ਹੈ?

ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਏ ਪਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ,
ਇਹ ਜੋ ਅਗਨੀ ਦਾ ਦਰਿਆ ਹੈ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਮਝਾਇਐ ਰੂਹ ਨੂੰ,
ਦਰਦ-ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਸ ਤਰਿਆ ਹੈ?

●

ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਖਾਂ ਮੁਕੰਮਲ

ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਖਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ।
ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖ ਕੇ, ਏਨਾ ਵੀ ਗਾਫ਼ਿਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ।

ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਹੌਕੇ, ਪੀੜ ਮੱਥੇ, ਕਸਕ ਦਿਲ ਅੰਦਰ,
ਇਕੱਲਾ ਜਿਸਮ ਤਾਂ ਜਸ਼ਨਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ।

ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਅਜ਼ਮ ਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਹਿਣਾ ਹੈ,
ਪਤੈ, ਦਰਬਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹਾਸਿਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ।

ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਮੈਂ ਪਵਾਂ ਬਲਦੀ ਚਿਖ਼ਾ ਅੰਦਰ,
ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹਿਲ ਹੈ, ਪਰ ਕਰਨ ਮੁਸ਼ਕਿਲ, ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ।

ਚਲੋ ਇਖ਼ਲਾਕ ਨੂੰ ਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਹੀਏ ਕਿ ਮੁੜ ਆਓ,
ਇਹ ਜੋ ਤੂੰ ਆਖਦੈਂ, ਏਹੀ ਤਾਂ ਫ਼ਾਜ਼ਿਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ।

ਮੈਂ ਕੱਸੀ ਤਾਰ ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਵੀ ਜਾਵਾਂ, ਨਾ ਕਦੇ ਡੋਲਾਂ,
ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਤੁਰੇ ਰਹਿਣਾ, ਮੁਸਲਸਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ।

ਇਹ ਦਿਲ ਦਰਵੇਸ਼ ਵਰਗੈ, ਮੌਜ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੈ,
ਲੁਟਾਵੇ ਸਾਦਗੀ, ਏਨਾ ਵੀ, ਪਾਗ਼ਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ।

●

❑

ਮੈਂ ਬਦਕਿਸਮਤ ਉਹ ਪੁਸਤਕ ਹਾਂ

ਮੈਂ ਬਦਕਿਸਮਤ ਉਹ ਪੁਸਤਕ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ।
ਸ਼ਬਦ-ਨਗੀਨੇ ਅਣਵਰਤੇ ਨੂੰ ਦਿਲ-ਮੁੰਦਰੀ ਵਿਚ ਮੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ।

ਕਲਮ-ਕਟਾਰ ਬਣੀ ਮੈਂ ਵੇਖੀ, ਪੁੱਛ ਲਉ ਦੀਨੇ-ਕਾਂਗੜ ਤੋਂ,
ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਜਿਹਾ ਜ਼ਾਲਮ ਵੀ ਅੜਿਆ ਨਹੀਂ।

ਕੁੱਟ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਗੁੰਨਣ ਵੇਲੇ, ਖ਼ੂਨ ਪਸੀਨਾ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ,
ਚੱਕ ਤੇ ਧਰ ਘੁਮਿਆਰਾਂ ਆਵੇ, ਇੱਕ ਵੀ ਭਾਂਡਾ ਘੜਿਆ ਨਹੀਂ।

ਸੀਸ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੀਪ ਸਿਹੁੰ ਬਲਕਾਰੀ ਨੇ,
ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਕਰੀ ਸਿਰਜਣਾ, ਕੇਵਲ ਖੰਡਾ ਫੜਿਆ ਨਹੀਂ।

ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਟਵਾਉਣਾ ਔਖਾ, ਕਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਸੁਖ਼ਾਲਾ ਹੈ,
ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਕਤ ਨੇ ਐਵੇਂ, ਕਲਗੀ ਦੇ ਵਿਚ ਜੜਿਆ ਨਹੀਂ।

ਸੁੱਚੇ ਪੱਕੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਧਰਮੀ ਬਾਬਲ ਨੇ,
ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਰੰਗ-ਬਾਜ਼ਾਰੀ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ।

ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਪੁਰਖੇ ਨਾਨਕ, ਬੁੱਲ੍ਹਾ, ਵਾਰਸ ਨੇ,
ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ 'ਨ੍ਹੇਰੀ ਅੱਗੇ ਛਾਤੀ ਤਾਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ।

ਕਾੜ੍ਹਨੀਆਂ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਤੇ ਜਜ਼ਬੇ ਕਾੜ੍ਹ ਕਾੜ੍ਹ ਮਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸੀ,
ਗ਼ਜ਼ਲ ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਤਾਹੀਓਂ, ਕੱਚਾ ਸ਼ਬਦ ਕਦੇ ਵੀ ਵੜਿਆ ਨਹੀਂ।

●

❑

ਲੋਕਤੰਤਰ ਬਣ ਗਿਆ

ਲੋਕਤੰਤਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਵੇਖ ਲਉ ਦਾਦਾਗਿਰੀ।
ਟੰਗਦੇ ਸੂਲੀ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਫੇਰ ਦਿੰਦੇ ਦਿਲਬਰੀ।

ਸਾਜ਼ਿਸ਼ੀ ਮਾਹੌਲ ਅੰਦਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ,
ਧਰਮਸਾਲੀਂ ਬੈਠ ਧਰਮੀ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਚਾਕਰੀ।

ਜਾਬਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਚਾਬੀ ਅਮਨ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ,
ਰਾਹਜ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਆਪ ਆਪਾਂ ਰਾਹਬਰੀ।

ਵੇਖ ਲਉ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਪਹਿਰਾ, ਖੋਲ੍ਹ ਅੱਖਾਂ ਵੇਖ ਲਉ,
ਕਾਲੇ ਧਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਚਿੱਟੇ ਦੀ ਹੈ ਸੌਦਾਗਰੀ।

ਤੂੰ ਕਹੇਂ ਹਰ ਵਾਰ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸੂਲੀ ਤੇ ਕਿਉਂ,
ਸਮਝਿਆ ਕਰ, ਏਸ ਦੇ ਤਾਂ ਖ਼ੂਨ ਵਿਚ ਹੈ ਨਾਬਰੀ।

ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਮਰ ਗਏ, ਫਿਰ ਟੋਡੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਭਾਗ,
ਭੋਲਿਆ ਓ ਪੰਛੀਆ, ਇਹ ਜਾਲ ਦੀ ਕਾਰਾਗਰੀ।

ਛਤਰ ਸਿਰ ਤੇ, ਚੌਰ ਝੁੱਲਣ, ਕਵਚ ਸੋਨੇ ਤਾਰ ਦਾ,
ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦੇਵੇ ਹਕੂਮਤ ਜੇ ਕਰੋਗੇ ਮੁਖ਼ਬਰੀ।

ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਬੇਅਕਲ, ਪਰ ਫ਼ਰਜ਼ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਦਾਂ,
ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤਾਂ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ਾਗਰੀ।

ਸਬਰ ਅੱਗੇ ਜਬਰ ਹਾਰੇ, ਪੁੱਛ ਲੈ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ,
ਹਾਰਿਆ ਸੀ ਮੀਰ ਮੰਨੂੰ ਟੁੱਟ ਗਈ ਸੀ ਦਾਤਰੀ।

●

❑

ਦਿਲ ਦੀ ਬਗੀਚੜੀ 'ਚ ਅੱਜ ਮੇਰਾ ਯਾਰ ਆਇਆ

ਦਿਲ ਦੀ ਬਗੀਚੜੀ 'ਚ ਅੱਜ ਮੇਰਾ ਯਾਰ ਆਇਆ।
ਸੱਜਰੀ ਸਵੇਰ ਜੇਹੀਏ, ਰੱਜ ਕੇ ਪਿਆਰ ਆਇਆ।

ਪੌਣ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਲੈ ਕੇ ਵੇਖ ਮੇਰੇ ਦਵਾਰ ਆਈ,
ਤੱਕ ਮੇਰੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ, ਕਿੰਨਾ ਹੈ ਨਿਖ਼ਾਰ ਆਇਆ।

ਤੇਰਾ ਪੱਲੂ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਛੁੱਟਿਆ ਸੀ,
ਕਿੰਜ ਦੱਸਾਂ, ਮੇਰੇ ਕਿੰਨਾ ਦਿਲ ਉੱਤੇ ਭਾਰ ਆਇਆ।

ਹੱਸ ਕੇ ਤੂੰ ਦਿੱਤਾ ਬਿਨ ਬੋਲਿਆਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਜਦੋਂ,
ਆਪ ਹੀ ਤੂੰ ਜਾਣ ਕਿੰਨਾ ਚੈਨ ਤੇ ਕਰਾਰ ਆਇਆ।

ਤੇਰਾ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਸਾਥ ਤੇਰੇ,
ਸੋਚ ਸੋਚ ਸੋਚ ਕਿੰਨਾ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਖ਼ੁਮਾਰ ਆਇਆ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਰਕੰਡੇ ਵਾਂਗੂੰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖੜ੍ਹਾਂ,
ਚਲੋ ਜੀ, ਜਿਉਂਦਿਆਂ 'ਚ ਸਾਡਾ ਵੀ ਸ਼ੁਮਾਰ ਆਇਆ।

ਪਿੱਪਲੀ ਤੇ ਬੋਹੜੀ ਨੂੰ ਉਡੀਕ ਤੇਰੀ ਅੱਜ ਵੀ ਹੈ,
ਆਵੀਂ ਬੀਬਾ ਆਵੀਂ, ਜਦੋਂ ਤੀਆਂ ਦਾ ਤਿਹਾਰ ਆਇਆ।

●

❑

ਜ਼ੁਲਮ ਜਬਰ ਦਾ ਕਹਿਰੀ

ਜ਼ੁਲਮ, ਜਬਰ ਦਾ ਕਹਿਰੀ ਚਿਹਰਾ ਜਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।
ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਏਦਾਂ ਮਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸੱਤ ਪੱਤਣਾਂ ਦੇ ਤਾਰੂ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ,
ਰੇਤ-ਛਲਾਵੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਹੱਕ ਸੱਚ ਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਕਿੰਜ ਮਨਸੂਰ ਬਣਾਂ,
ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲਾ ਹੋਠੀਂ ਹੈ, ਘੁੱਟ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਦਲਦਲ ਅੰਦਰ ਧਸਦੇ ਜਾਈਏ, ਪਲ ਪਲ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ,
ਇਕ ਵੀ ਕਦਮ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਤਾਹੀਓਂ ਧਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਧਰਤੀ-ਪੁੱਤਰ ਬਣੀਏ, ਤਣੀਏ ਜ਼ਾਲਮ ਅੱਗੇ ਜੀ,
ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰਮ ਕਿਉਂ ਹੁਣ ਕਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਅਜਬ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਇਸ ਦੇ ਚਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਹੈ,
ਮਨ ਦਾ ਸੱਖਣਾ ਭਾਂਡਾ ਸਾਥੋਂ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਬੰਨ੍ਹ ਕਲੀਰੇ ਬੈਠੀ, ਕੰਜ-ਕੁਆਰੀ ਧੜਕਣ ਨੂੰ,
ਤਖ਼ਤਾ ਤਖ਼ਤ ਬਣਾਏ ਤੋਂ ਬਿਨ ਵਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

●

❑

ਮੰਗਾਂ ਜੇ ਤੈਥੋਂ ਖ਼ੁਦ ਕਦੇ

ਮੰਗਾਂ ਜੇ ਤੈਥੋਂ ਖ਼ੁਦ ਕਦੇ ਜੀਵਨ ਉਧਾਰ ਦੇ।
ਮੰਨੀਂ ਨਾ, ਜਿੰਨਾ ਬਚ ਗਿਆਂ, ਰਹਿੰਦਾ ਵੀ ਮਾਰ ਦੇ।

ਜਿੰਨੇ ਸਵਾਸ ਬਚ ਗਏ, ਇਹ ਵੀ ਨਿਚੋੜ ਲੈ,
ਮੇਰੇ 'ਚੋਂ ਮੈਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ, ਡੁੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦੇ।

ਈਮਾਨ ਧਰਮ ਵੇਚਿਆ, ਕਿਰਦਾਰ ਖ਼ੁਰ ਗਿਆ,
ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਜਿਸਮ ਸਾਂਭਿਆ, ਇਹ ਵੀ ਲੰਗਾਰ ਦੇ।

ਦਸਤਾਰ ਤਾਂ ਯਕੀਨ ਸੀ, ਕਿਉਂ ਭਾਰ ਸਮਝਨੈਂ,
ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰ ਰਿਹੈਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਉਤਾਰ ਦੇ।

ਤਿੱਤਲੀ ਦੇ ਖੰਭ ਨੋਚਦੈਂ, ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਵਰਜਦੈਂ,
ਬਾਗਾਂ 'ਚ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਿਐਂ ਰਾਖ਼ੇ ਬਹਾਰ ਦੇ।

ਮੇਰੇ ਵਡੇਰੇ ਉੱਜੜੇ, ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਨਾਰੋਵਾਲ,
ਖ੍ਵਾਬਾਂ 'ਚ ਦਰਦ ਕਾਇਮ ਹਾਲੇ ਓਸ ਪਾਰ ਦੇ।

ਹੈਰਾਨ, ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੈ, ਉਪਰਾਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ,
ਉਲਝੇ ਨੇ ਵਾਲ ਏਸ ਦੇ, ਜ਼ੁਲਫ਼ਾਂ ਸੰਵਾਰ ਦੇ।

●

❑

ਖ਼ੁਰ ਗਿਆ ਜੀ, ਭੁਰ ਗਿਆ ਜੀ

ਖ਼ੁਰ ਗਿਆ ਜੀ, ਭੁਰ ਗਿਆ ਜੀ, ਕੌਮ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਹੈ।
ਪੁੱਛਦੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ, ਕੌਣ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ?

ਸਾਡਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਸਭ ਯੂਸਫ਼ ਵਿਕਾਊ ਹੋ ਗਏ,
ਹਰ ਗਲੀ ਹਰ ਮੋੜ ਬਣਿਆ ਮਿਸਰ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਹੈ।

ਪੁੱਛਦੇ ਨੇ ਯਾਰ ਬੇਲੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹੈਂ,
ਸ਼ੀਸ਼ਾਗਰ ਸਾਂ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਪੱਥਰ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੈ।

ਰਾਹ-ਦਿਸੇਰਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮੈਂ ਭਰਮ ਕੈਸਾ ਪਾਲਿਆ,
ਰਾਤ ਦਿਨ ਹੀ ਸੁਰਤਿ ਮੇਰੀ ਚੌਂਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ।

ਉਹ ਵਿਰਾਸਤ ਹੁਣ ਵੀ ਮੇਰੇ ਖ਼ੂਨ ਵਿਚ ਜਾਗੇ ਕਿਤੇ,
ਜਿਸਦੇ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਰਾਣੀ, ਦੂਸਰੇ ਤਲਵਾਰ ਹੈ।

ਨਾ ਕਿਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੋਈ, ਨਾ ਦੁਆ, ਨਾ ਕਾਮਨਾ,
ਸ਼ੁਕਰ ਲੋਕੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੀਮਾਰ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦੀਂ ਪਰੋਵਾਂਗਾ ਹਜ਼ੂਰ,
ਦੌਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਅਹਿਦ ਹੈ, ਇਕਰਾਰ ਹੈ।

●

❑

ਤੂੰ ਛੇੜ ਨਾ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਨੂੰ

ਤੂੰ ਛੇੜ ਨਾ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਨੂੰ, ਇਹ ਸਾਜ਼ ਵਜਾਉਣ ਅਸਾਨ ਨਹੀਂ।
ਦਿਲ ਸਭ ਕੁਝ ਖ਼ੁਦ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬੱਸ ਲੱਗੀ ਸਿਰਫ਼ ਜ਼ਬਾਨ ਨਹੀਂ।

ਨਾ ਕੁਝ ਪਲ ਉੱਠਣਾ ਬਹਿਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਪੱਕਾ ਏਥੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ,
ਤੂੰ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਥਾਂ ਤਾਂ ਦੇ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਪਲ ਦਾ ਮਹਿਮਾਨ ਨਹੀਂ।

ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈ ਵਰਗੀ ਹਸਤੀ ਹਾਂ, ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚਲੀ ਮਸਤੀ ਹਾਂ,
ਨਾ ਮੰਗਾਂ ਧਰਤੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਤੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਅਸਮਾਨ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਦਿਲ-ਦਰਿਆ ਦੇ ਵਾਂਗ ਵਗਾਂ ਤੇ ਹਰ ਪਲ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਜਗਾਂ,
ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਰਾਂ ਕਲਾਵੇ ਮੈਂ, ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਹਾਂ, ਭਗਵਾਨ ਨਹੀਂ।

ਤੂੰ ਨਿੱਕੜੇ ਨਿੱਕੜੇ ਦੀਵਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁੱਲ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰ ਗਿਐਂ,
ਦਿਲ ਵਾਲੀ ਜੋਤ ਬੁਝਾ ਦੇਵੇਂ, ਤੂੰ ਏਡਾ ਵੀ ਤੂਫ਼ਾਨ ਨਹੀਂ।

ਹਰ ਕੋਈ ਫਿਰਦਾ ਘਬਰਾਇਆ, ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿੱਥੋਂ ਕਿਉਂ ਆਇਆ,
ਫ਼ਿਕਰਾਂ ਦਾ ਤਾਣਾ ਤਣਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਮੁਸਕਾਨ ਨਹੀਂ?

ਮੈਂ ਦਿਲ ਦੀ ਦੌਲਤ ਵੰਡ ਦਿਆਂ, ਤੇ ਖ਼ਾਲੀ ਚਾਦਰ ਛੰਡ ਦਿਆਂ,
ਕੁਝ ਮੋੜ ਦਿਆ ਕਰ ਵਾਪਸ ਵੀ, ਮੈਂ ਏਨਾ ਵੀ ਧਨਵਾਨ ਨਹੀਂ।

●

❑

ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ ਨਾ ਹੋਵੀਂ ਕਦੇ ਏਨੀ ਵੀ ਉਦਾਸ

ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ ਨਾ ਹੋਵੀਂ ਕਦੇ ਏਨੀ ਵੀ ਉਦਾਸ।
ਮੇਰੀ ਮਰ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇ, ਸਾਰੀ ਭੁੱਖ ਤੇ ਪਿਆਸ।

ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਘੇਰਦੀ ਹਮੇਸ਼ ਕਾਲ਼ੀ ਰਾਤ,
ਚੜ੍ਹੇ ਰਾਤ ਪਿੱਛੋਂ ਦਿਨ, ਸਦਾ ਰੱਖੀਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ।

ਏਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਹਾਰਾ,
ਤੰਦ ਜੁੜੀ ਰਹੇ ਸਦਾ, ਇਹੀ ਕਰੀਂ ਅਰਦਾਸ।

ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਜੀਕੂੰ ਰੁੱਖ ਹੇਠ ਸਾਇਆ,
ਥੋੜ੍ਹਾ ਮਿਲਣਾ ਵੀ ਦੇਵੇ ਸਦਾ ਚੰਗਾ ਅਹਿਸਾਸ।

ਤੇਰੇ ਹਾਸਿਆਂ 'ਚੋਂ ਟੱਲੀਆਂ ਦਾ ਅਨਹਦ-ਰਾਗ,
ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਨਸ਼ਿਆਵੇ, ਮਿਲੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਵਿਗਾਸ।

ਜੀਕੂੰ ਬੇਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਂਝਣੇ ਦੀ ਮੁਰਲੀ ਚ ਹੀਰ,
ਕਦੇ ਮੰਦਰੀਂ ਸ਼ਿਆਮ ਜਾਪੇ, ਰਾਧਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ।

ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਇਹੀ ਸਮਝਾਇਆ,
ਪੁੱਤ ਪੀੜ ਨੂੰ ਨਾ ਪਾਵੀਂ ਕਦੇ ਚੁੱਪ ਦਾ ਲਿਬਾਸ।

●

❑

ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥੋੜ ਨਹੀਂ

ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥੋੜ ਨਹੀਂ, ਮਿਲਣੇ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਉਂ ਲਗਦਾ।
ਜੋ ਬਾਲ਼ ਚਿਰਾਗ ਤੂੰ ਧਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਵੇਖ ਨਿਰੰਤਰ ਹੈ ਜਗਦਾ।

ਉਹ ਬੋਲ ਤੇ ਇੱਕ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ, ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਅੱਜ ਤੱਕ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੈ,
ਓਸੇ ਵਿੱਚ ਚੁੱਭੀਆਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾਂ, ਜੋ ਇਤਰਾਂ ਦਾ ਦਰਿਆ ਵਗਦਾ।

ਉਸ ਰੁੱਖ ਦਾ ਨਾਂ ਤੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਜਿਸ ਦੀ ਨਰਮ ਕਰੂੰਬਲ ਹੈਂ,
ਪਰ ਪੱਤਿਆਂ ਅੰਦਰ ਤੱਕਿਆ ਮੈਂ, ਇੱਕ ਨੂਰ ਇਲਾਹੀ ਹੈ ਜਗਦਾ।

ਤੁਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਉਂ ਲੱਗਾ, ਹੁਣ ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਅਧੂਰਾ ਹਾਂ,
ਪਰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਫਿਰ ਦਿਸਦਾ, ਉਹ ਮੁੱਖੜਾ ਸੁਰਖ਼ ਜਿਹਾ ਦਗਦਾ।

ਇਹ ਮੋਤੀ-ਮਾਲਾ ਗਲ਼ ਵਾਲੀ, ਪਲ ਪਲ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇਵੇ ਪਈ,
ਸਾਹਾਂ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ ਇਹ ਸਭ ਲੇਖਾ ਰੱਖਦੀ ਸ਼ਾਹ-ਰਗ ਦਾ।

ਮੁੱਖ ਮੈਦਾ ਰਲ਼ੇ ਸੰਧੂਰ ਜਿਹਾ, ਤੱਕ ਹੋਇਆ ਦਿਲ ਮਖ਼ਮੂਰ ਬੜਾ,
ਅੱਖਾਂ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂ ਦੀਵਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਗਦਾ।

ਕੀਹ ਦੱਸਾਂ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਦਾ ਤੇ ਕਾਰਨ ਅੱਖੀਆਂ ਫ਼ਰਕਣ ਦਾ,
ਪਰ ਉਸ ਮਿਲਣੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਮੇਰਾ ਤਨ-ਤੰਦੂਰ ਰਹੇ ਮਘਦਾ।

ਇਹ ਜਾਣਦਿਆਂ ਤੂੰ ਅੰਬਰ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ,
ਤੇਰੇ ਹਾਸੇ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ਜਿਹਾ, ਕੁੱਲ ਤਾਰਾ-ਮੰਡਲ ਹੀ ਲਗਦਾ।

ਸੁਪਨਾ ਸੀ ਉਹ ਜਾਂ ਭਰਮ-ਜਾਲ਼, ਉਸ ਪਲ ਜੋ ਚਾਰ-ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਸੀ,
ਮੈਂ ਪੂੰਜੀ ਵਾਂਗ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ, ਸੱਚ ਦੱਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਕੀਹ ਲਗਦਾ?

●

❑

ਉਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਚੋਲ਼ਾ ਬਦਲੇ

ਉਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਚੋਲ਼ਾ ਬਦਲੇ, ਕੌਣ ਕਹੇ ਮਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਉਹ ਤਾਂ ਪੁੱਤਰ ਧੀਆਂ ਅੰਦਰ, ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਧਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਹਿਕ-ਸਦੀਵੀ, ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ, ਮਮਤਾ-ਮੂਰਤ ਰੂਪ ਬਦਲਦੀ,
ਕਿੰਨੇ ਮਹਿੰਗੇ ਅਸਲ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ, ਦੇ ਕੇ ਝੋਲ਼ੀ ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਬਰ, ਸਿਦਕ, ਸੰਤੋਖ, ਸਮਰਪਣ, ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ, ਸੁਰਤੀ ਸੁੱਚੀ,
ਸਬਕ-ਸਦੀਵੀ ਹੋਰ ਬੜਾ ਕੁਝ, ਆਪ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਘਰ ਦੀ ਥੁੜ ਨੂੰ ਕੱਜਦੀ ਕੱਜਦੀ, ਆਪ ਟਾਕੀਆਂ ਲਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ,
ਰਿਸ਼ਤੇ, ਨਾਤੇ ਜੋੜ ਜੋੜ ਕੇ, ਨੀਂਹ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਸੰਗ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਕੇ, ਮਿੱਟੀ 'ਚੋਂ ਆਕਾਰ ਸਿਰਜਦੀ,
ਟੁੱਟ ਜਾਵਣ ਨਾ ਖੇਡ-ਖਿਡੌਣੇ, ਸੋਚ ਸੋਚ ਮਾਂ ਡਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਤੇ ਅੰਬਰ ਬਾਬਲ, ਰੂਹ ਦਾ ਸੂਰਜ ਦੌਣੀ-ਟਿੱਕਾ,
ਲੈ ਕੇ ਸੂਹੀ ਸਿਰ ਫੁਲਕਾਰੀ, ਚੰਨ ਚਾਨਣੀ ਵਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਦੀ ਧੀ ਸੁਚਿਆਰੀ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀ ਹਰ ਮਾਂ,
ਬਿਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ-ਭੰਡਾਰਾ ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

●

❏

ਸ਼ਹਿਰ ਬਣ ਗਿਆ ਲੱਕੜ-ਮੰਡੀ

ਸ਼ਹਿਰ ਬਣ ਗਿਆ ਲੱਕੜ-ਮੰਡੀ ਥਾਂ ਥਾਂ ਵੇਖੋ ਲੱਗੇ ਆਰੇ।
ਸਾਬਤ ਬੰਦੇ ਕਿੱਧਰ ਤੁਰ ਗਏ, ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਫਿਰਦੇ ਸਾਰੇ।

ਰੇਲ-ਪਟੜੀਆਂ ਉੱਪਰ ਆ ਕੇ ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਨੇ ਅੰਨ ਦੇ ਦਾਤੇ,
ਫ਼ਸਲ ਮਰੀ ਦੇ ਸੋਗ 'ਚ ਡੁੱਬੇ, ਅੱਖੀਂ ਅੱਥਰੂ ਮਣ ਮਣ ਭਾਰੇ।

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਉੱਪਰ ਕਾਲਖ਼ ਮਲ਼ਦੀ, ਕੈਸੀ ਹੈ ਇਹ ਬਾਂਦਰ-ਸੈਨਾ,
ਚਿਹਰਾ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ, ਕੁੱਲ ਧਰਤੀ ਦੇ ਦਾਨਵ ਸਾਰੇ।

ਮੋਦੀ-ਖ਼ਾਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਡੱਬੀਆਂ, ਜ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਟਕਸਾਲੀ ਮੋਹਰਾਂ,
ਹਰ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਫ਼ੈਲ ਗਏ ਨੇ, ਇਸ ਵਸਤੂ ਦੇ ਤੋਲਣਹਾਰੇ।

ਵਕਤ ਅਸਾਨੂੰ ਦੇ ਜਾਵੇਗਾ ਅਗਲੀ ਨਸਲ ਲਈ ਕੁਝ ਤੋਹਫ਼ੇ,
'ਵਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ, ਜਰਜਰ ਮਿੱਟੀ, ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਖ਼ਾਰੇ।

ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ ਤਲਖ਼-ਸਮੁੰਦਰ, ਫਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਣ ਕੇ ਲਾਵਾ,
ਹੌਕੇ ਹੀ ਵੰਗਾਰ ਬਣਨਗੇ, ਕੱਠੇ ਜੇਕਰ ਹੋ ਗਏ ਸਾਰੇ।

ਧਰਮ-ਈਮਾਨ ਵੀ ਲੁਕਿਆ ਫਿਰਦਾ, ਲਿਖ ਲਿਖ ਚਿੱਠੀਆਂ ਕਿੱਧਰ ਪਾਵਾਂ,
ਕਿਹੜਾ ਦਰ ਖੜਕਾਵਾਂ, ਹੋ ਗਏ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਵੀ ਬੇਇਤਬਾਰੇ।

ਜੰਗਲ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਵੀ, ਚਿੜੀਆਂ ਖੰਭ ਭਿਉਂ ਕੇ ਛੰਡਣ,
ਵਕਤ ਹਿਸਾਬ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਦਿਨ, ਮੁਜਰਿਮ ਨਾ ਬਣ ਜਾਇਓ ਸਾਰੇ।

●

❑

ਮੰਨਿਆ ਦਰਦ ਦਿਲੇ ਦਾ ਜੁੜ ਕੇ

ਮੰਨਿਆ ਦਰਦ ਦਿਲੇ ਦਾ ਜੁੜ ਕੇ ਪਰਬਤ ਜੇਡਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਇਸ ਦੀ ਅੱਖ ਪਥਰੀਲੀ ਵਿਚੋਂ, ਇੱਕ ਅੱਧ ਅੱਥਰੂ ਚੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਏਂ, ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ, ਹੁਣ ਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ,
ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਕੇ, ਜੋ ਚਾਹੀਏ ਉਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉੱਡਦਾ ਉੱਡਦਾ ਪੰਛੀ ਜੇਕਰ, ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ ਬਲ਼ਦੇ ਰੁੱਖ ਤੇ,
ਸੁਰਖ਼-ਅੰਗਾਰਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ, ਸ਼ੌਕ ਅਵੱਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿਣਮਿਣ ਕਿਣਮਿਣ ਵਰ੍ਹਦਾ ਇਹ ਜਲ, ਕਿਰਨ ਦਿਆ ਕਰ ਅੱਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ,
ਭਾਵੇਂ ਮੈਲ-ਕੁਚੈਲਾ ਮਨ ਹੈ, ਇੱਕ ਅੱਥਰੂ ਵੀ ਧੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਪਦੀ ਲੋਹ ਤੇ ਤੜਫ਼ਣ ਜਲਕਣ, ਲਿਖੀ ਇਬਾਰਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰ ਤੂੰ,
ਰੂਹ ਉਪਰ ਅਣਲਿਖਿਆ ਜੋ ਕੁਝ, ਇਹ ਇਕਰਾਰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਚਹੁੰ ਰੁੱਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਇਹ, ਮਨ ਦੀ ਬਸਤੀ ਵਿਚਲਾ ਮੌਸਮ,
ਕੱਲ੍ਹਾ ਬੰਦਾ ਹੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੱਲ-ਮੁ-ਕੱਲ੍ਹਾ ਰੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਪਲ ਫੇਰ ਕਦੇ ਨਾ ਆਏ, ਮਨ-ਪਰਦੇਸੀ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਪਲ,
ਜਿੱਥੇ ਆ ਕੇ ਆਸ ਦਾ ਪੰਛੀ, ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਵੀ ਖੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

●

❑

ਆ ਜਾ ਤੈਨੂੰ ਬਾਤ ਸੁਣਾਵਾਂ

ਆ ਜਾ ਦਿਲ ਦੀ ਬਾਤ ਸੁਣਾਵਾਂ ਸੁਣ ਨੀ ਕੋਮਲ ਕਲੀਏ।
ਰੂਹ ਤੇ ਜਿਸਮ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੀਂ, ਫਿਰਦੇ ਏਥੇ ਛਲੀਏ।

ਤੂੰ ਧਰਤੀ ਦੀ ਜਾਈ, ਅਣਖ਼ ਖ਼ੁਰਾਕ ਤੇਰੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ,
ਤੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਅਣਮੁੱਕ ਜਵਾਲਾ, ਆ ਜਾ ਲਟ ਲਟ ਬਲ਼ੀਏ।

ਤੂੰ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਝਾਂਜਰ ਬਣ ਜਾ, ਲੌਂਗ ਬੁਰਜੀਆਂ ਵਾਲਾ,
ਪਿਆਰ ਦੇ ਪੱਤਰ, ਮਹਿੰਦੀ ਵਾਂਗੂੰ ਘੋਟ ਕੇ ਲਾਈਏ ਤਲ਼ੀਏ।

ਆ ਧਰਤੀ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਬਹਿ ਕੇ, ਲਈਏ ਧੁੱਪ ਦੀ ਚਾਦਰ,
ਨੀਮ ਗੁਲਾਬੀ ਮੁਖੜੇ ਉੱਤੇ ਸੂਰਜ ਕਿਰਨਾਂ ਮਲ਼ੀਏ।

ਇਕ ਦੂਜੇ ਬਿਨ ਅਸੀਂ ਅਧੂਰੇ, ਆ ਜਾ ਹੋਈਏ ਪੂਰੇ,
ਮਨ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਸੁਪਨ ਬੀਜ ਕੇ ਖਿੜੀਏ, ਫੁੱਲੀਏ, ਫ਼ਲ਼ੀਏ।

ਦੱਸ ਦਿਆ ਕਰ ਖੁਸ਼ਬੂ ਜਹੀਏ, ਜਦ ਤੂੰ ਆਉਣਾ ਹੋਵੇ,
ਬਹੁਤ ਖਿਲਾਰਾ ਹੁੰਦੈ ਅਕਸਰ, ਸੁੰਨੇ ਮਨ ਦੀ ਗਲ਼ੀਏ।

ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਰੀਂ ਗੁਲਾਮ ਕਦੇ ਨਾ ਮਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਹਵਾਲੇ,
ਧਰਤ ਆਕਾਸ਼ ਨੇ ਮਿਲਦੇ ਜਿੱਥੇ ਆ ਜਾ ਓਥੇ ਚਲੀਏ।

●

❑

ਤੇਰੇ ਨੀਮ ਨਸ਼ੀਲੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ

ਤੇਰੇ ਨੀਮ ਨਸ਼ੀਲੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਡੁੱਬਿਆਂ ਹੋ ਮਖ਼ਮੂਰ ਜਿਹਾ।
ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਇਹ ਅਜਬ ਨੂਰਾਨੀ ਨੂਰ ਜਿਹਾ।

ਦਿਲ ਕਰਦੈ ਉੱਡ ਕੇ ਆ ਜਾਵਾਂ, ਖੰਭ ਲਾ ਕੇ ਅੱਖ ਪਲਕਾਰੇ ਵਿਚ,
ਪਰ ਅਸਲ ਹਕੀਕਤ ਚੇਤੇ ਹੈ, ਇਹ ਪੈਂਡਾ ਕਾਫ਼ੀ ਦੂਰ ਜਿਹਾ।

ਤੂੰ ਤੱਕਿਆ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਦੋਂ, ਉਹ ਪਲ ਸਨ ਸੁੱਚੀ ਮਹਿਕ ਜਹੇ,
ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਕੀਹ ਹੋਇਆ, ਬੱਸ ਜਲਵਾ ਸੀ ਕੋਹਿ-ਤੂਰ ਜਿਹਾ।

ਮੈਂ ਹੋਂਠ ਫ਼ਰਕਦੇ ਵੇਖੇ ਸੀ, ਇੰਜ ਲੱਗਿਆ ਤੂੰ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੈ,
ਤੂੰ ਚੁੱਪ ਰਹੀ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲੀ, ਫਿਰ ਝੜਿਆ ਆਸ ਦਾ ਬੂਰ ਜਿਹਾ।

ਮੈਂ ਚੰਨ ਦਾ ਮੁੱਖੜਾ ਤੱਕਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਕਹਿ ਸਕਦਾਂ,
ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਸਾਂਭ ਲਿਆ, ਦਿਲ ਤਾਂ ਹੀ ਕਰੇ ਗਰੂਰ ਜਿਹਾ।

ਬੇਨਾਮ-ਮੁਹੱਬਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਇਹ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਮੁਹਤਾਜ ਨਹੀਂ,
ਯਾਦਾਂ 'ਚੋਂ ਅਕਸਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਪੂਰ ਜਿਹਾ।

ਤਲਬਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਥੋੜ-ਚਿਰੇ, ਇਹ ਮਰ ਜਾਵਣਗੇ ਵੇਖ ਲਵੀਂ,
ਕੁਝ ਕਦਮ ਤੁਰਾਂ ਤੇ ਬਹਿ ਜਾਵਾਂ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਦਸਤੂਰ ਜਿਹਾ।
●

❑

ਹੋਠਾਂ ਉੱਤੋਂ ਚੁੱਪ ਦੇ ਜੰਦਰੇ

ਹੋਠਾਂ ਉੱਤੋਂ ਚੁੱਪ ਦੇ ਜੰਦਰੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਆ ਕਰ।
ਮਨ-ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਆਵੇ ਬੋਲ ਦਿਆ ਕਰ।

ਤੂੰ ਧਰਤੀ ਦੀ ਧੀ ਹੈਂ ਲੇਖਾ ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ,
ਮਾਂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਬਹਿ ਕੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਫ਼ੋਲ ਦਿਆ ਕਰ।

ਇਕ ਮੁਸਕਾਨ ਉਧਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਪੌਣਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ,
ਕੁਲ ਆਲਮ ਦੇ ਸਾਹੀਂ ਸੰਦਲ ਘੋਲ਼ ਦਿਆ ਕਰ।

ਸੱਤ-ਸਮੁੰਦਰ ਡੂੰਘੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਸੁਪਨੇ,
ਨਕਸ਼ ਗਵਾਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਟੋਲ਼ ਦਿਆ ਕਰ।

ਸਾਰਾ ਅੰਬਰ ਤੇਰਾ, ਵਿੱਚੇ ਚੰਦ, ਸਿਤਾਰੇ,
ਮਾਰ ਉਡਾਰੀ ਪੌਣਾਂ ਵਿਚ ਪਰ ਤੋਲ ਦਿਆ ਕਰ।

ਮਾਣਕ-ਮੋਤੀ ਮਹਿੰਗੇ ਇਹ ਅਣਮੋਲ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ,
ਪਾਣੀ ਵਾਂਗੂੰ ਅੱਥਰੂ ਨਾ ਤੂੰ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿਆ ਕਰ।

ਖ਼ੌਰੇ ਕਿੱਥੇ ਬਹਿ ਕੇ ਦਰਦ ਵੰਡਾਉਣਾ ਪੈ ਜੇ,
ਦਿਲ ਨੂੰ ਗੰਢਾਂ ਪੀਚਵੀਆਂ ਨਾ, ਗੋਲ਼ ਦਿਆ ਕਰ।

●

ਹੁੱਬਿਆ ਨਾ ਫਿਰ

ਹੁੱਬਿਆ ਨਾ ਫਿਰ, ਤੇਰੀ ਮੁੱਠੀ ਅੰਦਰ ਕੁੱਲ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਸਾਨੂੰ, ਖ਼ਬਰ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇੱਕ ਛੱਤ ਹੇਠ ਇਕੱਠੇ ਰਹੀਏ, ਪਰ ਬਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਪਏ ਹਾਂ,
ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੇ ਘੱਲਦਾਂ ਜੋ ਤੂੰ, ਫ਼ੋਟੋ ਹੈ, ਪਰਿਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਖਾ ਚੱਲਿਆ ਹੈ ਸਾਦਗੀਆਂ ਨੂੰ, ਚੂਹਾ ਸਾਈਂ ਬਣ ਕੇ ਬੈਠਾ,
ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਲਾਈ ਫਿਰਦਾ, ਸ਼ੁਭ ਦਿਸਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅੰਤਰ-ਧਿਆਨ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਧੀਆਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਏਦਾਂ ਮੰਨਦੇ,
ਜਾਣੀ-ਜਾਣ ਹੈ, ਗੂਗਲ ਬਾਬਾ, ਇਸ ਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਾਮ ਜਾਪ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਨੰਗੇ ਨਾਚ ਵਿਖਾਈ ਜਾਂਦਾ,
ਸ਼ਰਮ ਘੋਲ਼ ਕੇ ਪੀਤੀ ਟੀ ਵੀ, ਰੂਹ ਤੇ ਕਿਣਕਾ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬੰਦ-ਕਮਰੇ ਦੀ ਚਾਰ-ਦੀਵਾਰੀ, ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ ਖਿੜਕੀ ਇੱਕੋ,
ਇਸ ਥਾਣੀਂ ਜੋ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਏਂ, ਏਹੀ ਕੁੱਲ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਚੌਵੀ ਕੈਰਿਟ ਸੁੱਚਾ ਸੋਨਾ, ਸੱਚ ਵਾਂਗੂੰ ਲੈ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾਂ,
ਖੋਟ ਬਿਨਾ ਜੋ ਘੜ ਦਏ ਗਹਿਣੇ, ਮਿਲਦਾ ਉਹ ਸੁਨਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
●

❑

ਦੂਰ ਦੇਸ ਪਰਦੇਸੋਂ ਹੁਣ ਤੂੰ

ਦੂਰ ਦੇਸ ਪਰਦੇਸੋਂ ਹੁਣ ਤੂੰ, ਸੱਜਰੀ ਜਹੀ ਮੁਸਕਾਨ ਭੇਜ ਦੇ।
ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਖ਼ਾਤਰ ਹੁਣ ਤੂੰ, ਕੁਝ ਤੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਭੇਜ ਦੇ।

ਸੁੱਤਿਆਂ ਲੰਮੀ ਰਾਤ ਨਾ ਲੰਘਦੀ, ਨਾਗਣ ਵਾਂਗੂੰ ਰਹਿੰਦੀ ਡੰਗਦੀ,
ਸੂਰਜ ਵਰਗਾ ਸੂਹਾ ਸੁਪਨਾ, ਇੱਕ ਅੱਧ ਤੇ ਮਹਿਮਾਨ ਭੇਜ ਦੇ।

ਪਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਟਕੇ ਅੱਥਰੂ, ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਇਹ ਡੁੱਲ੍ਹ ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈਂਦੇ,
ਦਿਲ ਦੇ ਬੂਹੇ ਪੀੜ ਪ੍ਰਾਹੁਣੀ, ਰੋਕਣ ਲਈ ਦਰਬਾਨ ਭੇਜ ਦੇ।

ਤੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਬਗੈਰ ਪਰਤਿਆਂ, ਦਿਲ ਦਾ ਕਾਸਾ ਸੱਖਮ-ਸੱਖਣਾ,
ਮਹਿਕਾਂ ਦੇ ਸਰਵਰ 'ਚੋਂ ਭਰ ਕੇ, ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਭੇਜ ਦੇ।

ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ ਸਫ਼ਰ ਨਿਰੰਤਰ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ, ਸਿਤਾਰੇ ਸਾਰੇ,
ਪੌਣ-ਸਵਾਰਾਂ ਖਾਤਰ ਬੀਬਾ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਸਮਾਨ ਭੇਜ ਦੇ।

ਫੁਲਕਾਰੀ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗਾ, ਵੰਨ-ਸੁ-ਵੰਨਾ ਤਾਰਾ-ਮੰਡਲ,
ਸਪਤ-ਸੁਰਾਂ ਸਾਜ਼ੀਨੇ ਅੰਦਰ, ਐਸਾ ਕੌਮੀ ਗਾਨ ਭੇਜ ਦੇ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਘਨੱਈਆ, ਵਜਦ ਵਜੱਈਆ, ਲੱਭਦੀ ਫਿਰਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਰਾਧਾ,
ਮੋੜ ਲਿਆਵੇ ਮਨ ਦਾ ਮਹਿਰਮ, ਬੰਸਰੀਆਂ ਦੀ ਤਾਨ ਭੇਜ ਦੇ।

●

❑

ਅੱਜ ਹੀ ਸੁਣ ਲੈ

ਅੱਜ ਹੀ ਸੁਣ ਲੈ, ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ, ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ।
ਦਿਲ ਦੀ ਦੌਲਤ ਮਹਿੰਗਾ ਸੌਦਾ, ਵਿਕਦਾ ਕਿਸੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ।

ਗੁਪਤ ਕੈਮਰਾ ਤੈਨੂੰ ਮੈਨੂੰ, ਵੇਖ ਰਿਹੈ, ਪਰ ਭੁੱਲੀਂ ਨਾ ਤੂੰ,
ਹਰਕਤ ਨੂੰ ਇਹ ਫੜ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਵਿਚਲਾ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ।

ਸਾਈਬਰ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਛਲਾਵਾ, ਫਾਈਬਰ ਰੁੱਖ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ,
ਇਧਰ ਉਧਰ ਕਾ ਮਾਲ ਉਧਾਰਾ, ਇਕ ਵੀ ਮੂਲ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ।

ਨਜ਼ਰ, ਨਜ਼ਰੀਆ ਧੁੰਦਲਾ ਕਰਦਾ, ਚੱਟਦਾ ਖ਼੍ਵਾਬ ਉਡਾਰੀ ਨੂੰ,
ਮੱਕੜੀ ਵਾਂਗੂੰ ਬੰਦਾ ਸਮਝੇ, ਮੈਂ ਹੀ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ।

ਵਟਸ-ਐਪ ਹੈ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦਾ, ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਹੀ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨੂੰ,
ਮੇਰੀ ਲੋੜ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁਣ ਇਹ ਟੀ ਵੀ ਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨਹੀਂ।

ਏ ਟੀ ਐਮ ਮਸ਼ੀਨ ਤੇ ਮਾਪੇ ਬਣ ਗਏ ਨੇ ਸਿਰਨਾਵੀਂਏ ਹੁਣ,
ਜੋ ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਮੰਗਣ ਦੇਵੋ, ਬੋਲਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ।

ਅੱਥਰੇ ਘੋੜੇ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ, ਵੇਖੋ ਕਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆਂ,
ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਜ਼ਮੀਨ ਰਹੀ ਨਾ, ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਦਸਤਾਰ ਨਹੀਂ।

ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀਹ ਆਖਾਂ ਮੈਂ, ਹੁਣ ਤੇ ਆਪ ਗਵਾਚ ਗਿਆਂ,
ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸਾਂਭਦਾ, ਹੋਇਆ ਕੌਣ ਬੀਮਾਰ ਨਹੀਂ।

●

❑

ਕਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਪਲ ਕੀਹ ਪੁੱਗਦਾ ਹੈ

ਕਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਪਲ ਕੀਹ ਪੁੱਗਦਾ ਹੈ ਸਮਝੋ ਏਸ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ।
ਰਿੜਕ ਰਹੇ ਕਿਉਂ ਚਾਟੀ ਅੰਦਰ, ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਧਾਣੀ ਨੂੰ।

ਸਾਡੇ ਪੁੱਤਰ ਧੀਆਂ ਕਾਹਨੂੰ ਭੱਠੀਏਂ ਡਾਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ,
ਕਿਉਂ ਉਲਝਾਈ ਜਾਂਦੇ ਅੱਗੇ, ਪਹਿਲੋਂ ਉਲਝੀ ਤਾਣੀ ਨੂੰ।

ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਧਰਤ ਤੇ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਰ,
ਮਨ ਵਿਚਲੇ ਕੋਹਰਾਮ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਰੋਕ ਦਿਉ ਵੰਡ ਕਾਣੀ ਨੂੰ।

ਧਰਮ-ਕਰਮ ਤੋਂ ਡਿੱਗਿਆ ਬੰਦਾ, ਮਾਲ ਵਿਕਾਊ ਵਰਗਾ ਹੈ,
ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਪੁੱਛਿਆ ਮੈਂ ਲਵੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ।

ਤੇਰਾ ਕੂੜਾ ਸੌਦਾ ਵਿਕਦਾ, ਸੱਚੇ ਵਾਲੇ ਅਸਲੀ ਭਾਅ,
ਕਿੱਦਾਂ ਆਖਾਂ ਸ਼ਹਿਦ-ਕਟੋਰੀ ਤੇਰੀ ਖੰਡ ਦੀ ਚਾਹਣੀ ਨੂੰ।

ਗ਼ਮੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਬੁੱਕਲ ਰਾਜਾ ਕਹੀਏ ਨਾਈ ਨੂੰ,
ਅਣਲੱਗ ਸੂਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ।

ਸੀਸ ਕਟਾਵੇ, ਕਲਮ ਕਰਾਵੇ, ਸਰਬ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬਾਤ ਕਹੇ,
ਅਨਹਦ-ਨਾਦ ਵਜਾਵੇ, ਸੁਣ ਲਓ ਮਨ ਦੇ ਰੁੱਖ ਦੀ ਟਾਹਣੀ ਨੂੰ।

●

❑

ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਇਲਮ ਪਤਾ ਨਹੀਂ

ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਇਲਮ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।
ਅਣਬੋਲੇ 'ਚੋਂ ਖ਼ੁਦ ਤੂੰ ਆਪੇ ਜਾਣ ਲਵੀਂ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨ ਤੈਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਿਖ਼ਰ ਪਹਾੜੀ ਚੋਟੀ ਪਈਆਂ ਬਰਫ਼ਾਂ ਜਿਉਂ, ਪਿਘਲਣ ਮਗਰੋਂ ਭਾਫ਼ ਬਣਨ ਤੇ ਉੱਡ ਜਾਵਣ,
ਧਰਤ ਤਰੇੜੀ ਮੰਗੇਗੀ ਜਦ ਪਾਣੀ ਨੂੰ, ਵਾਂਗ ਮੇਘਲੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਵਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਜਿਉਂ ਭੁੰਨਦੀ ਭਠਿਆਰੀ ਦਾਣੇ ਮੱਕੀ ਦੇ, ਖਿੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸੇਕ ਮਿਲਣ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ,
ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਜੇ ਕਿਣਕਾ ਨਿੱਘ ਦਾ ਤੇਰੇ ਤੋਂ, ਬਾਕੀ ਉਮਰਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਹਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਜਿਸਮ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੰਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਜਿਸਮਾਂ ਨੂੰ, ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਦਸਤੂਰ ਕਿ ਚਾਹਵਾਂ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ,
ਤੂੰ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗਣੀਆਂ ਦੀ ਨਾਭੀ ਦੀ, ਗਲਵੱਕੜੀ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਕੇ ਕਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸੂਰਜ ਵੀ ਹਮਸਾਇਆ, ਮਾਂ ਪਿਉ ਜਾਇਆ ਹੈ, ਚੰਦਰਮਾ ਵੀ ਅੰਗ ਸੰਗ ਮੇਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਏ,
ਦੋਵੇਂ ਅਕਸਰ ਸੇਵਾ ਪੁੱਛਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ ਚਾਨਣ ਝਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਤੂੰ ਬਣ ਜਾਵੇਂ ਧਰਤੀ ਦੇਸ ਦੋਆਬੇ ਦੀ, ਕੋਇਲ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ ਰੂਹ ਦੇ ਬਾਗੀਂ ਗਾਉਂਦੀ ਰਹੁ,
ਪੈਣ ਛਰਾਟੇ ਸਾਉਣ 'ਚ ਜਦੋਂ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਦੇ, ਟਪਕੇ ਦੇ ਅੰਬ ਵਾਂਗੂੰ ਰਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਦਰ-ਦੀਵਾਰਾਂ ਜੋ, ਅੱਖ ਝਪਕਦੇ ਢਾਹ ਦੇਵਾਂਗਾ ਵੇਖੀ ਜਾਹ,
ਤੇਰੇ ਹਾਸੇ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਜਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਨਾਗ-ਖੜੱਪਾ ਬਣ ਕੇ ਡਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

●

❑

ਹੋ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਭਲਾ ਕੀਹ

ਹੋ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਭਲਾ ਕੀਹ ਹੋ ਗਿਆ।
ਉਹ ਮੇਰੇ ਭਾਗਾਂ 'ਚ ਲਿਖ ਕੇ ਜੋ ਗਿਆ।

ਵੇਖ ਲੈ ਸਾਲਮ ਸਬੂਤਾ ਆਦਮੀ,
ਤੇਰਿਆਂ ਕਦਮਾਂ 'ਚ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਤੂੰ ਭਲਾ ਕੀਹ ਕਦਰ ਜਾਣੀ ਏਸ ਦੀ,
ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਥਾਣੀਂ ਚੋ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕਿਸ ਕੰਮ ਨੇ ਹਮਦਰਦੀਆਂ,
ਵਕਤ ਨੇ ਸੰਗ ਸਾਰ ਕੀਤਾ, ਹੋ ਗਿਆ।

ਓਸ ਹੀ ਹੌਂਕੇ 'ਚ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਸੀ,
ਆਖ਼ਰੀ ਹਿਚਕੀ 'ਚ ਸਭ ਕੁਝ ਖੋ ਗਿਆ।

ਐਤਕੀਂ ਫੁੱਟੇ ਪੁੰਗਾਰੇ ਫੇਰ ਤੋਂ,
ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋ ਦਾ ਪੱਲੂ ਛੋਹ ਗਿਆ।

ਫੇਰ ਮਿਲਣਾ ਸ਼ਾਇਦ ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗ ਹੈ,
ਰਹਿਣ ਦੇ, ਹੋਣਾ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕੰਡ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਤੁਰੀ ਸੀ, ਓਸ ਪਲ,
ਵਕਤ ਵੀ ਬੂਹਾ ਬਰਾਬਰ ਢੋ ਗਿਆ।
●

❑

ਰਹਿਣ ਦਿਆ ਕਰ

ਰਹਿਣ ਦਿਆ ਕਰ, ਕਿਉਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈਂ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਤੂੰ ਦਰਦ ਕਹਾਣੀ।
ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰ ਤੂੰ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ, ਕਤਰਾ ਕਤਰਾ ਅੱਖ ਦਾ ਪਾਣੀ।

ਤੂੰ ਵੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸਕਣਾ, ਆਪ ਮਰੇ ਬਿਨ ਕਿੰਜ ਸਮਝਾਵਾਂ,
ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੀ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਮੈਨੂੰ ਸੜਦੇ ਜੰਗਲ ਥਾਣੀਂ।

ਧਰਤੀ ਪਾਲ਼ ਉਸਾਰੇ ਇਸ ਨੂੰ, ਖੁਸ਼ਬੂ ਖੁਸ਼ਬੂ ਚੰਦਨ ਗੇਲੀ,
ਪਰ ਬੇਕਦਰੇ ਲੱਕੜਹਾਰੇ, ਕਿੱਕਰ ਜਿੰਨੀ ਕਦਰ ਨਾ ਜਾਣੀ।

ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਫੜ ਕੇ, ਨਾ ਫਿਰ ਬੰਦ ਗਲੀ ਦੇ ਅੰਦਰ,
ਏਸ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ, ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਰੂਹ ਦਾ ਹਾਣੀ।

ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਤਾਣਾ-ਪੇਟਾ, ਸੰਭਲ ਸੰਭਲ ਕੇ ਤੁਰਨਾ ਪੈਂਦਾ,
ਸਗਲ ਹਯਾਤੀ ਰੋ ਰੋ ਲੰਘਦੀ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਜੇ ਉਲਝੇ ਤਾਣੀ।

ਭਟਕਣ ਅੰਦਰ ਮਿਰਗ ਮਿਰਗਣੀ, ਲੱਭਦੇ, ਨੱਸਦੇ ਹਫ਼ ਜਾਂਦੇ ਨੇ,
ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ ਵੀ ਸਦੀਆਂ ਲੰਮੀ ਪੀੜ ਪੁਰਾਣੀ।

ਇਹ ਜਾਦੂ ਨਾ ਟੂਣਾ ਕੋਈ ਵੇਖ ਮੁਹੱਬਤੀ ਅੱਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ,
ਪਰਬਤ ਜੇਰੇ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ, ਪਿਘਲ਼ ਗਿਆ ਤੇ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ।

●

❑

ਸਰਹੱਦਾਂ ਜਾਂ ਚੌਂਕ ਚੁਰਸਤੇ

ਸਰਹੱਦਾਂ ਜਾਂ ਚੌਂਕ, ਚੁਰਸਤੇ, ਵਰਦੀ ਵਿਚ ਜੋ ਦਿਸਦੇ ਨੇ।
ਸੱਚੋ ਸੱਚ ਸੁਣਾ ਵੇ ਜੋਗੀ, ਇਹ ਰਖਵਾਲੇ ਕਿਸ ਦੇ ਨੇ।

ਜਬਰ ਕਰੇ ਜੇ ਸੱਤ-ਬੇਗਾਨਾ, ਪੀੜ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਭੁੱਲਦੀ ਨਾ,
ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕਰਦੇ, ਫੱਟ ਸਦੀਆਂ ਤਕ ਰਿਸਦੇ ਨੇ।

ਮੈਂ ਸਮਿਆਂ ਦਾ ਮੁਣਸ਼ੀ, ਲੇਖਾ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ,
ਦੱਸਣਾ ਪੈਣਾ, ਲੋਕ ਨਿਤਾਣੇ, ਕਿਸ ਚੱਕੀ ਵਿਚ ਪਿਸਦੇ ਨੇ।

ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਤੇਲ ਤੇ ਬੱਤੀ ਚੇਤਨਤਾ ਦੀ ਪਾ ਦੇਵੋ,
ਕਾਲ਼ੀ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਰ ਅਖ਼ੀਰੀ, ਦੀਵੇ ਜਾਂਦੇ ਹਿਸਦੇ ਨੇ।

ਅਗਨ-ਅਨਾਰ ਦਿਉ ਨਾ ਇਸ ਨੂੰ, ਬੱਚਾ ਹੈ ਮਾਸੂਮ ਜਿਹਾ,
ਨਾ ਖੋਹਵੋ ਜੀ ਬਚਪਨ ਇਸ ਦਾ, ਖੇਡ-ਖਿਡੌਣੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨੇ।

ਸਰਬ-ਸਮੇਂ ਦੀ ਤਖ਼ਤੀ ਉੱਤੇ ਸਾਬਰ ਜੋ ਵੀ ਨੇ ਲਿਖਦੇ,
ਵਕਤ ਹਮੇਸ਼ ਸੰਭਾਲੇ ਅੱਖਰ, ਜ਼ਾਲਮ ਤੋਂ ਨਾ ਮਿਸਦੇ ਨੇ।

ਏਥੇ ਸੀ ਗੁਰ-ਗਿਆਨ ਦਾ ਪਹਿਰਾ, ਸਾਥੋਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਆਚ ਗਿਆ,
ਪੱਥਰ ਦੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਮੱਥੇ ਤਾਹੀਂਓਂ ਘਿਸਦੇ ਨੇ।

●

❑

ਜੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਰਾਖੀ ਬਿੱਲਿਆਂ ਨੂੰ

ਜੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਰਾਖੀ ਬਿੱਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਿਠਾਉਗੇ।
ਪਛਤਾਉਗੇ, ਪਛਤਾਉਗੇ, ਮੈਂ ਫਿਰ ਕਹਿੰਦਾਂ ਪਛਤਾਉਗੇ।

ਤਾਕਤ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ, ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕੀੜੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ,
ਜਦ ਵਕਤ ਨੇ ਉੱਤਰ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ, ਫਿਰ ਹੱਥ ਮਲ਼ਦੇ ਰਹਿ ਜਾਉਗੇ।

ਧਰਤੀ ਦੀ ਅਸਲ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ, ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਹੋ ਇਨਕਾਰੀ ਕਿਉਂ,
ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਮੁਸੀਬਤ ਤੋਂ, ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਫੇਰ ਲੰਘ ਜਾਉਗੇ।

ਕਦ ਤੀਕਣ ਸੁੱਕਣੇ ਪਾਉਣਾ ਹੈ, ਮਾਸੂਮ ਗੁਟਾਰਾਂ ਘੁੱਗੀਆਂ ਨੂੰ,
ਹੁਣ ਉੱਡਣਹਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ, ਦੱਸ ਕਿਹੜਾ ਚੋਗਾ ਪਾਉਗੇ?

ਕੁਰਸੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ, ਟੰਗ ਦੇਵੋ ਛਿੱਕੇ ਸ਼ਰਮਾਂ ਨੂੰ,
ਅਸੀਂ ਭਰਮ-ਜਾਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ, ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਕੀਹ ਸਮਝਾਉਗੇ?

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੇ ਉਹ ਕੁਝ ਦੱਸ ਦੇਣਾ, ਜੋ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ,
ਜੇ ਤੋੜ ਦਿਉਗੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਂ, ਹਰ ਟੁਕੜੇ ਤੋਂ ਘਬਰਾਉਗੇ।

ਤੁਸੀਂ ਰੱਸੀਆਂ ਦੇ ਸੱਪ ਮਾਰਨ ਲਈ, ਲਾਠੀ ਤੇ ਗੋਲੀ ਵਰਤ ਲਏ,
ਜੇ ਅਸਲ ਪਟਾਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ ਤਾਂ, ਫਿਰ ਕਿੱਦਾਂ ਕੀਲ ਬਿਠਾਉਗੇ?

ਇਹ ਦਰਬਾਰੀ, ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਜੋ, ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਫ਼ੈਲਾਉਂਦੇ ਨੇ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਸੌਖੀ ਨਹੀਂ, ਕਦ ਤੀਕ ਭੁਲੇਖੇ ਖਾਉਗੇ?

ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਾਰੀ ਹਾਂ, ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਏਦਾਂ ਆਖ ਰਹੇ,
ਇਹ ਧਰਤੀ ਕੁਝ ਵੀ ਰੱਖਦੀ ਨਾ, ਜੋ ਬੀਜੋਗੇ ਸੋ ਪਾਉਗੇ।

●

❑

ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ

ਪਿਆਰ, ਮੁਹੱਬਤ, ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਕਬਜ਼ਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।
ਦੋ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਕੋਈ ਲੀਕ ਨਹੀਂ।

ਚੰਨ ਦਾ ਟੋਟਾ ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਆਣ ਪਿਆ,
ਉਂਝ ਧਰਤੀ ਦੇ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਨਜ਼ਦੀਕ ਨਹੀਂ।

ਰੂਹ ਦਾ ਪਿਆਰ ਉਧਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਦਿਲਬਰ ਨੂੰ,
ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੀਕ ਨਹੀਂ।

ਜਿਸਮਾਂ ਦੀ ਮੋਹਤਾਜ ਚਾਨਣੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ,
ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਲੱਗਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਡੀਕ ਨਹੀਂ।

ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਵੇਖੀ, ਮਾਣ ਲਈ,
ਤੁਧ ਬਿਨ ਕਰਨੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਸਦੀਕ ਨਹੀਂ।

ਦੂਰ ਦੇਸ, ਪਰਦੇਸ ਬੇਗਾਨੀ ਧਰਤੀ ਤੇ,
ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਸੁਣਦੀ ਮੇਰੀ ਚੀਕ ਨਹੀਂ।

ਦਿਲ ਤੋਂ ਦਿਲ, ਤਲਵਾਰ-ਧਾਰ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਹੈ,
ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਕੋਈ ਸਫ਼ਰ ਬਾਰੀਕ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਤੇ ਵਗਦੀ ਪੌਣ, ਹਵਾ ਦਾ ਬੁੱਲਾ ਹਾਂ,
ਬਦਨ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਕ ਨਹੀਂ।

ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਨਾਗ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ,
ਕੀਲ ਪਟਾਰੀ ਪਾਉਣਾ ਵੀ ਹੁਣ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

●

❑

ਨੈਣ ਜਦੋਂ ਬਰਸਣ ਲਈ ਤਰਸਣ

ਨੈਣ ਜਦੋਂ ਬਰਸਣ ਲਈ ਤਰਸਣ, ਉਹ ਪਲ ਕਦੇ ਨਾ ਆਵੇ ਰੱਬਾ।
ਹੌਕਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣੋਂ ਸਹਿਮੇ, ਵਕਤ ਨਾ ਇੰਜ ਡਰਾਵੇ ਰੱਬਾ।

ਦਾਨਿਸ਼ ਨੂੰ ਬੇਅਦਬ ਕਰਨ ਦੀ, ਰੀਤ ਪੁਰਾਣੀ ਮਰ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇ,
ਅਦਲੀ ਰਾਜਾ ਸੱਚ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ, ਹੁਣ ਨਾ ਫੇਰ ਸੁਣਾਵੇ ਰੱਬਾ।

ਪੌਣਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਧੂੰਆਂ, ਧਰਮ-ਕਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਥੱਲੇ,
ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਨਾ, ਬਲੀ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਰੱਬਾ।

ਪੁਸਤਕ-ਸਾਲ, ਚਕਿਤਸਾ ਗੁੰਮੀ, ਪਾਠਸ਼ਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਵੀ ਉੱਜੜੀ,
ਗੁੰਮ ਗਵਾਚ ਗਏ ਕਿਉਂ ਚਾਰੋਂ, ਧਰਮਸਾਲ ਦੇ ਪਾਵੇ ਰੱਬਾ।

ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਰਖਵਾਲਾ ਸਾਡਾ, ਪਰ ਕਿਉਂ ਆਗੂ ਅਕਲੋਂ ਪੈਦਲ,
ਪੰਜ ਸਦੀਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਨਾ ਆਈ, ਕਿਹੜਾ ਅਕਲ ਸਿਖਾਵੇ ਰੱਬਾ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਉਂਦੀ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਨਾਅਰੇ ਮਾਰ ਡਰਾਉਂਦਾ,
ਜਿਸ ਨੇ ਬਚਪਨ ਸਣੇ ਜਵਾਨੀ, ਖਾਧੀ, ਮੁੜ ਨਾ ਆਵੇ ਰੱਬਾ।

ਰੱਤੇ ਰੰਗ ਦੀ ਫੁਲਕਾਰੀ ਤੇ, ਮੋਰ ਬੂਟੀਆਂ ਰੀਝਾਂ ਸਾਲਮ,
ਰੇਸ਼ਮ ਧਾਗਾ ਸੂਈ ਅੰਦਰ ਤੁਧ ਬਿਨ ਕਿਹੜਾ ਪਾਵੇ ਰੱਬਾ।

ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਲੀਕ ਤਾਂ ਵਾਹੀ, ਰੂਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਵੀਂ,
ਯਮਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਆਲਮ ਅੰਬਰਸਰ ਵਿੱਚ ਗਾਵੇ ਰੱਬਾ।

●

❑

ਸਹਿਮ ਦੀ ਬਗੀਚੜੀ

ਸਹਿਮ ਦੀ ਬਗੀਚੜੀ 'ਚ ਚਿੜੀ ਵੀ ਨਾ ਚੂਕਦੀ।
ਹਾਏ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਚੱਲੀ, ਜਿੰਦ ਚਲੀ ਕੂਕਦੀ।

ਚੱਲਿਆ ਪਟਾਕਾ ਭਾਵੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਖੇਡ ਹੈ,
ਕੰਬਿਆ ਵਜੂਦ, ਜਾਪੇ ਗੋਲ਼ੀ ਜਾਵੇ ਸ਼ੂਕਦੀ।

ਏਸ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ ਲਾਈਆਂ ਸਿਵਿਆਂ 'ਚ ਰੌਣਕਾਂ,
ਕਲਮੂੰਹੀ ਬੂਥੀ ਸਦਾ, ਚੰਦਰੀ ਬੰਦੂਕ ਦੀ।

ਤੈਨੂੰ ਸੀ ਬਣਾਇਆ, ਭਗਵਾਨ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ,
ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਨਾ ਸੀ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਲੂਕ ਦੀ।

ਸਾਡਿਆਂ ਤੇ ਹੌਕਿਆਂ ਦੀ, ਜਾਣੀ ਨਾ ਤੂੰ ਵੇਦਨਾ,
ਅੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ, ਹਮੇਸ਼ ਪੀੜ ਹੂਕ ਦੀ।

ਰੂਹ ਮੇਰੀ ਉੱਤੇ ਏਸ ਵੇਲੇ ਜਿੰਨਾ ਭਾਰ ਹੈ,
ਜਿੰਦ ਚੁੱਕ ਸਕੇ, ਇਹ ਔਕਾਤ ਨਹੀਂ, ਮਲੂਕ ਦੀ।

ਅੱਕ ਦੀ ਤੂੰ ਰਾਖੀ ਕਰੇਂ ਅੰਬ ਵੱਢੇਂ ਰਾਜਿਆ,
ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ ਤੈਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਸਾਦੀ ਟੂਕ ਦੀ।

●

❑

ਇਸ ਵਾਰੀ ਨਾ ਦਿਲ ਦੇ ਆਖੇ

ਇਸ ਵਾਰੀ ਨਾ ਦਿਲ ਦੇ ਆਖੇ, ਦੀਵੇ ਬਾਲ਼ ਦੀਵਾਲ਼ੀ ਨੂੰ।
ਅੱਥਰੂ ਅੱਥਰੂ ਟੀਂਡੇ ਵੇਖੀਂ, ਖੇਤ 'ਚ ਰੁਲ਼ਦੇ ਹਾਲ਼ੀ ਨੂੰ।

ਦੋ ਡੰਗ ਦੀ ਜੋ ਰੋਟੀ ਖ਼ਾਤਰ, ਪੜ੍ਹਨ ਸਕੂਲੋਂ ਰਹਿ ਚੱਲਿਆ,
ਸਿਰ ਤੇ ਪੈਰੋਂ ਨੰਗ-ਧੜੰਗੇ, ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਇਓ ਪਾਲ਼ੀ ਨੂੰ।

ਚੋਰ ਚੋਰ ਦਾ ਰੌਲਾ ਹੁਣ ਤੇ ਚੋਰ ਵਧੇਰੇ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ,
ਬੁੱਕਲ਼ ਵਿਚ ਲੁਕਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਅਲੀਆ ਬਾਬਾ ਚਾਲ਼ੀ ਨੂੰ।

ਅਣਖ਼ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਖਾਂਦੇ, ਆਹ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ,
ਪੀਜ਼ਾ ਬਰਗਰ ਖੋਹ ਕੇ ਲੈ ਗਏ, ਸਾਡੇ ਹੱਥ 'ਚੋਂ ਥਾਲ਼ੀ ਨੂੰ।

ਚਿੱਟੀ ਦਾਲ 'ਚ ਕਾਲ਼ਾ ਦਾਣਾ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਲਈ ਮਿਹਣਾ ਸੀ,
ਹੁਣ ਤੇ ਸਾਰੀ ਦਾਲ਼ ਕਲੂਟੀ, ਕਹੀਏ ਕੀਹ ਹੁਣ ਕਾਲ਼ੀ ਨੂੰ।

ਸਿਰ ਤੋਂ ਲਹਿ ਕੇ ਸਾਡੀ ਪਗੜੀ, ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਜੇ ਰੁਲਦੀ ਹੈ,
ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਇੱਜ਼ਤ ਵਾਂਗ ਸੰਭਾਲ਼ੀ ਨੂੰ।

ਕੀਹ ਹੋਇਆ ਜੇ ਡਾਂਗ ਤੇ ਗੋਲੀ ਮਿਲਦੀ ਤੈਨੂੰ, ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾ,
ਇਹ ਹੀ ਸਨਦ ਹਕੂਮਤ ਦੇਵੇ, ਹੱਕ ਸੱਚ ਦੀ ਰਖਵਾਲ਼ੀ ਨੂੰ।
●

❑

ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਰਾਜੇ

ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਰਾਜੇ ਬਣ ਗਏ, ਘਾਹੀਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਘਾਹੀ ਨੇ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੌਤ ਬਰਾਬਰ ਕੀਤੀ, ਦੀਨ-ਈਮਾਨ ਦੀ ਫਾਹੀ ਨੇ।

ਆਦਮਖ਼ੋਰ ਆਵਾਜ਼ ਤੇ ਹੋਕਾ ਜਿਸਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ,
ਤਾਂਡਵ-ਨਾਚ ਬੜਾ ਚਿਰ ਨੱਚਿਆ, ਵਰਦੀਧਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ।

ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ ਮੰਗਿਆਂ ਮਿਲਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੌਲਤ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ,
ਕੀਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਇਆ, ਅਸਲ ਸਵਾਲ ਤੇ ਆਹੀ ਨੇ।

ਕੀਮਤ ਤਾਰੇ ਬਿਨ ਜੋ ਮਿਲਦਾ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਸੌਖਾ ਹੈ,
ਧਰਤੀ-ਪੁੱਤਰਾ ਸਮਝ ਨਿਸ਼ਾਨੀ, ਇਹ ਹੀ ਅਸਲ ਤਬਾਹੀ ਨੇ।

ਜਿਸ ਗੱਡੀ ਅਸਵਾਰ ਮੁਸਾਫਿਰ,ਸਿਵਿਆਂ ਅੰਦਰ ਅੰਤ ਪੜਾਅ,
ਮੌਤ-ਸਵਾਰੀ ਕਰਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਕਿਸ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਰਾਹੀ ਨੇ।

ਨਾਅਰਾ ਧਰਮ-ਈਮਾਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਅਸਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੋਰ ਕਿਤੇ,
ਅੰਨ੍ਹੀ ਰੱਯਤ ਗਿਆਨ ਦੇ ਬਾਝੋਂ, ਬਣ ਗਏ ਕਾਨੇ ਕਾਹੀ ਨੇ।

ਇਸ ਪਾਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ, ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਕੌਣ ਭਲਾ,
ਸਾਡੇ ਜੋ ਹਮਦਰਦ ਕਹਾਉਂਦੇ, ਵੇਖੋ ਜੀ ਕਿਸ ਬਾਹੀ ਨੇ।

●

❑

ਅੱਜ ਪਾਪ ਵਾਲੀ ਜੰਞ

ਅੱਜ ਪਾਪ ਵਾਲੀ ਜੰਞ ਘਰੋਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਚੜ੍ਹੀ।
ਵੇਖ ਅੰਬਰਾਂ 'ਚ ਲਾਲਗੀ ਹਨ੍ਹੇਰ ਪਿੱਛੇ ਖੜ੍ਹੀ।

ਵੇਖ ਪੁਤਲੀ ਦਾ ਨਾਚ ਐਵੇਂ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾ ਮਾਰ,
ਇਹ ਵੀ ਵੇਖ ਤੇ ਪਛਾਣ, ਪਿੱਛੇ ਡੋਰ ਕਿਸ ਫੜੀ।

ਹੁਣ ਫੇਰ ਤੁਰੀ ਲਹਿੰਦੀ ਗੁੱਠੋਂ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਧਾੜ,
ਅਜੇ ਮੁੱਕੀ ਨਾ ਸੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਝੜੀ।

ਭਾਵੇਂ ਤਖ਼ਤ-ਲਾਹੌਰ, ਭਾਵੇਂ ਦਿੱਲੀ-ਦਰਬਾਰ,
ਤਾਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਲੱਥੀ ਨਾ ਹੀ ਚੜ੍ਹੀ।

ਰਾਤੀਂ ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਕੰਬਿਆ ਵਜੂਦ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ,
ਜਿਸ ਖਾਧੀ ਸੀ ਜਵਾਨੀ, ਇਹ ਤੇ ਓਸ ਦੀ ਹੈ ਕੜੀ।

ਨਾ ਸਿਕੰਦਰਾ ਤੂੰ ਭੁੱਲੀਂ, ਹੋ ਕੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ,
ਸਦਾ ਧਰਤੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਵਾਗ ਤੇਰੀ ਫੜੀ।

ਸਾਨੂੰ ਕਹੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰੀ ਖ਼ੂਨ,
ਅਸੀਂ ਜਾਬਰਾਂ ਦੀ ਮੰਨਣੀ ਨਾ ਕਦੇ ਵੀ ਜੀ ਤੜੀ।

ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਔਰੰਗੇ ਤੇ ਫਰੰਗੀਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ,
ਜਿਹੜੇ ਮਨ ਦੇ ਸਰੋਵਰਾਂ 'ਚ ਘੋਲ਼ਦੇ ਨੇ ਕੜ੍ਹੀ।

ਦੱਸਾਂ ਭੇਤ ਵਾਲੀ ਗੱਲ, ਮੰਨੀਂ ਅੱਜ ਭਾਵੇਂ ਕੱਲ੍ਹ,
ਕਦੇ ਸੱਜਣਾ, ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਰੀਏ ਨਾ ਅੜੀ।

●

❑

ਵਕਤ ਦੇ ਇਸ ਕਾਫ਼ਲੇ ਨੂੰ

ਵਕਤ ਦੇ ਇਸ ਕਾਫ਼ਲੇ ਨੂੰ ਵਾਚਣਾ ਨਾ ਸਰਸਰੀ।
ਇਹ ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਦਰਦ-ਭਰਿਆ ਤੇ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਨਾਬਰੀ।

ਖੇਤ ਜਦ ਵੀ ਜਾਗਦੇ ਨੇ, ਧਰਤ ਆਵੇ ਜ਼ਲਜ਼ਲਾ,
ਕੰਬਦੇ ਧੌਲਰ ਤੇ ਕੁਰਸੀ, ਨੱਕੋ ਨੱਕ ਜੋ ਆਫ਼ਰੀ।

ਲੋਕਤਾ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਅੱਗੇ, ਕੌਣ ਤੱਗ ਸਕਦਾ ਭਲਾ,
ਮਾਣਮੱਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਆਖ਼ਰੀ।

ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਹੱਥ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤੇ ਤਿਲਕਿਆ,
ਧਰਤ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਸਾਡੇ ਖਿਸਕਵੀਂ ਤੇ ਮਰਮਰੀ।

ਕਿਉਂ ਮੁਸੀਬਤ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਅੱਖ ਦੇ ਇੱਕ ਫੋਰ ਵਿਚ,
ਵਰਤਦਾ ਚਾਤਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਧਰਮ ਦੀ ਜਾਦੂਗਰੀ।

ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਅੰਗਿਆਰ ਉੱਤੇ ਧਰ ਕੇ, ਕਹਿਣਾ ਸਬਰ ਕਰ,
ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਬਰਾਨਾ ਬਰਬਰੀ।

ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਾਰੇ, ਅਗਨ ਸਾੜੇ, ਭਰਮ ਹੈ,
ਸਰਬ-ਸਮਿਆਂ ਤੀਕ ਜਗਣੀ, ਜੋਤ ਇਹ ਆਸਾਵਰੀ।

●

❑

ਅਜਬ ਹੈ ਇਹ ਗਜ਼ਬ ਵੀ ਹੈ

ਅਜਬ ਹੈ ਇਹ ਗਜ਼ਬ ਵੀ ਹੈ, ਧਰਮ ਦੀ ਸੌਦਾਗਰੀ।
ਕਰ ਰਹੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਵੀ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦੀ ਚਾਕਰੀ।

ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਰਨਾ ਅਦੂਲੀ, ਫ਼ਰਜ਼ ਵੀ ਤੇ ਸ਼ੌਕ ਵੀ,
ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਕਰ ਰਿਹਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ਾਗਰੀ।

ਭੁੱਲ ਗਏ ਨੇ ਫ਼ਰਕ ਲੋਕੀਂ, ਜੀਣ ਦਾ ਤੇ ਮਰਨ ਦਾ,
ਮੰਨ ਗਏ ਉਸਤਾਦ ਤੇਰੀ ਅਜਬ ਹੈ ਜਲਵਾਗਰੀ।

ਇੱਕ ਹੀ ਓਂਕਾਰ ਸਾਡਾ, ਜਾਪਦਾ ਖ਼ਤਰੇ ਅਧੀਨ,
ਪਿੰਡ ਗੇੜਾ ਮਾਰਦੇ ਹੁਣ ਮੌਲਵੀ ਤੇ ਪਾਦਰੀ।

ਬਿਰਖ਼-ਬੂਟੇ ਗ਼ੈਰਹਾਜ਼ਰ, ਇੱਟ, ਪੱਥਰ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ,
ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਹਿਲਾਂ ਏਸ ਥਾਂ ਬਾਰਾਂਦਰੀ।

ਬਿਨ ਬੁਲਾਏ ਰੋਜ਼ ਆਵੇਂ, ਸੁਪਨਿਆਂ ਤੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ,
ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਦੀ ਏਦਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਏਂ ਮੁਖ਼ਬਰੀ।

ਫ਼ਸਲ ਸੋਇਆਂ ਦੀ ਖੜ੍ਹੀ, ਭਰਪੂਰ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈ,
ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਾਇਮ ਉਸ ਦੀ ਦਾਤਰੀ।
●

❑

ਜਬਰ ਸਬਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ

ਜਬਰ ਸਬਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤੁਰਦਾ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਸਦਾ।
ਫ਼ਾਸਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਿਉਂ ਪਾਣੀਪੱਤ ਕਰਨਾਲ ਸਦਾ।

ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਰੇ ਰਾਤੀਂ ਜਗਦੇ ਏਦਾਂ ਲੱਗਦੇ ਨੇ,
ਨੇਰ੍ਹ ਮਿਟਾਵਣ ਖਾਤਰ ਤਣਿਆ, ਚਾਨਣੀਆਂ ਦਾ ਜਾਲ਼ ਸਦਾ।

ਬੇਸੁਰਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਸਿਤਾਰਾਂ, ਚੀਕਦੀਆਂ ਨੇ ਤਾਰਾਂ ਸੁਣ,
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਾਲੀ ਝਾਂਜਰ ਤਾਹੀਉਂ, ਤਾਲੋਂ ਹੈ ਬੇਤਾਲ ਸਦਾ।

ਦਸਤਾਰਾਂ ਵੀ ਘੱਟੋ ਰੁਲੀਆਂ, ਚੁੰਨੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਨੇ,
ਇਕ ਵੀ ਉੱਤਰ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਓਂ, ਰੁਲ਼ਦੇ ਫਿਰਨ ਸਵਾਲ ਸਦਾ।

ਵੇਖ ਮਜ਼ਾਰੀਂ ਰੌਣਕ-ਮੇਲੇ, ਕਬਰੀਂ ਦੀਵੇ ਜਗਦੇ ਨੇ,
ਪੌਣ ਮਰਸੀਏ ਰੋਂਦੀ ਅੱਜ ਵੀ, ਹਾਲੋਂ ਹੈ ਬੇਹਾਲ ਸਦਾ।

ਲੁੱਟਣ, ਕੁੱਟਣ, ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਪੁੱਟਣ, ਧਰਤੀ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ,
ਧਰਮੀ-ਪੁੱਤ ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਚੱਲਣ, ਵੇਖੋ ਟੇਢੀ ਚਾਲ ਸਦਾ।

ਆਣ ਜਗਾਉਂਦੇ ਬੈਠੇ ਸੁੱਤੇ, ਬਾਬਾ ਓਹੀ ਸਾਰੇ ਫੇਰ,
ਰਲ਼ਦੇ ਵੇਖ, ਮੁਕੱਦਮ ਸਾਰੇ, ਰਾਜੇ ਸ਼ੀਂਹਾਂ ਨਾਲ ਸਦਾ।
●

❑

ਮੇਰੇ ਵੀਰੋ, ਮਾਂ ਪਿਉ ਜਾਇਓ

ਮੇਰੇ ਵੀਰੋ, ਮਾਂ ਪਿਉ ਜਾਇਓ, ਅੱਗੇ ਲੱਗਿਆ ਜਾਲ ਬਈ।
ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਰੋਹੀਆਂ ਵਿਚ, ਕੂਕਣ, ਪਿਛਲੇ ਹੀ ਕੰਕਾਲ ਬਈ।

ਕੈਸਾ ਮੌਸਮ ਆਇਆ ਸਾਨੂੰ ਸਿਵਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਲੈ ਤੁਰਿਆ,
ਮੌਲਾ ਖ਼ੈਰ ਕਰੇ ਹੁਣ ਸਿਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਆਣ ਸਿਆਲ਼ ਬਈ।

ਇਹ ਵਿਗਿਆਨੀ ਮੰਨਣ ਜਾਂ ਨਾ ਮੰਨਣ ਮਰਜ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ,
ਜ਼ਾਲਮ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ, ਤਾਂ ਹੀ ਆਉਣ ਭੂਚਾਲ਼ ਬਈ।

ਇਨਕਲਾਬ ਨੇ ਕੀਹ ਆਉਣਾ ਸੀ, ਦੋ-ਅਮਲੀ ਨੇ ਮਾਰ ਲਿਆ,
ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਪਹੀਏ ਚੱਲਦੇ, ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀ ਚਾਲ ਬਈ।

ਖਾਲਸਿਆਂ ਦੀ ਵਾਸੀ ਅੰਦਰ ਥਾਂ ਥਾਂ ਆਰੇ ਚਾਲੂ ਨੇ,
ਬਿਰਖ-ਵਿਹੂਣਾ ਹੋ ਚੱਲਿਆ ਏ ਲੱਖੀ-ਜੰਗਲ ਢਾਲ਼ ਬਈ।

ਮਿਰਗਜਲੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਦੇ ਤੁਰਦੇ ਮਰ ਚੱਲੇ,
ਜਨਮ-ਘੜੀ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੀਕਰ ਤਾਂ ਹਾਲੋਂ ਹਾਂ ਬੇਹਾਲ ਬਈ।

ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾ, ਹਰ ਵਾਰ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ,
ਜਾਪ ਸੂਹਾ ਫੁੱਲ ਖਿੜੇਗਾ, ਏਥੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਬਈ।

●

❑

ਭੁੱਲ ਗਈ ਪਰਵਾਜ਼ ਮੈਨੂੰ

ਭੁੱਲ ਗਈ ਪਰਵਾਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਜਾਮ ਕਿਉਂ ਪਰ ਹੋ ਗਏ।
ਉੱਡਣੇ ਪੰਛੀ ਦੇ ਕਿਉਂ, ਵਰਮੀ 'ਚ ਨੇ ਘਰ ਹੋ ਗਏ।

ਇਹ ਸਿਖਾਏ ਸਬਕ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਕਿੰਨਾ ਬੋਲਦੇ,
ਵੇਖ ਲੈ ਤੋਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੁਣ ਹੋਰ ਚਾਤਰ ਹੋ ਗਏ।

ਸਾਦਗੀ-ਸਵਰੂਪ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ ਅੱਜ ਤੀਕ,
ਖੰਭ ਉੱਗਣ ਸਾਰ ਹੀ ਇਹ ਵੇਖ ਸ਼ਾਤਰ ਹੋ ਗਏ।

ਘੇਰ ਲਏ ਚਿੜੀਆਂ ਜਦੋਂ ਵੀ, ਬਾਜ਼ ਸ਼ਾਹੀ-ਮਹਿਲ ਦੇ,
ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦੇ ਇਹ ਪਰਿੰਦੇ, ਤਰਸ ਪਾਤਰ ਹੋ ਗਏ।

ਹੁਣ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ, ਕੰਬਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਤੋਂ,
ਵਕਤ ਹੱਥੋਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰੇ ਕਿੰਨੇ ਆਤੁਰ ਹੋ ਗਏ।

ਦਰੋਪਦੀ ਦੀ ਪੱਤ ਲੁੱਟੇ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕੌਰਵ-ਸਭਾ,
ਸਿਤਮ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਖਾਮੋਸ਼ ਠਾਕੁਰ ਹੋ ਗਏ।

ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖ਼ਲਬਲੀ ਹੈ, ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਖਿਸਕਦੇ,
ਤੁਰ ਰਿਹਾਂ ਪਰ ਦੂਰ ਮੈਥੋਂ ਕਿਉਂ ਤੇਰੇ ਦਰ ਹੋ ਗਏ।

ਔੜ ਮਾਰੀ ਧਰਤ ਵਾਂਗੂੰ ਖੁਸ਼ਕ ਅੱਖ ਦੇ ਖ਼੍ਵਾਬ ਸੀ,
ਦਿਲ ਅਚਾਨਕ ਪਿਘਲਿਆ ਤੇ ਨੈਣ ਵੀ ਤਰ ਹੋ ਗਏ।

●

❑

ਜਦ ਵੀ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਇੰਜ ਲੱਗਿਆ

ਜਦ ਵੀ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਇੰਜ ਲੱਗਿਆ ਮੇਰੇ ਚਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ।
ਜਾਗਦਿਆਂ ਤੇ ਸੁੱਤਿਆਂ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ, ਮਹਿਕੇ ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ।

ਹੱਸੇਂ ਲੱਗਦਾ ਫੁੱਲ ਕਿਰਦੇ ਨੇ, ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਭਰ ਚੱਲੀ ਹੈ,
ਕੋਸੀ ਧੁੱਪ ਸਿਆਲ ਦੀ ਜੀਕੂੰ, ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਬਨੇਰੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ।

ਮੱਥੇ ਚਮਕੇ ਨੂਰ-ਇਲਾਹੀ, ਜ਼ੱਰਾ ਜ਼ੱਰਾ ਚਾਨਣ, ਚਾਨਣ,
ਮਨ-ਮਸਤਕ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ-ਰੌਸ਼ਨ, ਕਰਦੀ ਦੂਰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ।

ਬਿਨ ਮਿਲਿਆਂ ਵੀ ਚੰਨ ਦੀ ਟਿੱਕੀ, ਧੋ ਜਾਂਦੀ ਨਿੱਤ ਰਾਤ ਦੇ ਵਸਤਰ,
ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਮੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਰਦੀ ਪੰਧ ਲੰਮੇਰੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ।

ਅਜ਼ਲਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਪਿਆਸ ਨਿਰੰਤਰ, ਮਿਟਦੀ ਨਹੀਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੱਕਿਆਂ,
ਤਪਦੀ ਲੋਹ ਤੇ ਕਿਣ ਮਿਣ ਕਣੀਆਂ, ਤਰੇਲ ਦੇ ਮੋਤੀ ਕੇਰੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ।

ਖ਼੍ਵਾਬ ਖ਼ਿਆਲ 'ਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੱਕਿਆ, ਏਦਾਂ ਕਿੱਸਰਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ,
ਪੋਲੇ ਕਦਮੀਂ ਪਿੱਛਿਉਂ ਆ ਕੇ, ਨੇਤਰ ਘੁੱਟੇ ਮੇਰੇ ਖੁਸ਼ਬੂ।

ਮਨ ਦੇ ਬਾਗ-ਬਗੀਚੇ ਅੰਦਰ, ਫੁੱਲ-ਕਲੀਆਂ ਨੂੰ ਖਿੜਨ ਦਿਆ ਕਰ,
ਏਦਾਂ ਮਾਣ ਲਵੇਂਗਾ ਰਹਿੰਦੀ, ਸਾਹਾਂ ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਖੁਸ਼ਬੂ।

ਅੰਬਰ ਵਿਚ ਟਿਮਕਦੇ ਤਾਰੇ, 'ਕੱਲ੍ਹੇ-'ਕੱਲ੍ਹੇ ਕਿੰਨੇ ਸਾਰੇ,
ਚੁੱਪ ਨੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਭਰਨ ਹੁੰਗਾਰੇ, ਪੁੱਛਦੀ ਸ਼ਾਮ-ਸਵੇਰੇ ਖੁਸ਼ਬੂ।

ਨੀਮ ਗੁਲਾਬੀ ਚਿਹਰਾ ਤੱਕਿਆ, ਕਣ ਕਣ ਅੰਦਰ ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ,
ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਡੂੰਘਾ ਕਿਧਰੇ, ਲਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਈ ਡੇਰੇ ਖੁਸ਼ਬੂ।

●

ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸਦਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ

ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸਦਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ।
ਵਕਤ ਨਿਰੰਤਰ ਤੁਰਨਾ, ਇਸਨੇ ਬਹਿਣਾ ਨਹੀਂ।

ਘੁੱਟ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾ ਲੈ ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗਾਨੀ ਨੂੰ,
ਇਸ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਗਹਿਣਾ ਨਹੀਂ।

ਠੋਕਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹੀ ਬਦਕਿਸਮਤ ਸਨ,
ਦਾਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੋਂ ਇਹ ਲਹਿਣਾ ਨਹੀਂ।

ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਮੰਗੇਂ ਜਿੰਦ ਵੀ ਤਰੀ ਹੈ,
ਜ਼ੋਰ ਜਬਰ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਹਿਣਾ ਨਹੀਂ।

ਪਿਛਲੇ ਜ਼ਾਲਮ ਕਿੱਥੇ?, ਬਰਾਂ ਖਾ ਗਈਆਂ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਵੇਖ ਲਵੀਂ, ਕੱਖ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ।

ਚਾਨਣ ਨਾਲ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦੀ ਵੀ ਕੁਸ਼ਤੀ ਹੈ,
ਹਿੰਮਤ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਉਸ ਨੇ ਢਹਿਣਾ ਨਹੀਂ।

ਸੂਰਜ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਸੌਂਪ ਗਿਐ,
ਉਸਦੀ ਥਾਂ ਮੈਂ ਜਗਦਾਂ, ਸਿਰਫ਼ ਟਟਹਿਣਾ ਨਹੀਂ।

●

❑

ਮਹਿਕਦਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਜਾਪੇ ਮਰ ਗਿਆ

ਮਹਿਕਦਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਜਾਪੇ ਮਰ ਗਿਆ।
ਕੌਣ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਟੂਣਾ ਕਰ ਗਿਆ।

ਜਾਪਿਆ ਹਰ ਕੰਧ ਹੀ ਬੇਚੈਨ ਸੀ,
ਕੰਬਿਆ ਬੂਹਾ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਘਰ ਗਿਆ।

ਬਾਹਰਲੀ ਬੱਤੀ ਜਗਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾਂ,
ਮਨ ਬੜਾ ਹੀ ਅੰਦਰੋਂ ਹੈ ਡਰ ਗਿਆ।

ਘਰ 'ਚ ਹੀ ਲੱਭੋ, ਪਛਾਣੋਂ ਆਪ ਹੀ,
ਕੌਣ ਜੋ? ਉੱਗਦੀ ਅੰਗੂਰੀ ਚਰ ਗਿਆ।

ਡੁੱਬਣਾ ਖ਼ੌਰੇ ਕਦੋਂ ਇਹ ਦੋਸਤੋ,
ਪਾਪ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਚਿਰੋਕਾ ਭਰ ਗਿਆ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਮੌਨ ਸੀ,
ਭਰਮ ਸੀ ਤੇਰਾ, ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ ਹਰ ਗਿਆ।

ਵੇਖ ਲੈ ਭਖਿਆ ਤੇ ਸੂਹਾ ਹੋ ਗਿਆ,
ਵਹਿਮ ਸੀ ਤੇਰਾ, ਕਿ ਲੋਹਾ ਠਰ ਗਿਆ।

●

❑

ਸੱਜਣਾ ਤੇਰਾ ਬੋਲ ਤਿਖੇਰਾ

ਸੱਜਣਾ ਤੇਰਾ ਬੋਲ ਤਿਖੇਰਾ, ਚੀਰ ਜਿਸਮ ਤੋਂ ਪਾਰ ਗਿਆ।
ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੌੜ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਾਂ, ਕੌਣ ਕਹੇ ਮੈਂ ਹਾਰ ਗਿਆ।

ਕੀਤਾ ਸੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਥੇਰਾ, ਬੈਠੇ ਹੁਣ ਪਛਤਾਉਂਦੇ ਹਾਂ,
ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ, ਤੇਰਾ ਵੀ ਇਤਬਾਰ ਗਿਆ।

ਸਾਬਤ-ਕਦਮ, ਸਲਾਮਤ-ਨਿਸ਼ਚਾ, ਨਾ ਡੋਲੇ ਨਾ ਥਿੜਕੇਗਾ,
ਜ਼ਹਿਰ-ਪਰੁੱਚਾ ਭਾਵੇਂ ਤੇਰਾ, ਤੀਰ ਜਿਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਗਿਆ।

ਗਰਜਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਚਿੱਤਰ, ਸਾਬਤ ਬੰਦੇ ਖਾ ਜਾਂਦਾ,
ਬੜਾ ਬਹਾਦਰ ਸੁਣਦੇ ਸਾਂ ਜੋ, ਅਣਖ਼ਾਂ ਸਣੇ ਡਕਾਰ ਗਿਆ।

ਤਲਖ਼-ਸਮੁੰਦਰ, ਚੜ੍ਹਿਆ , ਕੰਢਿਉਂ ਉੱਛਲਿਆ ਤੇ ਪਰਤ ਗਿਆ,
ਘੋਗੇ ਸਿੱਪੀਆਂ, ਮਾਣਕ-ਮੋਤੀ, ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਉਤਾਰ ਗਿਆ।

ਸੂਰਜ-ਮੁਖੀਏ ਸਭ ਸੰਸਾਰੀ, ਘੁੰਮੀ ਜਾਂਦੇ ਫ਼ਿਰਕੀ ਵਾਂਗ,
ਓਧਰ ਪੂਛ ਘੁਮਾਉਂਦੇ ਪਿੱਛੇ, ਜਿੱਧਰ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਗਿਆ।

ਚੁਸਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਘੋੜੇ ਉੱਤੇ, ਮਾਰ ਪਲਾਕੀ ਬੈਠੇ ਸਾਂ,
ਸਫ਼ਰ ਮੁਕਾਉਣੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ, ਵਕਤ ਝਕਾਨੀ ਮਾਰ ਗਿਆ।
●

❑

ਬਿਰਖ਼ ਬਰੂਟੇ ਚੀਕ ਰਹੇ ਨੇ

ਬਿਰਖ ਬਰੂਟੇ ਚੀਕ ਰਹੇ ਨੇ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਮਾਲੀ ਨੂੰ।
ਦੋਸ਼ ਕਿਉਂ ਇਹ ਦੇਈ ਜਾਵੇ, ਹਰ ਪੱਤੇ ਹਰ ਡਾਲੀ ਨੂੰ।

ਦਿਨ ਦੀਵੀਂ ਕੀ ਨੇਰ੍ਹ ਪਿਆ ਤੇ ਰਖਵਾਲੇ ਵੀ ਨਾਲ ਮਿਲ਼ੇ,
ਲੈ ਫਰਨਾਹੀ ਚੀਰੀ ਜਾਵਣ ਸ਼ਾਮਲਾਟ ਦੀ ਟਾਹਲੀ ਨੂੰ।

ਬੌਲਦ ਬੱਧੇ ਬਿਰਖ਼ਾਂ ਥੱਲੇ, ਮਾਲਕ ਦੇ ਗਲ ਫਾਹੀਆਂ ਨੇ,
ਬਿਨ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਕੇਰਨ ਅੱਥਰੂ, ਲਮਕੇ ਵੇਖ ਕੇ ਹਾਲ਼ੀ ਨੂੰ।

ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਨ ਦੀਵੀਂ, ਖੇਤ ਲੁਟੇਰੇ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ,
ਕਿੱਦਾਂ ਤੁਰੀਏ ਰਾਤ-ਬ-ਰਾਤੇ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਨੂੰ।

ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਪੁਆੜੇ ਪਾ ਗਈ, ਲੜ ਲੜ ਲੋਕੀਂ ਮਰ ਚੱਲੇ,
ਮੋਮੋ-ਠਗਣੀ ਕੂੜ-ਸਿਆਸਤ, ਪੁੱਛਿਓ ਬਾਰਾਂ-ਤਾਲ਼ੀ ਨੂੰ।

ਰੁੱਖੇ ਸੁੱਕੇ ਟੁੱਕਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕੈਦੋ ਝਪਟੀ ਮਾਰਨ ਪਏ,
ਹੀਰੇ ਚੂਰੀ ਕਦ ਦੇਵੇਂਗੀ, ਤੂੰ ਮੱਝੀਆਂ ਦੇ ਪਾਲ਼ੀ ਨੂੰ।

ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਅੱਜ ਵੀ ਰੋਵੇ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਵਗਦਾ ਹੈ,
ਅੱਥਰੂ ਅੱਥਰੂ ਤਨ ਮਨ ਇਸਦਾ, ਚੇਤੇ ਕਰ ਸੰਤਾਲ਼ੀ ਨੂੰ।

●

ਕਿੱਥੇ ਵੱਸਦੇ ਭੇਤ ਨਾ ਦੱਸਦੇ

ਕਿੱਥੇ ਵੱਸਦੇ ਭੇਤ ਨਾ ਦੱਸਦੇ, ਏਦਾਂ ਜੀਣ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ।
ਨਾ ਬੋਲੋਗੇ ਮੁੜ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਐਸਾ ਮਹਿਮਾਨ ਨਹੀਂ।

ਦਸਤਕ ਦੇ ਜੇ ਮੁੜੇ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ, ਦੀਦ-ਪਿਆਸੇ ਨੈਣ ਲਈ,
ਬੰਦ ਬੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਆ ਕਰ, ਘਟਦੀ ਤੇਰੀ ਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ।

ਸੁਰਮੇ ਵਾਂਗਰ ਪੀਸ ਕੇ ਪਾ ਲੈ, ਜਗਮਗ ਕਰਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿੱਚ,
ਨੇਤਰ-ਜੋਤ ਬਣਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ।

ਗਰਦ-ਗੁਬਾਰ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਮਨ ਦਾ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ,
ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝੀ ਪੂੰਜੀ, ਵਿਰਸਾ, ਦੂਜੇ ਤੇ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ।

ਰੂਹ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਤੜਫ਼ ਕੇ ਤੇਰੇ ਦਰਸ-ਦੀਦਾਰੇ ਮੰਗਦੀ ਹੈ,
ਰੱਬ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ ਲੁਕ ਛਿਪ ਬਹਿੰਦੈਂ, ਕੀਹ ਮੇਰਾ ਅਪਮਾਨ ਨਹੀਂ?

ਹਰ ਕਿਣਕੇ ਦੀ ਹਸਤੀ ਏਥੇ, ਬਣਦੀ ਮਿਟਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,
ਬਿਰਖ਼-ਬਰੂਟਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਮੈਨੂੰ, ਕਿਸ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਜਾਨ ਨਹੀਂ।

ਬਿਨਾ ਆਵਾਜ਼ ਹੁੰਗਾਰੇ ਭਰਦੇ, ਫੁੱਲ, ਪੱਤੇ, ਖੁਸ਼ਬੋਈਆਂ ਵੀ,
ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ ਇਹ ਤਾਂ, ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਨਹੀਂ।

❑

ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ, ਚਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ

ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ, ਚਾਰ-ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ, ਰੂਹ ਤੋਂ ਰੂਹ ਵਿਚਕਾਰ ਫ਼ਾਸਲਾ।
ਜਿਉਂ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਤੇ ਚੰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫ਼ਾਸਲਾ।

ਯਾਦ ਕਰਾਂ ਤੂੰ ਸਨਮੁਖ ਹੋਵੇਂ, ਸਗਵੀਂ ਸਾਲਮ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ,
ਅੱਖੀਆਂ ਖੋਲਾਂ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇਂ, ਦੋ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫ਼ਾਸਲਾ।

ਪੋਲੇ ਪੋਲੇ ਪੋਲੇ ਕਦਮੀਂ, ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਜਿਉਂ ਤੁਰੇ ਚਾਨਣੀ,
ਕਿਉਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗੂੰ, ਇਹ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫ਼ਾਸਲਾ।

ਇਉਂ ਮਿਲੀਏ ਜਿਉਂ ਧਰਤੀ ਅੰਬਰ, ਦੂਰ ਦੋਮੇਲ 'ਚ ਤਰਸ ਰਹੇ ਨੇ,
ਮਿਟਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਤੈਥੋਂ ਮੈਥੋਂ, ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫ਼ਾਸਲਾ।

ਆ ਜਾ ਰਲ ਕੇ ਖਿੜੀਏ, ਹੱਸੀਏ, ਦਿਲ ਦੀ ਸੁਣੀਏ, ਆਪਣੀ ਦੱਸੀਏ,
ਵੇਖੀਂ ਕਿੱਦਾਂ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ, ਦੋ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫ਼ਾਸਲਾ।

ਅਜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਥਾਵੇਂ, ਮੈਂ ਹਾਂ ਧੁੱਪੇ ਤੂੰ ਹੈਂ ਛਾਵੇਂ,
ਧੁੱਪ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਮਿਟਾ ਦੇ, ਦੋ ਛਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫ਼ਾਸਲਾ।

ਸੱਤ-ਸਮੁੰਦਰ-ਡੂੰਘੀਆਂ-ਅੱਖਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਨੂਰ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ,
ਧੜਕਣ ਵਿਚ ਪਰੋ ਲੈ, ਮਿਟ ਜੇ, ਇਹ ਚਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫ਼ਾਸਲਾ।

●

❑

ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਰਕੇ

ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਰਕੇ ਜੋੜੋਗੇ ਤਾਂ ਜਾਣ ਲਵੋਗੇ।
ਅਸਲ ਇਬਾਰਤ ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਖ਼ੁਦ ਆਪੇ ਪਹਿਚਾਣ ਲਵੋਗੇ।

ਬੰਸਰੀਆਂ ਦੇ ਪੋਰ ਪੂਰਨੇ, ਛੱਡ ਦਿਉ ਇਹ ਸ਼ੌਕ ਅਵੱਲਾ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਦਰਦ-ਸਦੀਵੀ, ਸਾਹ ਰੋਕੋਗੇ, ਮਾਣ ਲਵੋਗੇ।

ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਤੇਜ਼ ਨਾ ਲੱਗਦੀ, ਜੇ ਬਿਰਖ਼ਾਂ ਦੀ ਛਤਰੀ ਹੋਵੇ,
ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਘੋਨਾ ਕਰਕੇ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਤਾਣ ਲਵੋਗੇ ?

ਖੁੰਢੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾਨਾਂ, ਤਿੱਖੀਆਂ ਕਰੋ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸਦਾਂ,
ਕਲਮ, ਕਿਤਾਬ, ਰਬਾਬ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਸਮਝੋਗੇ ਜਦ ਸਾਣ ਲਵੋਗੇ।

ਇੱਲ ਤੇ ਬਾਜ਼ ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਇੱਕੋ, ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅੰਤਰ,
ਜਾਣ ਲਵੋਗੇ ਆਪੇ, ਜਦ ਵੀ ਤਾਰਿਆਂ ਤੀਕ ਉਡਾਣ ਲਵੋਗੇ।

ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੀ ਅਸਲ ਲਿਆਕਤ, ਛੱਡੀ ਫਿਰੀਏ, ਕਦ ਸਮਝੋਗੇ,
ਕਿੰਨੀ ਅਗਨ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਵਿਚ, ਸੁਣ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਅਖਾਣ ਲਵੋਗੇ।

ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਮਿੱਟੀ, ਵਕਤ ਹਮੇਸ਼ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਦਾ,
ਦੁੱਲਾ, ਬੁੱਲ੍ਹਾ, ਭਗਤ, ਸਰਾਭਾ, ਮਿਲਦੇ ਹੀ ਇਹ ਜਾਣ ਲਵੋਗੇ।

●

❑

ਨਜ਼ਰ ਤੇਰੀ ਦੀ ਇਨਾਇਤ

ਨਜ਼ਰ ਤੇਰੀ ਦੀ ਇਨਾਇਤ, ਵੇਖ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ ਗਈ।
ਬਿਰਖ਼ ਸੁੱਕਾ ਫੁੱਟਿਆ, ਹਰ ਟਾਹਣ ਫੁੱਲੀਂ ਭਰ ਗਈ।

ਲੋਕ ਮਰਦੇ ਰੋਜ਼ ਏਥੇ ਧਰਤ ਅੰਬਰ ਵਾਸਤੇ,
ਮੁਸਕਣੀ ਤੇਰੀ ਕਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਸਿਕੰਦਰ ਕਰ ਗਈ।

ਐ ਹਵਾ! ਤੈਨੂੰ ਭਲਾ ਕੀ ਇਲਮ ਮੇਰੇ ਤਾਣ ਦਾ,
ਲਿਫ਼ਣ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਨਾ ਲੈ, ਟਾਹਣ ਤੈਥੋਂ ਡਰ ਗਈ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰਮ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਰਾਈ ਚਾਨਣੀ,
ਉਹ ਤਾਂ ਕੁਝ ਪਲ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਘਰ ਗਈ।

ਜੀਅ ਤੇ ਕਰਦੈ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ, ਕਹਿ ਦਿਆਂ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ,
ਅਸਲ ਦੱਸਾਂ, ਹੁਣ ਤੇ ਰਹਿੰਦੀ, ਤਲਬ ਵੀ ਹੈ ਮਰ ਗਈ।

ਮੈਂ ਤੇ ਅਕਸਰ ਸੋਚਦਾਂ ਤੂੰ ਹਿੰਮਤੀ ਫ਼ੌਲਾਦ ਹੈਂ,
ਹਾਦਸੇ ਦਰ ਹਾਦਸੇ ਤੂੰ ਹੱਸ ਕੇ ਸਭ ਜਰ ਗਈ।

ਉਹ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਸੀ ਸਬੂਤਾ ਜਗ ਰਿਹਾ ਤੇ ਮਘ ਰਿਹਾ,
ਮੌਤ-ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਓਸ ਨੂੰ ਹੈ ਚਰ ਗਈ।

●

❑

ਇੱਕ ਚਸ਼ਮਾ ਫੁੱਟਿਆ

ਇੱਕ ਚਸ਼ਮਾ ਫੁੱਟਿਆ, ਦਿਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਗਿਆ।
ਵੇਖ ਲੈ ਗ਼ਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖ਼ੁਰ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਬਹੁਤ ਕੋਸਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਖ਼ਾਰਨ ਵਾਸਤੇ,
ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਨਕਸ਼ਾ ਤੇਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਾਂਗ ਹਰ ਦੀਵਾਰ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੀ,
ਕਿਉਂ ਭਲਾ ਹਰ ਬਿਰਖ਼ ਬੂਟਾ ਤੈਥੋਂ ਨਾਬਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਧਰਮ ਦੀ ਬੇੜੀ 'ਚ ਵੱਟੇ ਪਾ ਰਿਹਾ ਧਰਮਾਤਮਾ,
ਕੀ ਕਰਾਂ, ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਫੇਰ ਕਾਫ਼ਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਤੀਰ ਤੇ ਤਲਵਾਰਧਾਰੀ ਰੋਜ਼ ਬੂਹੇ ਭੰਨਦੇ,
ਸਹਿਮ ਗਏ ਬੋਟਾਂ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ, ਕਿਉਂ ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦੌੜਦਾ ਫਿਰਦੈ ਗਲੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅੰਦਰ ਰਾਤ ਦਿਨ,
ਅਣ-ਕਮਾਇਆ ਧਨ ਕਿਉਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹਬਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੌਲਤ ਦਾ ਕਾਲਾ, ਫ਼ੈਲਿਆ ਹੈ ਰਾਜ ਭਾਗ,
ਨੇਰ੍ਹ, ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰ ਵਾਂਗੂੰ ਧਰਤ ਅੰਬਰ ਹੋ ਗਿਆ।

●

❑

ਤੇਰੇ ਨੈਣੀਂ ਸੁਪਨਾ ਬਣ ਜਾਂ

ਤੇਰੇ ਨੈਣੀਂ ਸੁਪਨਾ ਬਣ ਜਾਂ, ਡੁੱਬਦਾ ਤਰਦਾ।
ਸੱਜਣਾਂ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬੰਦਾ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ?

ਮਿਸ਼ਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਘੁਲ਼ ਗਈ ਹੈਂ ਤੂੰ ਸਾਹਾਂ ਅੰਦਰ,
ਕਿੰਜ ਰੱਖਾਂ ਨੀ ਜਿੰਦੜੀਏ, ਹੁਣ ਤੈਥੋਂ ਪਰਦਾ।

ਸੱਚ ਪੁੱਛੇਂ ਤਾਂ ਤਪਦਾ ਤਨ, ਤੰਦੂਰ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ,
ਦੀਦ ਤੇਰੀ ਦੇ ਬਾਝੋਂ ਲੱਗਦੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਠਰਦਾ।

ਬੋਲ ਪਿਆ ਕਰ, ਫੁੱਲ, ਪੱਤੀਆਂ ਖੁਸ਼ਬੋਈਆਂ ਵਾਂਗੂੰ,
ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਕਹਿ ਦੇ, ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਚੱਲ ਜਿਸਮਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਦੇਸ ਦੇ ਵਾਸੀ ਬਣੀਏ,
ਮਹਿਕ ਜਿਹਾ ਲਟਬੌਰਾ ਰਿਸ਼ਤਾ, ਕਦੇ ਨਾ ਮਰਦਾ।

ਦਿਲ ਦੀ ਬਾਤ ਸੁਣਨ ਦਾ ਜੇਕਰ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਵੀਂ, ਵਕਤ ਉਡੀਕ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ੋਰ ਬੜਾ ਹੀ ਬੇ-ਤਰਤੀਬਾ,
ਸ਼ੌਰੇ ਏਨਾ ਕਿਉਂ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਡਰਦਾ।

●

❑

ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਵੇ

ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਵੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠ ਭੂਚਾਲ ਬਈ।
ਇੱਕੋ ਜਿੰਨਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਜੀਅ ਤੇ ਜਾਨ ਕੁਝ ਤਾਂ ਬਈ।

ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਾਨਵਤਾ ਤੇ ਦਾਨਵਤਾ ਦਾ ਰੌਲ਼ਾ ਹੈ,
ਇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਗਵਾਹੀ ਤੱਕ ਤੂੰ, ਧਰਤੀ ਲਾਲੋ-ਲਾਲ ਬਈ।

ਮੈਂ ਅੰਬਰ ਨੂੰ ਪੌੜੀ ਲਾਈ, ਤਾਰੇ ਤੋੜੇ, ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ,
ਜਾਗੀ ਅੱਖ ਤੇ ਸਮਝ ਗਿਆ ਮੈਂ, ਇਹ ਸੀ ਖ਼੍ਵਾਬ-ਖ਼ਿਆਲ ਬਈ।

ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਕੱਚੀ ਫਿਰਨੀ, ਘਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਛੱਪੜ ਸੀ,
ਲੁਧਿਆਣੇ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੀ ਤੁਰਦੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਈ।

ਦੋਸ਼ਵਾਨ ਹਨ ਛਤਰੀ ਥੱਲੇ, ਬੇਦੋਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ,
ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਆ ਕੇ ਮੌਲਾ, ਵੇਖ ਹਮਾਰਾ ਹਾਲ ਬਈ।

ਬੇਸੁਰਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਬੀਨਾਂ ਨਾਲੇ ਬੰਸਰੀਆਂ,
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉੱਖੜੀ ਉੱਖੜੀ ਤਾਂਹੀਓਂ, ਸੁਰ ਤੇ ਹੈ ਨਾ ਤਾਲ ਬਈ।

ਦੀਵੇ ਮਿੱਟੀ ਵਾਲੇ ਬਾਲੇਂ, ਕਰਦੈਂ ਜਦ ਵੀ ਆਰਤੀਆਂ,
ਵੇਖ ਲਿਆ ਕਰ ਅੰਬਰ ਉੱਤੇ, ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ ਦਾ ਥਾਲ਼ ਬਈ।

●

❑

ਮਹਿੰਗੇ ਵਸਤਰ, ਸੋਨਾ, ਗਹਿਣੇ

ਮਹਿੰਗੇ ਵਸਤਰ, ਸੋਨਾ, ਗਹਿਣੇ, ਰੰਗ-ਬਰੰਗਾ ਜਾਲ਼ ਕੁੜੇ।
ਕਿੱਥੇ ਉਲਝੀ ਨਜ਼ਰ ਨੂਰਾਨੀ, ਭੁੱਲ ਗਈ ਅਸਲੀ ਚਾਲ ਕੁੜੇ।

ਸੱਚ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਰ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ, ਤੇਰੇ ਤਨ ਮਨ ਦੋਹਾਂ ਦਾ,
ਸਿਰਫ਼ ਇਕੱਲੀ ਜੀਭ ਕਰੇ ਕਿੰਜ, ਨਦਰੀ-ਨਦਰਿ-ਨਿਹਾਲ ਕੁੜੇ।

ਨਰਮੇ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਸਮਤੀ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਘਰ ਦੇ ਜੀਅ,
ਮੰਡੀ ਦੇ ਵਿਚ ਰੁਲ਼ਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸਾਡਾ ਮਹਿੰਗਾ ਮਾਲ ਕੁੜੇ।

ਨਾਗਣੀਆਂ ਤੇ ਸਰਪ ਖੜੱਪੇ, ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਫ਼ੁੰਕਾਰ ਰਹੇ,
ਬੀਨਾਂ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀ ਵੀ ਕਿਉਂ, ਰਲ਼ ਗਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ਼ ਕੁੜੇ।

ਮੰਡੀ ਦੇ ਵਿਚ ਧਰ ਕੇ ਵੇਚਣ, ਧਰਮ ਸਿਆਸਤ ਇੱਕੋ ਭਾਅ,
ਸਾਨੂੰ ਆਖਣ ਪੈ ਚੱਲਿਆ ਏ ਸ਼ਰਮ-ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਕਾਲ ਕੁੜੇ।

ਬਾਗਬਾਨ ਬਦਨੀਤੇ ਹੋ ਗਏ, ਧਰਮੀ ਬਾਬਲ ਡੋਲ ਗਏ,
ਚੋਰ, ਲੁਟੇਰੇ ਬੈਠ ਗਏ ਨੇ ਹਰ ਪੱਤੀ ਹਰ ਡਾਲ ਕੁੜੇ।

ਧੌਲ-ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਧਰਤੀ, ਡੋਲ ਰਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਂ,
ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਫਿਰ ਗਈ ਤਾਹੀਓਂ ਗਲ਼ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਵਾਲ਼ ਕੁੜੇ।

●

ਡੋਰ ਨਾ ਬੰਨ੍ਹੀਂ ਕਦੇ ਮੇਰੇ ਪਰਾਂ ਨੂੰ

ਡੋਰ ਨਾ ਬੰਨ੍ਹੀਂ ਕਦੇ ਮੇਰੇ ਪਰਾਂ ਨੂੰ।
ਜਾਣ ਦੇ ਮੈਂ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਸਾਗਰਾਂ ਨੂੰ।

ਪਾਲਤੂ ਤਾਰੀਖ਼ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਕਦੇ ਵੀ,
ਕੌਣ ਦੇਵੇ ਸਬਕ ਹੁਣ ਇਹ ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ।

ਨਿਰਭਉ, ਨਿਰਵੈਰ, ਸਾਡਾ ਮੂਲ-ਮੰਤਰ,
ਮਨ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੂੰਝ ਦੇ ਸਾਰੇ ਡਰਾਂ ਨੂੰ।

ਭਰ ਕਲ਼ਾਵੇ ਧਰਤ ਅੰਬਰ ਘੇਰ ਨਾ ਤੂੰ,
ਇੱਕ ਮੁੱਠੀ ਰਾਖ਼ ਬਚਣੀ ਆਖ਼ਰਾਂ ਨੂੰ।

ਮਾਰਿਆਂ ਮਰਦੇ ਕਦੇ ਨਾ ਸੂਰਮੇ ਜੀ,
ਸਮਝ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਜਾਬਰਾਂ ਨੂੰ।

ਧੁੱਪ, ਕਿਰਨਾਂ, ਸੇਕ ਤੇ ਆਹ ਪਹੁ-ਫੁਟਾਲਾ,
ਸਾਂਭ ਲੈ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਸਭ ਕਾਤਰਾਂ ਨੂੰ।

ਕਿਉਂ ਭਲਾ ਹੁਣ ਸਾਦਗੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਗੁਆਵਾਂ,
ਜਿੰਦ ਕਿਉਂ ਗਹਿਣੇ ਧਰਾਂ ਮੈਂ ਚਾਤਰਾਂ ਨੂੰ।

❑

ਕਾਲ਼ੀ ਬੋਲ਼ੀ ਰਾਤ ਸਿਰਾਂ ਤੇ

ਕਾਲ਼ੀ ਬੋਲ਼ੀ ਰਾਤ ਸਿਰਾਂ ਤੇ, ਦੀਵਾ ਬਾਲ਼ ਬਨੇਰੇ ਧਰੀਏ।
ਚੁੱਪ ਦੇ ਜੰਦਰੇ ਤੋੜਨ ਖ਼ਾਤਰ, ਆ ਜਾ ਰਲ਼ ਕੇ ਹਿੰਮਤ ਕਰੀਏ।

ਸਾਡੇ ਸੁਪਨੇ ਚੁਗਣ ਮਸ਼ੀਨਾਂ, ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਹੌਂਕਦੇ ਪਹੀਏ,
ਜਿਥੋਂ ਕਿਧਰੇ ਮਹਿਕ ਗੁਆਚੀ, ਆ ਜਾ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੀਏ।

ਕਰ ਨਾ ਮਾਨ-ਸਰੋਵਰ ਸੱਖਣਾ, ਮਾਰ ਉਡਾਰੀ ਆ ਜਾ ਕਿਤਿਉਂ,
ਹੰਸਣੀਆਂ ਤੇ ਹੰਸਾਂ ਖਾਤਰ, ਚੋਗਾ ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀ ਧਰੀਏ।

ਸਾਥ ਦਏਂ ਤਾਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿਆਂ, ਸੱਤੇ ਸਾਗਰ ਇੱਕੋ ਤਾਰੀ,
ਭਵ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਲੋਕੀਂ, ਪੁੱਛੀ ਜਾਵਣ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ?

ਤੇਰੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਵੀ, ਇੱਕ ਅੱਧ ਰਿਸ਼ਮ ਉਧਾਰੀ ਚਾਹੁੰਨਾਂ,
ਨੀ ਸਤਰੰਗੀਏ ਅੰਬਰੀਂ ਪੀਂਘੇ, ਨੀ ਖ਼੍ਵਾਬਾਂ ਦੀ ਅੱਲ੍ਹੜ ਪਰੀਏ।

ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਸੁਣਦੇ ਸੁਣਦੇ ਰਾਗ-ਰਬਾਬ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ,
ਸ਼ਬਦ-ਬਗੀਚੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਮਹਿਕਣ, ਸੁੰਘਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਆਪਾਂ ਡਰੀਏ।

ਇਹ ਧਰਤੀ ਸੀ ਗਿਆਨ-ਪੰਘੂੜਾ, ਮੱਥੇ ਊੜਾ ਸਿਰ ਤੇ ਜੂੜਾ,
ਦੇਸ-ਦੁਆਬਾ, ਧਰਤ-ਮਾਲਵਾ, ਸਮਝਣ ਕਿਉਂ ਨਾ ਅੰਬਰਸਰੀਏ।
●

❑

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਜ਼ ਨੂੰ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਰ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰੀ ਏ ਰਾਤ।
ਅੱਖ ਉਲਝੀ ਜ਼ੁਲਫ਼ ਉੱਤੇ ਧਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰੀ ਏ ਰਾਤ।

ਮੁੱਦਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਲੇ ਸੀ ਪੱਤਣਾਂ ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ,
ਮਹਿਕਦੇ ਓਸੇ ਸਰਾਂ ਵਿਚ ਤਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰੀ ਏ ਰਾਤ।

ਅਗਨ ਦਾ ਬਿਸਤਰ ਵਿਛਾਉਣਾ ਬਣ ਗਿਆ ਤੂੰ ਵੇਖਦੀ,
ਪਰਤਦਾ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾਂ ਇਉਂ ਮਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰੀ ਏ ਰਾਤ।

ਹੋਠ ਤਾਂ ਸੁੱਚੇ ਸੀ ਮੇਰੇ ਤੇਰੀ ਰੂਹ ਦੀ ਪਿਆਸ ਵਾਂਗ,
ਫੇਰ ਕਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਡਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰੀ ਏ ਰਾਤ।

ਧਰਮ ਤੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ 'ਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਿਉਂ,
ਆਪਣੇ ਹੱਥੋਂ ਹੀ ਚਾਬਕ ਜਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰੀ ਏ ਰਾਤ।

ਭਰਮ ਸੀ ਮਿੱਠਾ ਜਿਹਾ ਜਾਂ ਸੀ ਹਕੀਕਤ ਕੀ ਪਤਾ,
ਚਾਨਣੀ ਦੀ ਰਿਸ਼ਮ ਨੂੰ ਹੀ ਵਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰੀ ਏ ਰਾਤ।

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਾਲਾਂ 'ਚ ਗੁੰਦਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕਹਿਕਸ਼ਾਂ,
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼੍ਵਾਬ ਪੂਰੇ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰੀ ਏ ਰਾਤ।

●

❑

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵਰਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਕਰੋ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵਰਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਕਰੋ।
ਮਾਂਗ ਸੁੰਨੀ ਭਰਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਕਰੋ।

ਉਹਦਿਆਂ ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਗੁੰਮੇ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੇ ਖ਼੍ਵਾਬ ਹੋਣ,
ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ ਤਰਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਕਰੋ।

ਝੀਲ ਹੈ ਨੀਲੀ, ਬਲੌਰੀ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਨੀਰ ਵੇਖ,
ਸਰਦ ਹੌਕੇ ਭਰਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਕਰੋ।

ਵੇਖ ਲੈ ਨਿਰਵਸਤਰੀ ਹੈ, ਜਾਗਦੀ ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਰ,
ਏਸ ਖ਼ਾਤਰ ਮਰਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਕਰੋ।

ਮੈਂ ਭਲਾ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂ ਸੌਦਾਗਰੀ ਜੀ ਅਣਖ਼ ਨਾਲ,
ਜਿੱਤੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹਰਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਕਰੋ।

ਮੈਂ ਕਲਾਵੇ ਭਰ ਰਿਹਾਂ ਹਾਂ, ਬਿਨ ਮਿਲੇ ਤੋਂ ਵੇਖ ਲਉ,
ਇਹ ਗੁਨਾਹ ਵੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਕਰੋ।

ਕਸਕ ਉੱਠਦੀ ਹੈ ਕਲੇਜੇ, ਕਰਕ ਜਾਵੇ ਆਰ ਪਾਰ,
ਹੂਕ ਦਿਲ ਦੀ ਜਰਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਕਰੋ।
●

❑

ਧਰਤੀ ਵੀ ਬਦ-ਰੰਗ ਹੈ

ਧਰਤੀ ਵੀ ਬਦ-ਰੰਗ ਹੈ, ਅੰਬਰ ਵੀ ਕਾਲ਼ਾ ਹੈ।
ਪੁੱਛੀਏ ਕੀਹ, ਸਾਫ਼ ਦਿਸੇ, ਸਭ ਘਾਲ਼ਾ-ਮਾਲ਼ਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਜਿਸਮ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ, ਇੱਕ ਰੂਹ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਹੈਂ,
ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਤਿਰੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਤੇ ਉਜਾਲ਼ਾ ਹੈ।

ਉਹ ਅਸਲ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ, ਪਹਿਚਾਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ,
ਨੀਯਤ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ, ਅੱਖੀਆਂ 'ਚ ਵੀ ਜਾਲ਼ਾ ਹੈ।

ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਜਦ ਬੋਲਾਂ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਬਣ ਜਾਵਾਂ,
ਧੀਰਜ ਵੀ ਧਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਅਕਲਾਂ ਤੇ ਵੀ ਤਾਲ਼ਾ ਹੈ।

ਦੰਭੀਆਂ ਨੂੰ ਭਗਤ ਕਹੋ, ਪਛਤਾਉਗੇ ਆਪੇ ਹੀ,
ਬਗਲਾਂ ਵਿਚ ਛੁਰੀਆਂ ਨੇ, ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਮਾਲ਼ਾ ਹੈ।

ਆਂਦਰ ਦੇ ਧਾਗੇ ਵਿਚ, ਮੋਤੀ ਨੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ,
ਇਹ ਅਜਬ ਸਵੰਬਰ ਹੈ, ਕੈਸੀ ਵਰ-ਮਾਲ਼ਾ ਹੈ।

ਬਾਪੂ ਜੀ ਅਨਪੜ੍ਹ ਸੀ, ਪਰ ਅਕਸਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ,
ਹਥਿਆਰ ਦਾ ਹਰ ਧਰਤੀ, ਹਰ ਥਾਂ, ਮੂੰਹ ਕਾਲ਼ਾ ਹੈ।

●

ਜੇ ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਸੌਂਪਣਾ

ਜੇ ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਸੌਂਪਣਾ ਤਕਦੀਰ ਨੂੰ।
ਪੂੰਝ ਦੇ ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਮੇਰੀ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ।

ਤੇਰੇ ਹੁੰਦੇ ਗਰਕਿਆ ਈਮਾਨ ਕਿਉਂ,
ਪੁੱਛੀਏ ਚੱਲ ਕਾਫ਼ਲੇ ਦੇ ਮੀਰ ਨੂੰ।

ਰੂਹ ਬਿਨਾਂ ਕਲਬੂਤ ਕਿੱਦਾਂ ਜੀ ਰਿਹਾ,
ਜੇ ਮਿਲੀ, ਪੁੱਛਾਂਗੇ ਆਪਾਂ ਹੀਰ ਨੂੰ।

ਜਿਸਮ ਤੋਂ ਵੀ ਪਾਰ ਕਰਕੇ, ਮਾਰ ਦੇ,
ਖਿੱਚ ਕੇ ਤੰਦੀ ਚਲਾ ਦੇ ਤੀਰ ਤੂੰ।

ਮੈਂ ਅਜੇ ਵਿਕਿਆ ਨਹੀਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ,
ਦੱਸ ਦੇ ਤੂੰ, ਅੱਖ ਵਿਚਲੇ ਟੀਰ ਨੂੰ।

ਜੇ ਖ਼ੁਦਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਆਖੂ ਯਾ-ਖ਼ੁਦਾ,
ਵੇਖ ਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ 'ਚ ਟੇਢੇ ਚੀਰ ਨੂੰ।

ਦਰਦ ਵੀ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ,
ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਕਰ ਅੱਖ ਵਿਚਲੇ ਨੀਰ ਨੂੰ।

●

❑

ਡੇਰਾ ਲਾ ਕੇ ਬਹਿ ਨਾ ਜਾਵੇ

ਡੇਰਾ ਲਾ ਕੇ ਬਹਿ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਰੂਹ ਅੰਦਰ ਤਕਰਾਰ ਦਾ ਮੌਸਮ।
ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦੈ, ਅਕਸਰ ਹੀ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਮੌਸਮ।

ਪਿੱਪਲ ਥੱਲੇ ਬਹੀਏ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਗੋਲ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਕਰੀਏ ਗੱਲਾਂ,
ਸਦਾ ਲਿਆਕਤ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਹਰ ਜਾਂਦਾ ਹਥਿਆਰ ਦਾ ਮੌਸਮ।

ਮੱਖੀ, ਮੱਛਰ ਵਾਂਗੂੰ ਘੇਰੇ, ਮਨ-ਮਸਤਕ ਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰਾਂ,
ਚਿਹਰਾ ਬਦਲ-ਬਦਲ ਕੇ ਡੰਗੇ, ਟੀ ਵੀ ਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦਾ ਮੌਸਮ।

ਧਰਮ-ਗਰੰਥੋਂ ਪੱਤਰੇ ਪਾੜੇ, ਗੀਤਾ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਨਾ ਬਖਸ਼ੇ,
ਕੀ ਕੀ ਰੰਗ ਦਿਖਾਏ ਸਾਨੂੰ, ਤਿੱਖੇ ਚੋਣ-ਬੁਖ਼ਾਰ ਦਾ ਮੌਸਮ।

ਨਜ਼ਰੋਂ ਗਿਰਿਆ ਬੰਦਾ ਜੀਕੂੰ, ਉੱਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਕੇ,
ਸਭ ਤੋਂ ਮਾਰੂ ਹੁੰਦੈ ਅਕਸਰ ਮਨ ਦੇ ਉਤਲੇ ਭਾਰ ਦਾ ਮੌਸਮ।

ਹੱਥ ਵਿਚ ਫ਼ੋਨ-ਮੋਬਾਈਲ, ਧਰਤੀ ਮੁੱਠੀ ਦੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਏ ਭਾਵੇਂ,
ਫਿਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦੈ, ਖ਼ਤ, ਚਿੱਠੀ ਤੇ ਤਾਰ ਦਾ ਮੌਸਮ।

ਚਹੁੰ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੀਤੇ, ਦਿਵਸ, ਮਹੀਨੇ, ਸਾਲਾਂ ਅੰਦਰ,
ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਵਿਸਵਾਸ਼ 'ਚ ਰੰਗਿਆ, ਪੰਜਵਾਂ ਹੁੰਦੈ ਪਿਆਰ ਦਾ ਮੌਸਮ।

●

❑

ਵੇਖ ਲਉ ਤਾਰੀਖ਼ ਕੀਹ ਕੀਹ

ਵੇਖ ਲਉ ਤਾਰੀਖ਼ ਕੀਹ ਕੀਹ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕਰ ਗਈ।
ਮਾਣ-ਮੱਤੀ ਧਰਤ 'ਚੋਂ ਗੈਰਤ ਜਿਉਂਦੀ ਮਰ ਗਈ।

ਧਰਤੀਆਂ ਤੇ ਸਗਲ ਬੱਚੇ ਸਿਰਜਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ,
ਜਿਸਮ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਨਿਰੀ, ਜੇ ਅਣਖ਼ ਵਿਚੋਂ ਠਰ ਗਈ।

ਹੋਰ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਹਾਲੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਨਾਬ,
ਪਾਪ ਦੀ ਗਾਗਰ ਤੁਹਾਡੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਭਰ ਗਈ।

ਵੇਖ ਤੂੰ ਬਰਸਾਤ ਏਥੇ, ਰਾਤ ਭਰ ਵਰ੍ਹਦੀ ਰਹੀ,
ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਟੋਏ ਤੇ ਟਿੱਬੇ, ਸਭ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਗਈ।

ਵੇਖਿਉ ਪੰਜਾਬ ਨਾ ਮੁੜ ਅਗਨ-ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਉ,
ਸਾਜ਼ਿਸ਼ੀ ਬਦ-ਜ਼ਾਤ ਹੈ, ਚੌਂਕਾਂ 'ਚ ਟੂਣੇ ਕਰ ਗਈ।

ਗਾਫ਼ਲੀ ਦਾ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਭੁਗਤਿਆ,
ਕੂਕਿਆਂ ਦੇ ਡੋਲ ਵਾਂਗੂੰ ਮਾਂਜ ਸਾਨੂੰ ਧਰ ਗਈ।

ਕੌਮ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਕਰਾਉਣਾ ਧਰਮ ਹੈ,
ਫੇਰ ਨਾ ਕਹਿਣਾ ਸਿਆਸਤ ਸਾਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰ ਗਈ।

●

❑

ਕਿਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਖਾਂ

ਕਿਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਖਾਂ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੀ ਬਾਤ ਕਹਾਂ।
ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਏਂ, ਦਿਨ ਨੂੰ ਦਿਨ ਨਹੀਂ, ਰਾਤ ਕਹਾਂ।

ਤੂੰ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਓਸੇ ਪਲ ਹੀ ਬੇਦਖ਼ਲਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖ ਲੈਂਦੈਂ,
ਜੇ ਮੈਂ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਕਹਾਂ।

ਜੋ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ-ਪਿਆਲਾ, ਅਕਸਰ ਨਕਲੀ ਨਿੱਤ ਪੀਂਦਾ,
ਜ਼ਿਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਵੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸੁਕਰਾਤ ਕਹਾਂ।

ਦਿਲ ਨੂੰ ਜੀਭ ਲਗਾਉਂਦਾ ਜੇ ਰੱਬ, ਆਹ ਦਿਨ ਤੱਕਣੋਂ ਬਚ ਰਹਿੰਦੇ,
ਸੁਰਤੀ ਟਪਲਾ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਦਿਲ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਕਹਾਂ।

ਅੱਥਰੂ ਅੱਥਰੂ ਮਨ ਦਾ ਵਿਹੜਾ, ਝੜ ਗਏ ਫੁੱਲ ਅਨਾਰਾਂ ਦੇ,
ਖ਼੍ਵਾਬ ਨਗਰ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹੇਮਾਰ ਨੂੰ, ਕਿੱਦਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਦਾਤ ਕਹਾਂ।

ਮੈਂ ਤੇ ਅੰਬਰੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਤਾਰਾ, ਭਟਕਣ ਵਿਚ ਹਾਂ ਅਜ਼ਲਾਂ ਤੋਂ,
ਹੋਰ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਪਲ਼ਦਾ ਮੈਥੋਂ, ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਕਹਾਂ।

ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਏ ਵਕਤ-ਕਰੋਪੀ, ਲੈ ਕੇ ਆਇਐ ਧਰਤੀ ਤੇ,
ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਬਦਨੀਤੀ ਕਾਰਨ, ਵਿਗੜੇ ਮੈਂ ਹਾਲਾਤ ਕਹਾਂ।

●

❑

ਮੈਂ ਚਾਹਾਂ ਰਾਤ-ਰਾਣੀ ਬਣ ਕੇ ਆਵੇਂ

ਮੈਂ ਚਾਹਾਂ ਰਾਤ-ਰਾਣੀ ਬਣ ਕੇ ਆਵੇਂ।
ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਕਦੇ ਧੁੱਪੇ ਨਾ ਛਾਵੇਂ।

ਕਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਜੀਕੂੰ ਲਾਜਵੰਤੀ,
ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਹਿਮ ਨਾ ਜਦ ਕੋਲ ਆਵੇਂ।

ਤੂੰ ਚੰਦਨ ਬਿਰਖ਼ ਨੂੰ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾ,
ਤੇ ਛੱਡੀਂ ਜਦ ਬਰਾਬਰ ਮਹਿਕ ਜਾਵੇਂ।

ਕਰਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਦਾ ਕਲ਼ਾਵਾ,
ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਲੈ ਜਦ ਵੀ ਬੁਲਾਵੇਂ।

ਜਿਵੇਂ ਖਿੜਦੀ ਦੁਪਹਿਰੀ ਕੜਕ ਧੁੱਪੇ,
ਮੈਂ ਚਾਹਾਂ ਤੂੰ ਵੀ ਏਦਾਂ ਮੁਸਕਰਾਵੇਂ।

ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਬੇਪਰਦ ਰੱਖੀਂ,
ਜੇ ਪਾਏਂ ਵੇਸ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਪਾਵੇਂ।

ਸਵੇਰੇ ਮਹਿਕ ਮੈਨੂੰ "ਝਾਤ" ਆਖੂ,
ਤੂੰ ਸੁੱਚੀ-ਚਾਂਦਨੀ ਜੇ ਘਰ 'ਚ ਲਾਵੇਂ।

●

❑

ਦਰਦ-ਸਮੁੰਦਰ ਭਾਫ਼ ਬਣੇ

ਦਰਦ-ਸਮੁੰਦਰ ਭਾਫ਼ ਬਣੇ ਤੇ ਅੱਥਰੂ ਬਣ ਕੇ ਵਰ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਏ।
ਦਿਲ ਦੇ ਟੋਏ, ਵੱਟਾਂ ਬੰਨੇ, ਜਲ, ਥਲ ਛਹਿਬਰ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਧੜਕਣ ਵਰਗੇ ਮਨ ਦੇ ਮਹਿਰਮ, ਨੇੜੇ ਰਹਿ ਕੇ ਜੇ ਨਾ ਬੋਲਣ,
ਦਿਲ-ਦਰਿਆ ਵੀ ਹੌਕੇ ਭਰਦਾ, ਛਾਲੇ ਵਾਂਗੂੰ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਦੁਨੀਆਂ ਜਿੱਤਣ ਤੁਰਿਆ ਏਂ ਤਾਂ, ਬੀਬਾ ਇਹ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਰੱਖੀਂ,
ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਸਿਕੰਦਰ ਸ਼ਾਹ ਵੀ, ਮਨ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹਰ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਏਨੀ ਚੁੱਪ ਦਾ ਪਰਬਤ ਭਾਰਾ, ਚੁੱਕ ਲੈ, ਚੁੱਕ ਲੈ ਮੇਰੀ ਹਿੱਕ ਤੋਂ,
ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਬੂਟਾ ਮਰਦਾ ਮਰਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਸੁਪਨੇ ਵਾਲੀ ਕੱਚੀ ਮਿੱਟੀ, ਗੁੰਨ ਪਕਾ ਲੈ ਆਵੇ ਅੰਦਰ,
ਜੇ ਆਕਾਰ ਸਾਕਾਰ ਨਾ ਕਰੀਏ, ਕਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਖਰ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਸੂਰਜ ਗੋਡੀ ਲਾਉਂਦਾ ਜਦ ਵੀ, ਦਰਿਆ ਕੰਢੇ ਤੱਕਿਆ ਹੈ ਮੈਂ,
ਹਰ ਵਾਰੀ ਕਿਉਂ ਲੱਗਦੈ, ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਇਹ ਸਾਡੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਬਿਨ ਗੈਰਤ ਤੋਂ ਤਨ ਦੀ ਗੇਲੀ, ਡਾਢੀ ਔਖੀ ਹੋ ਗਈ ਚੁੱਕਣੀ,
ਬਿਨ-ਪਰਵਾਜ਼ ਪਰਿੰਦਾ ਜੀਕੂੰ, ਕੰਬਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਏ।

●

❑

ਅਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਕਿੱਧਰ ਤੁਰ ਪਏ

ਅਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਕਿੱਧਰ ਤੁਰ ਪਏ ਭਾਸ਼ਨ ਝਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।
ਚਾਰ ਘਰਾਣੇ ਵਣਜਾਂ ਪਿੱਛੇ, ਵਤਨ ਉਜਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਦੇਂਦੇ ਹੋਕਾ, ਨਜ਼ਰਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਪਦਾਰਥ ਤੇ,
ਅਕਲਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 'ਚੋਂ ਬਾਂਦਰ ਵਰਕੇ ਪਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਘਰ ਵਿਚ ਰੌਸ਼ਨਦਾਨ, ਖਿੜਕੀਆਂ, ਚਾਨਣ ਖ਼ਾਤਰ ਸ਼ੀਸੇ ਵੀ,
ਖ਼ੁਦ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਲੋਕੀਂ ਪਰਦੇ ਚਾੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਬਾਗਬਾਨ ਬੇ-ਨਸਲੇ ਹੋ ਗਏ, ਧਰਮ-ਕਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਥੱਲੇ,
ਨਫ਼ਰਤ ਦੀ ਅੱਗ ਅੰਦਰ ਫੁੱਲ ਤੇ ਕਲੀਆਂ ਸਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਅੰਬਰ ਕੀਤਾ ਛਾਨਣੀਆਂ,
ਚੰਦਰਮਾ ਤੇ ਮੰਗਲ ਖ਼ਾਤਰ, ਧਰਤ ਪਛਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਓਹਲੇ, ਵੇਖੋ ਕੀ ਕੁਝ ਵਾਪਰਦਾ,
ਰਖਵਾਲੇ ਹੀ, ਚੋਰ-ਲੁਟੇਰੇ ਸੰਸਦ ਵਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਤੋੜ-ਵਿਛੋੜਾ, ਹੇਜ ਪਰਾਈ ਬੋਲੀ ਦਾ,
ਬਾਲ-ਬਚਪਨਾ ਸਾਂਭਣ ਵਾਲੇ, ਸ਼ਬਦ ਲਿਤਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

●

❑

ਦੀਨਾ-ਕਾਂਗੜ ਵਿਚ ਬਹਿ ਲਿਖਿਆ

ਦੀਨਾ-ਕਾਂਗੜ ਵਿਚ ਬਹਿ ਲਿਖਿਆ, ਐਸਾ ਕੀਹ ਪਰਵਾਨੇ ਤੇ।
ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੜਪਿਆ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਲੱਗਿਆ ਤੀਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ।

ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਢਾਬ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ, ਮਾਰਗ ਅੱਜ ਕਿਉਂ ਖਾਲੀ ਹੈ,
ਪੁੱਤਰ ਧੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਕੀਹ ਲਿਖਿਆ ਅਫ਼ਸਾਨੇ ਤੇ।

ਵੇਲ-ਧਰਮ ਦੀ ਸੂਹੇ ਪੱਤੇ, ਸੁੱਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਬਿਰਖ਼ ਕਿਉਂ,
ਅਮਰ-ਵੇਲ ਕਿਉਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਾਂਦੀ, ਰੰਗ ਰੱਤੜੇ ਮਸਤਾਨੇ ਤੇ।

ਚਾਲ਼ੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਗਏ, ਬੇਦਾਵੇ ਤੇ ਲੀਕ ਫਿਰੀ,
ਰਣਭੂਮੀ ਵਿਚ ਜੋ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾ, ਗੁਜ਼ਰੀ ਕੀਹ ਦੀਵਾਨੇ ਤੇ।

ਸ਼ਮ੍ਹਾਂਦਾਨ ਵਿਚ ਤੇਲ ਨਾ ਬੱਤੀ, ਚਾਰ-ਚੁਫ਼ੇਰ ਹਨ੍ਹੇਰ ਜਿਹਾ,
ਲਾਟ ਗਵਾਚੀ ਵੇਖੀ ਜਦ ਉਸ, ਬੀਤੀ ਕੀਹ ਪਰਵਾਨੇ ਤੇ।

ਆਪ ਅਜੇ ਇੱਕ ਕਦਮ ਨਾ ਤੁਰਿਆ, ਸਫ਼ਰ ਮੁਕਾਉਣਾ ਉਸ ਨੇ ਕੀ,
ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਨਾ ਚਿਹਰਾ ਵੇਖੇ, ਸ਼ਿਕਵਾ ਕਰੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੇ।

ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਦਾ ਸੱਤੀਂ ਵੀਹੀਂ, ਸਿਰਫ਼ ਸੈਂਕੜਾ ਅੱਜ ਵੀ ਹੈ,
ਧਰਮ ਨਿਤਾਣਾ ਅੱਜ ਕਿਉਂ ਰੁਲ਼ਦਾ, ਵਿਕਦਾ ਆਨੇ ਆਨੇ ਤੇ।

●

ਅੰਤਿਕਾ

ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਭਰ ਵਗਦਾ ਦਰਿਆ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

-ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਭਰ ਵਗਦਾ ਦਰਿਆ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ। ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਉੱਚਾ ਬੁਰਜ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਉੱਪਰ ਹਰ ਕੋਈ ਹੱਕ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਲਿਖਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਖਿਡਾਰੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮੀਤੀਆ ਕਰਨੀ। ਸਿਆਸਤਦਾਨ, ਨੌਕਰਸ਼ਾਹ ਜਾਂ ਫੇਰ ਕੋਈ ਸਧਾਰਣ ਇਨਸਾਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਚੜ੍ਹਦਾ ਪੰਜਾਬ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਲਹਿੰਦਾ, ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਕਨਾਤੀਸੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਬੂਲਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਜਿੰਨਾ ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ-ਸਹਿਣੀ, ਕਹਿਣੀ-ਕਥਨੀ ਅਤੇ ਲੇਖਣੀ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਝੰਡਾ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦਾ ਜਨਮ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਸੰਤ ਕੋਟ (ਨੇੜੇ ਧਿਆਨਪੁਰ) ਵਿਖੇ 2 ਮਈ 1953 ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ 1947 ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਝੱਲ ਕੇ ਰਾਵੀ ਪਾਰਲੇ ਪਿੰਡ ਨਿੱਦੋ ਕੇ (ਨਾਰੋਵਾਲ) ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਪਿਤਾ ਸ. ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਾਤਾ ਤੇਜ ਕੌਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਹੀ ਮਿਲੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਵੜੈਚ, ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਸੁਖਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦੀ ਮਿਲੀ ਸੇਧ ਨੇ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਵੱਲੋਂ ਲਿਆਕਤ ਦੀ ਨੀਂਹ ਅਜਿਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਬੋਹੜ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਬਸੰਤਕੋਟ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਵਾ ਲਾਲ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਧਿਆਨਪੁਰ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਿਜ ਕਾਲਾ ਅਫ਼ਗਾਨਾ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਤੋਂ ਬੀ.ਏ. ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ 1971 ਵਿੱਚ ਜੀ ਜੀ ਐੱਨ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਆ ਗਏ ਜਿੱਥੋਂ 1974 ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਕਰਕੇ 1976 'ਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਿਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਐੱਮ.ਏ. (ਪੰਜਾਬੀ) ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਸਰੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹਾਸਿਲ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜ਼ੇ 'ਚ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦੇ ਸੁਫ਼ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਜ਼ ਮਿਲੀ ਜਿੱਥੇ ਰਾਹ-ਦਿਸੇਰੇ ਵਜੋਂ ਡਾ.ਐਸ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਗਿਰਦੀ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ ਵਜੋਂ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦਾ ਸਾਥ ਮਿਲਿਆ। 1975 ਵਿੱਚ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਕਵਿਤਾ "ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ" ਲਿਖਣ ਬਦਲੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਸਾਹਿਤਕ ਸਨਮਾਨ **'ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ'** ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਉਹ 1980 ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਮੈਂਬਰ ਬਣੇ ਅਤੇ 1984 ਤੋਂ 1988 ਤੱਕ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਡਾ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵੇਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਮੈਬਰ, 1996 ਤੋਂ 2002 ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਸ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਪੂਨੀ ਜੀ ਵੇਲੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ, 2002 ਤੋਂ 2008 ਤੱਕ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਜੀ ਨਾਲ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ 2010 ਤੋਂ 2014 ਤੱਕ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹੇ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਵਿਜੇਤਾ ਰਾਬਿੰਦਰ ਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਜੀ ਦੀ 150 ਸਾਲਾ ਜਨਮ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ 12 ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਸੈੱਟ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿੱਤ ਅਕਾਡਮੀ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਿਕੇਤਨ ਸਥਿਤ ਵਿਸ਼ਵ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ (ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ) ਵਿਖੇ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਕਰਵਾਇਆ।

ਆਪ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ (ਰਜਿ) ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਬਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ 1978 ਤੋਂ 2014 ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਰਹੇ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੱਸੋਵਾਲ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਇਸ ਵਕਤ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਹਨ। ਪੇਂਡੂ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਉਲੰਪਿਕਸ ਕਿਲ੍ਹਾ ਰਾਏਪੁਰ, ਗੁੱਜਰਵਾਲ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਦੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਮੀਡੀਆ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਬਟਾਲਾ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡ ਕੋਟਲਾ ਸ਼ਾਹੀਆ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਮਾਝੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਓਲੰਪਿਕ ਚਾਰਟਰ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਕਮਲਜੀਤ ਖੇਡਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਸੰਸਥਾ ਸੁਰਜੀਤ ਸਪੋਰਟਸ ਅਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਵਜੋਂ ਵੀ ਉਹ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਟਰਸਟ ਰਾਏਕੋਟ-ਬੱਸੀਆਂ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਦੇ ਬਾਨੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਵਜੋਂ 2012 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਇਸ ਟਰਸਟ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 5 ਕਰੋੜ 80 ਲੱਖ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਬੱਸੀਆਂ (ਨੇੜੇ ਰਾਏਕੋਟ) ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਖ਼ਰੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਨਵਿਆਈ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਲਾਵਤਨੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਖ਼ਰੀ ਰਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਕੱਟੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਯਾਤਰਾ ਸਥਾਨ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕੈਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਬਾਨੀ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਸਰਦਾਰ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੱਥ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 2015 ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਫ਼ੈਲੋ ਹਨ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ 1976 ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਿਜ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗੇ। ਅਗਸਤ 1977 ਤੋਂ ਅਪ੍ਰੈਲ 1983 ਤੱਕ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਕਾਲਿਜ ਜਗਰਾਉਂ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਇਆ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ 30 ਅਪ੍ਰੈਲ 1983 ਤੋਂ 31 ਮਈ 2013 ਤੱਕ ਤੀਹ ਸਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਰਹੇ। ਇਥੋਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਕਾਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਯੋਜਨਾ ਤੇ ਵਿਕਾਸ) ਰਹੇ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਕਾਵਿ **'ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ'** 1978 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਛਪੀ **'ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰਗਾਹ'** ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੀਆਂ ਛੇ ਪੁਸਤਕਾਂ **ਖ਼ੈਰ ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ**, **ਰਾਵੀ**, **ਸੁਰਤਾਲ**, **ਗੁਲਨਾਰ**, **ਮਿਰਗਾਵਲੀ**, **ਮੇਰੇ ਪੰਜ ਦਰਿਆ** ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਪੀਅੰਤਰ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਛਪੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਇਕੋ-ਜਿਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਨੇ ਸੱਤ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੀ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਾ. ਆਤਮਜੀਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ **'ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ- ਰਮਜ਼ਾਂ, ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਤੇ ਰਾਹ'** ਪੁਸਤਕ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਾ ਟੋਰੰਟੋ ਨੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਚਾਰ ਖੋਜਾਰਥੀ ਡਾਕਟਰੇਟ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ।

ਉਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿੱਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਹ ਹਨ : **ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ** (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਹਰ ਧੁਖਦਾ ਪਿੰਡ ਮੇਰਾ ਹੈ** (ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਸੁਰਖ਼ ਸਮੁੰਦਰ** (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਦੋ ਹਰਫ਼ ਰਸੀਦੀ** (ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਅਗਨ ਕਥਾ** (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਮਨ ਦੇ ਬੂਹੇ ਬਾਰੀਆਂ** (ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਧਰਤੀ ਨਾਦ** (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਖ਼ੈਰ ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ** (ਹਿੰਦ ਪਾਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਬਾਰੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ), **ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਝਾਂਜਰ** (ਗੀਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ** (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਮੋਰਪੰਖ** (ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਮਨ ਤੰਦੂਰ** (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ** (ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਸਰਹੱਦੀ ਵੱਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਗੁਲਨਾਰ** (ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਮਿਰਗਾਵਲੀ** (ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਰਾਵੀ** (ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਸੁਰਤਾਲ** (ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਚਰਖ਼ੜੀ** (ਕਵਿਤਾਵਾਂ), **ਪਿੱਪਲ ਪੱਤੀਆਂ** (ਗੀਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), **ਜਲ ਕਣ** (ਰੁਬਾਈਆਂ), **ਪੱਤੇ ਪੱਤੇ ਲਿਖੀ ਇਬਾਰਤ**,(ਕੁਦਰਤ ਬਾਰੇ 103 ਰੁਬਾਈਆਂ, ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੇ ਫੋਟੋ ਚਿਤਰਾਂ ਸਮੇਤ (ਕੌਫੀ ਟੇਬਲ ਕਿਤਾਬ) **ਜ਼ੇਵਰ** (ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰਾਸਤ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਾਰੇ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ **"ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰਗਾਹ"** ਛਪ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ।

1973 ਤੋਂ 2023 ਵਿਚਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੇ ਅੱਠ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਿਲਦ ਵਿੱਚ **"ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ"** ਨਾਮ ਹੇਠ 2023 ਤੇ 2024 ਵਿੱਚ ਦੋ ਐਡੀਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਜੀ ਨੇ 2025 ਤੱਕ ਲਿਖੀਆਂ ਸਮੂਹ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਗੀਤਾਂ ਤੇ ਰੁਬਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵੀ **"ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਬਦ"** ਨਾਮ ਹੇਠ ਵੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਇਕਲੌਤੀ ਵਾਰਤਕ ਪੁਸਤਕ **"ਕੈਮਰੇ ਦੀ ਅੱਖ ਬੋਲਦੀ"** 1999 ਚ ਛਪੀ ਸੀ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫੋਟੋ ਕਲਾਕਾਰ ਸ: ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਜੀ ਦੇ ਫੋਟੋ ਚਿਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸੁਸੱਜਿਤ ਹੈ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਪਾਦਤ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਪੁਸਤਕਾਂ : **ਧਰਤ ਵੰਗਾਰੇ ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ** (ਕਿਸਾਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਾਰੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ), **ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕੋਰ** (ਲੋਕ ਕਵੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਚੋਣਵੀਂ ਸ਼ਾਇਰੀ), **ਮਹਿਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ** (ਲੋਕ ਕਵੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਕਵੀ ਦੀ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਪੀ ਏ ਯੂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ) **ਸ. ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਸਿਮਰਤੀ ਗ੍ਰੰਥ** (ਪੁਰਦਮਨ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਸੰਪਾਦਨ), ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਲਈ 60 ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਕੁਦਰਤ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ, ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਤਰਜ਼ਮਾਨੀ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਉਹ ਸ਼ਾਹ ਅਸਵਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ ਹਰ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਹਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਾਲੇ ਲੋਕ 'ਗੂਗਲ' ਨਾਲੋਂ 'ਗਿੱਲ' ਉਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਯਕੀਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਗੀਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ **"ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਝਾਂਜਰ"** ਤੇ **"ਪਿੱਪਲ ਪੱਤੀਆਂ"** ਵੀ ਲਿਖੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਦੀ ਯਾਕੂਬ, ਪੰਮੀ ਬਾਈ, ਕੁਦਰਤ ਸਿੰਘ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਗਾਜ਼ੀ ਨੰਗਲ, ਢਾਡੀ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਭਮੱਦੀ, ਢਾਡੀ ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਮਾਲ, ਢਾਡੀ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਕਡਿਆਣਾ, ਗੀਤ ਵੀ ਲਿਖੇ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮੀਂ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਸੁਰਬੱਧ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਾਇਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰਿੰਦਰ ਛਿੰਦਾ, ਨਰਿੰਦਰ ਬੀਬਾ, ਜਗਮੋਹਨ ਕੌਰ, ਅਮਰਜੀਤ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ, ਹੰਸ ਰਾਜ ਹੰਸ, ਕੁਲਦੀਪ ਪਾਰਸ, ਲਾਭ ਜੰਜੂਆ, ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ, ਜਸਵੀਰ ਜੱਸੀ, ਸਾਬਰ ਕੋਟੀ, ਰਾਜ ਕਾਕੜਾ, ਹਰਦਿਆਲ ਪਰਵਾਨਾ, ਸੁਰਜੀਤ ਮਾਧੋਪੁਰੀ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਸੋਹੀ, ਵਿਜੇ ਯਮਲਾ ਜੱਟ, ਜਸਦੇਵ ਯਮਲਾ ਜੱਟ, ਡਾ.ਸੁਖਨੈਨ, ਅਕਬਰ ਅਲੀ ਜੋਧਾਂ, ਸ਼ੀਰਾ ਜਸਵੀਰ, ਹਰਿੰਦਰ ਸੋਹਲ, ਹੈਪੀ ਜੌੜਾ, ਰਣਜੀਤ ਬਾਵਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਅਣਜੰਮੀ ਧੀ ਦੀ ਗਾਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਕਵਿਤਾ 'ਲੋਰੀ' ਨੇ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸਨਮਾਨ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਜਿਹੀ ਲਾਹਨਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸੇ ਸਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਪਰਿਸ਼ਦ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ **ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਵ** ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਦਾ **ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਪੁਰਸਕਾਰ** 2014 ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਮੌਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ ਸਨਮਾਨ, ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ **ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਪੁਰਸਕਾਰ** ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਨੇ ਉਮਰ ਭਰ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬਦਲੇ **'ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ'** ਅਤੇ **ਹਰਿਭਜਨ ਹਲਵਾਰਵੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ** ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ **ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ**, **ਬਲਵਿੰਦਰ ਰਿਸ਼ੀ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਗ਼ਜ਼ਲ ਐਵਾਰਡ**, **ਸੁਰਜੀਤ ਰਾਮਪੁਰੀ ਐਵਾਰਡ**, **ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ**, **ਸ.ਫ਼ਦਰ ਹਾਸ਼ਮੀ ਲਿਟਰੇਰੀ ਐਵਾਰਡ**, **ਐਸ.ਐਸ.ਮੀਸ਼ਾ ਐਵਾਰਡ**, **ਗਿਆਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਐਵਾਰਡ**, **ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਐਵਾਰਡ**, **ਬਾਵਾ ਬਲਵੰਤ ਐਵਾਰਡ**, **ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਐਵਾਰਡ** ਅਤੇ **'ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਐਵਾਰਡ'** ਵੀ ਮਿਲਿਆ।

2013 ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਕੁਲਵਕਤੀ ਸਾਹਿਤ, ਸਮਾਜ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗਿੱਲ, ਸਪੁੱਤਰ ਪੁਨੀਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਨੂੰਹ ਰਵਨੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਪੋਤਰੀ ਅਸੀਸ ਕੌਰ ਗਿੱਲ ਸਮੇਤ 113 ਐੱਫ, ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ, ਪੱਖੋਵਾਲ ਰੋਡ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਕਲਾਕਾਰਾਂ, ਫ਼ਨਕਾਰਾਂ, ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਕਰਮੀਆਂ ਲਈ ਹਰ ਸਮੇਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜੁੜਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਹਿਮਾਨ ਗਿੱਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾਨ ਨਵਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਰੇਖਾਂਕਣ: ਅਸੀਸ ਕੌਰ ਗਿੱਲ

ISBN : 978-93-5231-136-1

₹ 250/-